

L. M. PARÍZEK

KRAJ DVOJÍ OBLOHY

Knihy odvahy a dobrodružství

Svazek 14

L. M. Pařízek

Kraj dvojí oblohy

Cestovatel L. M. Pařízek si zašel pro látku svého románu do světadílu, který dobře zná – do Afriky. Komu z nás by se při pouhém zvuku toho jména nevybavila představa dunících tam-tamů, kouzelníků tančících v roztodivných maskách kolem ohně, nebezpečných houštin v pralesích, kde čhají na cestovatele šelmy, hadi a sterá jiná nebezpečí ... Taková Afrika opravdu je. Je to však jenom jedna její tvář. Ale L. M. Pařízek zná i její druhou tvář – tvář Afriky dobrých, prostých černých lidí, kteří si nesmírně primitivně, obtížně a za mnoha nebezpečí vydobývají na své bohaté zemi to nejnutnější k obživě. Ukazuje rub lovu, jehož lícem jsou napínavé zážitky lovců, kteří se střetávají s nebezpečnými šelmami a přemáhají je.

Hrdinou Pařízkova románu je prostý černošský chlapec z malé vesnice v povodí řeky Ogové v Gabúnu. Malý Fonséka, statečný a nebojácný, jako musejí být afričtí vesničané, mají-li obstát v boji s přírodou, chlapec s něžným srdcem toužícím po spravedlnosti, odlišuje se od svých vrstevníků velikou touhou po vzdělání. Poznal prostředí nemocnice v africkém městě a touží po tom, aby v ní mohl pracovat, aby mohl zahánět bolest a hoře svého lidu. Okusí loveckého života a získává si svými loveckými úspěchy obdiv svého kmene. Za pomoci staršího přítele a druha Dambo Buangy seznamuje se s „kouzlem“ krokodýlích mužů, kteří dovedou chytit nebezpečného krokodýla živého, naučí se přemoci i nejnebezpečnější šelmu afrického pralesa, pardála-zabijáka, pardála, který okusil lidského masa a ohrožuje životy vesničanů. Zabíjí pardála a zároveň zachraňuje život bílého lovce. Splácí mu tak svůj dluh – bílý lovec ho naučil číst a psát a splnil tím jeho velikou touhu. Potom však odchází do nemocnice jako pomocník bílého lékaře. Pařízkův příběh malého Fonséky zaujme čtenáře nejenom exotičností prostředí, ale i hlubokou znalostí černého lidu a vřelou láskou k němu.

L. M. Pařízek **Řeka kouzelníků**

Divokým neschůdným pralesem v Belgickém Kongu v Africe protéká řeka Uele, v jednom úseku nazývaná řekou kouzelníků. Povodí řeky kouzelníků je odříznuto od ostatního světa. Domorodci tam nezabloudí a i cestovatelé se mu raději vyhnou, protože tam žije divoký lid, který podléhá zcela svým zlým a špatným kouzelníkům a náčelníkům. Černoši v Belgickém Kongu žijí ve své většině ještě velmi primitivně, ani černí náčelníci, ani bílí kolonisátoři nemají zájem na tom, aby pozvedli vzdělání lidu. Čím nevědomější je poddaný, tím snadněji jej mohou ovládat. Čím nevědomější je poddaný, tím odevzdaněji pracuje na nespočetnou řadu těch, kteří z jeho práce bohatnou, ať jsou to černí nebo bílí páni. Náš cestovatel L. M. Pařízek, který na svých cestách dobře poznal Afriku a její černý lid, napsal napínavý příběh o dobrodružném útěku dvou Evropanů před stíháním belgických správních úřadů a o pomoci, kterou jim v nebezpečí života poskytli pokrokoví černoši. Autor seznamuje čtenáře zajímavě s prostředím afrického pralesa, který skrývá pro bílého cestovatele na každém kroku nesčetná nebezpečí, i s prostředím africké vesnice, kde žijí jako všude jinde na světě lidé dobří i zlí, a se zajímavými zvyky a pověrami černošů z Belgického Konga. Příběh cestovatele L. M. Pařízka přináší však čtenářům něco, s čím se dosud v dobrodružných knihách z afrického prostředí málokdy setkali: ukazuje jim románovou formou, jak se i africký černý lid vymaňuje z područí kouzelníků i z moci nesčetných neexistujících démonů a duchů, jimiž je po dlouhá staletí zstrašovali a udržovali v slepé poslušnosti. L. M. Pařízek líčí v řece kouzelníků, jak se i nevědomí černí vesničané seznamují se světovým děním a stávají se podílníky na velikém díle míru.

Vyšlo v knižnici „Daleké kraje“

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ DĚTSKÉ KNIHY

L. M. Pařízek

KRAJ DVOJÍ OBLOHY

Praha 1956

Státní nakladatelství dětské knihy

“Pozor!”

Tichý chlapecký hlas nabádal k opatrnosti. Dvacet štíhlých nohou se zastavilo. Deset černých chlapců z vesnice Gumbulu znehybnělo.

„Tiše – pozor!“ ještě jednou varoval chlapec, který stál v čele. Nemusel výstrahu opětovat, protože všichni malí černí chlapci z vesnice Gumbulu ho poslouchali na slovo. Což nebyl Itéka nejsilnější z nich? Což ve svých jedenácti letech nebyl uznáván za vůdce dětských loveckých výprav? Už před několikerym obdobím dešťů zabil šípem divokou kočku.

Tehdy byl opravdu malým chlapcem, kterého nebylo v okrajovém pralesním podrostu téměř vidět. Itéka byl z rodu slavných lovců a sám bude jednou velkým lovcem, který povede celý kmen na společný lov v době tahu slonů nebo antilopích stád. To každý o Itékovi věděl, a proto ho mladší chlapci bez řeči poslouchali. Bylo na něj spolehnoutí.

„Veliký had,“ zašeptal Itéka chlapci, který stál v řadě za ním.

„Veliký had ... veliký had ... veliký had ...“ neslo se šeptem od úst k ústům a ti nejmladší hoši se chvěli strachem.

Potkat velikého hada na úzké pralesní stezce znamená buď neštěstí nebo těžký boj, protože veliký had podle víry černých lidí z pahuinského národa, jak se nazýval národ kolem jezera Zonanga a řeky Ogué, vládne velikým a mocným kouzlem. Itéka stál bez pohnutí – hadů se bál, přestože od chvíle, kdy se naučil chodit, byl zvyklý žít v lesním přítmí. Bál se jich proto, že plazící se had byl úskočný bojovník, nedostižně rychlý.

„Šššššš,“ zašeptal a dal rukou znamení. Všichni chlapci začali sykavě vyrážet „šššššš ... šššššš ... šššššš ...“. V lesním podrostu se ozval šumot. Had se rychle odplazil se stezky, protože sykavé zvuky dětských rtů ho vyděsily.

Dětem se rozzářily oči. Plazivý nepřítel prchal. Ó, moudrost starých dědů byla dobrá! Což nevyprávěli chlapcům u poradních ohňů a v odpoledních sedánkách, že nejlepší zbraní proti uštknutí je vyrážet do pochodu sykavé šššššš ... šššššš? Had má výtečný sluch. Když slyší sykot, uhýbá z cesty. I dnes had uhnul.

„Héééééé ngba, půjdeme dále“ zvolal radostně Itéka.

Dvacet chlapců přisvědčilo.

Nyní si musí pospíšet. Ke včelím úlům je ještě daleko a odpoledne již hodně pokročilo. Musí vybrat z pláství med, naplnit jím vydlabané tykve a donést je do vesnice. Dnes večer bude slavnost mladých dívek a při takové slavnosti se pekou maniokové*) placky a mažou se medem.

Řetěz chlapců se dal znovu na cestu husím pochodem. Znali na této pěšině každou větvičku. S keři rostoucími po stranách lesní pěšiny byli již dávno důvěrnými přáteli a zpěv ptáků snovačů byl pro ně denní hudbou. Zvykli si na ni tak, že ji ani nevnímali. Však se také snovači dávali do zpěvu hned za časného jitra, ve chvíli, kdy slunce prosvětlo obzor nad Krajem dvojí oblohy. A bylo tu těch drobných lesních ptáků bez počtu. Malí, šediví, téměř nepostřehnutelní. Jejich štěbetavá nebo rozjásaná skřivánci píseň dráždila staré sovy, sedící na nejnižších větvích stromů karité, z kterých Afričané těžili rostlinný tuk.

Zelení snovači neustále volali píp-uííí-píp-uííí a divoce se rozkřičeli ve chvíli, kdy se luňák snažil uloupit jedince z jejich hejna, červení snovači křaplavě volali chrrr-ghajííí-chrrrr- ghajííí, snovači s namodralými křídly hovořili ptačí řečí fuvííí t'up ... t'uvííííí t'up a ti všichni i mnozí jiní svým zpěvem a voláním den v lese začínali a svým voláním a zpěvem den končili. A proto si na jejich štěbetání chlapci zvykli tak, že je ani nevnímali.

„Maminka mi slíbila největší koláč,“ ozval se nejmenší chlapec, který uzavíral průvod.

„Slyšíte Fonséku? Prý se těší na koláč. Maminka mu slíbila největší,“ zakřičel Pemba, syn kováře. Pemba měl ve zvyku hodně křičet.

Už od pěti let vysedával pod slaměnou střechou otcovy kovárny a rozdmýchával dvěma kozími měchy ohniště, plné řeřavého dřevěného uhlí. Jeho otec hlučně bušil do rozžhaveného železa. A

*) maniok – hlízovité kořeny keře kasave, které se suší a drtí na mouku

protože otec, zvyklý na hluk, hovořil hlasitě, hovořil hlasitě také Pemba.

„A za co dostaneš největší koláč, Fonséko?“ ptal se jiný chlapec.

„Za to, že jsem Fonséka a že jsem nejmladší. Maminka říká, že musím hodně jíst, abych byl jednou velkým lovcem.“

Řetěz pochodujících chlapců se rozesmál. Ten Fonséka, s tím bývá veselo. Na lovu byl nejméně obratným chlapcem z vesnice. Všichni chlapci v jeho stáří už zabili šípem lesní kysu, jenom Fonséka to dosud nedokázal. Ani ryby ještě nelovil, bál se krokodýlů. Bál se jít až po pás do vody, aby mohl hodit proutěnou vrš do peřejí. Takový to byl chlapec, a najednou jim bude vyprávět o největším koláči!

„I když sníš všechny koláče, nebudeš silný. Z tebe nikdy nebude lovec,“ pevně řekl Itéka. Všichni mu přizvukovali. Když to řekne Itéka, tak je to pravda, Itéka je v jedenácti letech rozumný chlapec.

„Budu,“ ohrazoval se Fonséka. „Uvidíte. Jednou zabiju největší kysu, a nejen kysu. Ulovím svého prvního krokodýla a zastřelím divokou kočku, a nejen kočku, Itéko, ale i pardála. Tatínek vždycky říká, že pardála uloví jen dospělý bojovník. Já budu dospělý a bojovník také.“

Fonséka hovoří rychle a poklusává za staršími chlapci. Vždycky za nimi poklusával, protože byl malý a nejmladší. Nestačil jejich rychlému kroku a bál se zůstat pozadu, protože prales, přestože se v něm narodil, byl pro něho plný tajemna a neznámých nebezpečí. Nejvíce se bál hadů. Těch se ovšem báli všichni chlapci, ale Fonséka měl před nimi hrůzu. Z vyprávění starších si zapamatoval, že v hadech sídlí duše zlých čarodějů, které prý proklel sám bůh Nzami, jenž vládne všem lidem z lesů i planin a jehož kouzlo se rozprostírá nad celým krajem.

Nyní tedy poklusával za chlapci a neustále se domýšlel záhadných nebezpečí, která doprovázejí malé chlapce na jejich lesních výpravách, skryta v pralesním podrostu.

Itéka se zasmál a pak řekl s mladickou vážností: „Až zabiješ pardála, budeš opravdu bojovníkem. K tomu ti však nepomohou ani všechny maniokové placky, které se dnes večer snědí.“

Nikdo mu neodpověděl. Snad proto, že přidal do kroku. Hustá stěna stromů a lian se rozestoupila. Sluneční světlo dlouhými paprsky proráželo lehký opar mlhy vystupující z potoka a z bahenních tůní. Chlapci došli k mýtině, na jejímž okraji stály stromy se slaměnými úly, zavěšenými na větvích.

Itéka každému určil úl, který má otevřít. Křesadlem rozdělal malý oheň. Gumba, syn tkalcův, shodil s hlavy otýpku smolných větví. Ty bylo nutno zapálit, protože pěkně čadily a zaháněly včely, jejichž žihadla byla nepříjemná.

Vždycky, když se vybíral med ze slaměných nebo dřevěných úlů, zavěšených na stromech, bylo nutno včely vykuřovat. To už byla taková stará zkušenost. Bylo také zapotřebí vykuřovat včely, když se rojily. Ve velkém hroznu bylo možno přenést je do jiného úlu. Úlů dovedli vesničané z Gumbulu uplést nebo vydlabat celé kopy. Však je také od nich vyměňovali za ryby lidé od řeky Ogué i od jezera Zonanga, kteří přijížděli na lodicích z druhého břehu čtyřikrát do roka na veliké náboženské slavnosti a trhy.

V takových dnech bylo mezi Pahuiny v Guinbulu mnoho radosti, protože se do hliněných chat nastěhovala dočasná hojnost. I včera už přijelo několik lodic s hosty, jako vždy, když se přiblížila slavnost mladých dívek. To mladí mužové přijížděli k velkým tancům. A tu

bylo zapotřebí napéci hodně sladkých maniokových placek, protože hosty bylo nutno řádně uctít po starém dobrém zvyku dávno zemřelých otců.

Itéka rozdává hořící smolnice a nakazuje: „Napřed úl zakuřte. A dejte pozor, ať nechytne, protože by všechny včely uhořely. A pak, až odlétnou, vyndejte zadní víko a vytáhněte plástve. Nepolamte je zbytečně. Ty, Fonséko, budeš hlídat oheň. Dej pozor na pardála, možná, že se z tebe dnes stane veliký lovec,“ zažertoval.

Všichni se rozesmáli. Pak se rozběhli k určeným stromům a lezli na ně se zapálenými pochodněmi, jejichž tenké konce drželi ve zdravých, silných zubech.

Fonséka seděl u ohniště a díval se na starší kamarády. Záviděl jim. Jak rád by se také tak rychle šplhal na stromy! Jak rád by v zubech svíral hořící pochodeň, jak rád by vybíral med ze včelích úlů! Jenomže byl ještě příliš neohrabaný. A přece Subaka, syn obchodníka, ačkoli byl jenom o několik týdnů starší, směl tohle všechno dělat. To proto, že byl chytrý a obratný.

O mnoho obratnější než Fonséka, neboť už v pěti letech zabil šípem první myš. Ale i Fonséka bude jednou obratný. Jistě. Matka ho o tom stále ujišťuje, přestože sourozenci se mu smějí.

„Přilož na oheň, Fonséko,“ volá na něho Itéka. Vylezl na nejvyšší strom, na jehož větvích bylo po období dešťů zavěšeno několik slaměných úlů. Itéka sám jich několik věšel s otcem.

Fonséka přikládá a myslí na včelí úly. Od pěti let se učil plést slámu a lýko. Naučil se dělat pěkná zadní víka k úlům. Byla pevná a dobře svázaná. Vždyť ho také moudrý Tukela pochválil. A koho pochválil Tukela, který byl košíkářem, ten mohl být na svou zručnost hrdý. Však se také Fonsékův otec rozhodl, že se Fonséka půjde k Tukelovi učit košíkářem. Jistě bude dobrým košíkářem. Před několika dny sám upletl celý malý úl. Pravda, byl příliš malý, aby se do něho vešel roj včel, ale byl to dobře udělaný úl.

Fonséka myslí na úly, na včely, na svou budoucí zručnost a přikládá na oheň větve pepřovníku. A vymýšlí si budoucí dobrodružství. Představuje si, jak jde lesní stezkou, touž stezkou, po které šli dnes, a jak na této stezce potkává mohutného hada. Když ho spatří, nešeptá a nevolá na své kamarády: „Ipaka ... pozor!“ Ne,

jediným rozmachem utíná svým tesákem hadovi hlavu. A had to je dlouhý, tak dlouhý, že se vesničané radují nad jeho velikou a drahou kůží. Fonséka si dále vymýšlí, jak se na každém kroku setkává s divokými kočkami, krokodýly, hrochy, pardály, jak se na okrajových planinách u lesů potkává s osamělými slony nebo s nosorožcem a jak nad všemi těmito zvířaty vítězí. Je to velké vítězství a všichni obyvatelé vesnice Gumbulu ho oslavují. A nejen oni. Všichni obyvatelé všech vesnic v povodí řeky Ogué a jezera Zonanga, všichni obyvatelé z celého Kraje dvojí oblohy si Fonséky váží.

Fonséka sedí u ohně a spřádá dětské sny o velikých dobrodružstvích. Představuje si, jak putuje povodím řeky Ogué, jak putuje celé dny a noci od vesnice k vesnici, jak se seznamuje s dalšími a dalšími chlapeci v nových vesnicích a jak se stává jejich vůdcem. Schopnějším vůdcem, než je sám Itéka. A všechny hrdinské činy koná jako malý chlapec.

Oheň mu praská u nohou a bzukot much, křik snovačů i štěbetavý rozhovor chlapců lezoucích po větvích od úlu k úlu ho uspávají. Sny o budoucích hrdinských činech ustoupily představě velikého maniokového koláče namazaného medem.

„Fonséko!“

Vytrhl se ze snění. To Itéka na něho volal: „Fonséko, přilož na oheň!“ A Fonséka přikládá a náhle se cítí odstrčeným a opuštěným malým chlapcem, z kterého si všichni starší tropí žerty.

„Chci jít také vybírat med!“ volá na Itéku.

Chlapci se rozesmáli: „Ach, ten Fonséka, jak je směšný!“

Fonséka se mračí. Najednou zatouží utéci od ohniska a běžet k matce do vesnice Gumbulu a postěžovat si, že je druhům pro smích. Zahleděl se lítostivě na svůj maličký luk a pět šípů, zavěšených za provázkovým páskem, a umínil si: „Zastřelím krysu. Velikou. Tu největší krysu, kterou v lese potkám, zastřelím. A zastřelím,“ dodává umíněně.

Pak se shýbá a přikládá na oheň poslední větve. To už někteří chlapci pomalu slézají se stromů. Na tvářích i po těle jim naskočily zatvrdlé boule. Každý otok znamenal jedno včelí žahadlo. Obyvatelky úlů se nedaly odradit ani kouřem čadících smolnic a bránily se proti loupeži pracně nasbíraného medu.

„Podívej, Fonséko, kolik jsem vybral,“ chlubí se Pemba, syn kovářův.

Fonséka se diví: „Jej, tolik medu! Tolik medu! U vás dnes budou opravdu sladké koláče. A já dostanu díl, já hlídal oheň.“

„To víš, že dostaneš. Strážce ohně vždycky dostává díl,“ přisvědčuje Pemba.

Chlapci se scházejí u dohořívajícího ohně. Každý z nich nalije do Fonsékovy tykvice trochu medu. A Fonséka se raduje. Má tykvici skoro z poloviny plnou. Víc by ani jako sběrač medu za odpoledne nesebral. Být strážcem ohniště, to je přece jenom výnosné zaměstnání. Ve své dětské prostotě znovu zdůrazňuje, aby ospravedlnil svůj podíl: „Hlídal jsem oheň. Dobře jsem hlídal a podíl je spravedlivý.“

Všichni přikyvovali. Když oni bývali mezi hochy nejmladší, také hlídávali oheň. A také se radovali z odměny. Proč by se neměl radovat Fonséka?

„Půjdeme,“ rozhodl Itéka, když pečlivě uhasili oheň. Přisvědčili. Ještě se pozorně rozhlédl, zda všechny smolnice jsou udupány, nedoutná-li někde přeschlá tráva. To proto, že bylo nutno zabránit, aby v kraji shořel stín. Od doutnajících trav obyčejně chytil lesní podrost a od podrostu lesy, které pak vždycky hořely několik dní, než se podařilo oheň uhasit. A se shořelými korunami stromů shořel i stín, propadl se kamsi do zčernalého popela.

„Neseme med na sladké placky,“ zanotoval Itéka píseň včelařů.

„Neseme med na sladké placky,“ odpovědělo devět hochů sborem. A píseň o mnoha slokách jednotvárným nápěvem předbíhala chlapce z vesnice Gumbulu pralesní pěšinou a burcovala z klidu stáda opic, usazených na nejvyšších větvích stoletých stromů. Plašila také tisíce snovačů, kteří byli zvyklí jen na své mnohotvárné písně, a které každý nový zvuk vyplašil.

„Neseme med na sladké placky,“ opakovaly dětské hlasy refrén. Doletěl až k vesnici Gumbulu a v radostném jásotu zvěstoval, že hosté, kteří přijíždějí na svých lodicích přes jezero Zonanga, budou řádně a podle starých zvyklostí kmene pohoštěni.

Poslední v řadě chlapců si vykračoval Fonséka. Kalebas*)

*) kalebas – nádoba vyrobená ze sušené tykve

naplněný medem se mu zdál stále těžší. Přendával ho v rukou a poklusával za kamarády, zpíval tenoučkým, vysokým dětským hláskem „neseme med na sladké placky“ a těšil se na večer. Ani ne tak na slíbenou největší placku jako na zvuk tamtamů, hudebních oblouků a trubek ze sloních klů, na zpěvy a společné tance, jimž bude smět přihlížet jako všechny děti z vesnice. Ale nejvíce se těšil na chvíli, kdy starý Sundiata začne vyprávět báje o tajemných, neznámých a velikých věcech. Kdy bude rádce Batumba povídat příhody velikých lovců a bitev, v kterých bojoval už velice dávno jako mladý muž. Batumba je asi velice starý. Vždyť Fonsékův otec říká, že Batumba byl mladým mužem v dobách, kdy on sám byl ještě malým chlapcem, musí to tedy být hodně dávno. Před kala dobou, jak říkají černoši ve svém jazyku, hovoří-li o minulosti.

Výprava chlapců se blížila k přechodu na potoce, na jehož březích žili malí jedovatí hadi. Zpěv o medu byl vystřídán pravidelným sykotem chlapců: Šššša ... šššša ... šššša ... Teprve po delší chvíli se dali znovu do zpěvu.

„Neseme med na sladké placky!“ znělo lesem a malé opice tui-tui odpovídaly zlostným frkáním.

A pak za jedním ohybem lesní cesty prales skončil. V záři zapadajícího slunce se objevila vesnice Gumbulu a chlapcům vycházejícím z lesa vyběhly naproti děti, které je toužebně očekávaly, protože med mají stejně rády děti na celém světě.

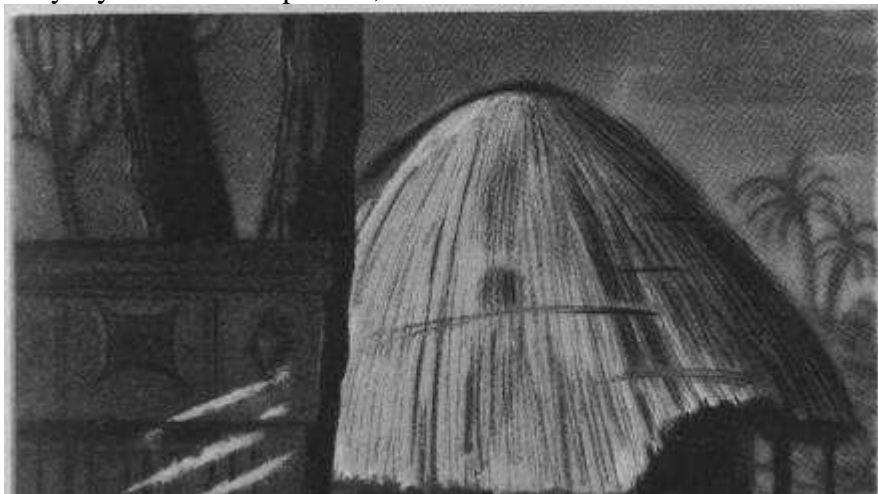
Vesnice Gumbulu byla malou černošskou vesnicí, jakých je roztroušeno v povodí afrických řek a jezer i podél mořských břehů na stovky. Byla to obyčejná vesnice, v které stálo asi dvě stě chat splených z hlíny a krytých střechami z rýžové slámy, z rákosu nebo z širokých banánových listů. Některé střechy byly zdobeny chomáči lesních travin. Největší chaty stály uprostřed vesnice kolem poradního prostranství. Na špicích jejich jehlanovitých střech byly také nejhustší chomáče přeschlé trávy. Nejvyšší byla ozdobena svazkem per vytrhaných z křídel perliček. V té chatě bydlel náčelník vesnice, moudrý Sundiata, který byl už hodně stár, ale přesto vycházel se svými vesničany na lov stejně jako za mladých let.

V chatách ozdobených trávou bydleli rádcové vesnice. Nejvýstavnější chaty kolem poradního prostranství patřily nejbohatším černochům, kteří měli ze společných polí největší díly. Veliká chata na okraji poradního prostranství patřila kováři Lubovi, známému po celém kraji svou zručností. Což nedovedl vykovat ty nejjemnější šípy, ostré jak jehly, a nebyla jeho kopí nejostřejší, jaká mohli lovci vůbec získat? Však také Luba byl na své umění velice pyšný a při velikých poradách pozvedával svůj hlas jako vážený řemeslník, který proslavil jméno vesnice Gumbulu svými výrobky.

Tkadlec Alexis tkal od rána do večera pevné látky z bavlněné a lněné příze. Měl chatu na pokraji kruhu vesnice. Děti vždycky nakukovaly do jeho chaty s posvátnou úctou, protože velké svazky příze, rozvěšené na stropních trámech, matně bíle prosvítávaly v šeru a pohupovaly se v průvanu otevřených dveří jako vysoké bělostné volavky, které v celých hejnech žily kolem jezera Zonanga. A kromě této lákavé podívané byly ve tkalcově chatě všelijaké přístroje, které se dětem zdály tajemné a posvátné. Vyrobít dlouhé a úzké pruhy látek na oděv, to bylo umění, kterému se chtěl naučit mnohý chlapec.

Veliká dvojité chata kouzelníková budila u dětí strach. V té žil muž, proslavený svou moudrostí, ale rovněž velmi obávaný, protože prý dovedl dělat veliká kouzla. Dovedl se prý změnit v hada, krokodýla nebo pardála. Jeho léky byly velmi účinné, a koho proklel, ten dozajista umřel. Tohle si děti vyprávěly o starém G'benovi potají, aby se to nedověděl, protože jeho hněv prý je strašlivý. G'bena byl nemluva. Každého rána obětoval kohouta a z jeho krve věštil příští události. V poslední době byl mrzutý. To proto, že se do vesnice Gumbulu vrátili dva statní bojovníci, kteří byli vpravdě muži jenom poloviční, protože jednomu chyběla noha a druhému paže. Bojovali ve velikých bitvách v zemi bělochů a tam jim hrozné zbraně urvaly údy. A tito slavní bojovníci, kteří už nemohli pracovat jako statní muži, posmívali se G'benovým kouzlům. Lid vesnice Gumbulu nevycházel z úžasu, protože strašlivý G'bena jim neublížil. Otcové vyprávěli, že G'bena prý je proklel, ale kouzlo nemělo účinku, protože jeden z bojovníků, když se dověděl o svém prokletí, prohlásil, že v okamžiku, kdy pocítí nevolnost, půjde G'benu zabít. A tak oba posměváčkové zůstali na živu přesto, že vesničané na ně pohlíželi jako na muže, kteří

jednou na G'benovu kletbu zemřou. G'beny se děti bály a jeho chatě se vyhýbaly. Když se blížila dětská slavnost zasvěcení, při které byli chlapci i dívky přijímáni mezi dospělé obyvatele vesnice, G'bena vždycky odcházel do pralesa,

aby tam prováděl u velikého ohniště za pomoci svých věrných žáků veliká kouzla. G'bena nemiloval dětský křik a za takových nocí matky dusily pláč svých malých dětí, protože G'bena podle starého zvyku nesměl být ve svých kouzlech ničím rušen.

V poslední době však G'bena hodně zestárnul a změkl. Občas zastavil dokonce některé dítě, aby si s ním porozprávěl. Děti pak přicházely s důležitou tváří mezi své druhy a vyprávěly, jak G'bena dovede krásně povídat o lese, o zvířatech a o svém mládí, kdy sám býval malým chlapcem.

Vyprávěl jim, že se mu jednou, když mu bylo osm let, všichni smáli, protože do té doby nezabil šípem svou první krysu. A tak prý se smutně toulal kolem potoka Labié, který

teče do řeky Ogové, a potkal velikého džu-džu*), posvátného ducha lesa. A džu-džu, mocný duch, mu řekl, že nebude sice velkým bojovníkem ve zbrani, ale zato v rozumu.

*) džu-džu je výraz pro nadpřirozené bytosti nebo kouzlo, které u některých afrických náboženství hraje velikou

Tohle vyprávěl jednou vzrušeně Itéka na pokraji včelí mýtiny. A bylo to právě v době, kdy malý Fonséka byl nešťastný nad tím, že nemůže zabít svou první krysu.

Děti, které vyrůstaly ve vesnici Gumbulu, měly strach před kouzelníkem a posvátnou úctu k náčelníku Sundiatovi. Sundiata jim úctu oplácel přísnou laskavostí. Sundiata měl vůbec rád děti a v tichých večerech, v době, kdy na obloze začaly proskakovat hvězdy, vyprávěl jim hvězdné báje, které děti tiše poslouchaly. To bývalo vždycky v den sedmého úplňku v roce, v období mezi velikými dešti, kdy se obloha najednou vyjasnila, a na obloze zazářilo tisíce měňavých světél. Ještě dříve, než tam-tamy dunivě hučely taneční výzvu, ještě dříve, než mladí mužové, chystající se k tanci, zavřískli první vyzývavé – hoj oh kóóó!, dávno předtím, než si ženy uvázaly pestré suknice a vyzdobily účesy bělavými mušličkami nebo barevnými korálky, seděl už Sundiata pod střechem prostorné poradní chaty beze stěn, odkud bylo vidět na celé poradní a taneční prostranství a na okruh prvních chat. Seděl tam s dětmi rozloženými v širokém kruhu na zemi u jeho nohou, a vyprávěl staré a slavné hvězdné báje, báje, jaké nikdy žádný bílý cizinec v Africe neuslyší, leda by sám byl přijat do veliké rodiny černého lidu. Sundiata seděl na své královské stoličce, vyřezávané bohatě z ebenu a sloních klů, stoličce, na jejímž opěradle byla vyřezána podoba nejstaršího předka Sundiatova rodu. Ústní podání tvrdilo, že nejstarší předek pamatoval ještě doby, kdy v kraji shořelo slunce a zem se pokryla popelem.

Z daleké hory na severu vyletoval do vzduchu oheň a žhavé bahno, které podle pověsti roztavilo slunce, když se do hory zřítilo. Jak se slunce pak opět dostalo na oblohu, nikdo nevěděl. Když Sundiata vyprávěl tuto prastarou událost, dospělejší chlapci, kteří pracovali na velikých dřevařských pilách u Lambaréné, vždycky tvrdili, že tenkrát před dávnou dobou neshořelo slunce, ale že došlo k sopečnému výbuchu daleko na severu a že při tom bylo zemětřesení.

To ovšem nikdo neřekl Sundiatovi do očí, protože byl příliš váženým mužem, aby jeho bájně vyprávění smělo být zlehčováno myšlením bělochů.

Děti sedávaly kolem Sundiaty a poslouchaly jeho klidné a vážné vypravování, které v sobě skrývalo tolik kouzla už proto, že na obloze nízko zářily hvězdy, že měsíc měnil prvotní tmu v saána mpibi – stříbrnou noc. I proto, že po Sundiatově vyprávění je matky zavolají a dají jim mnoho sladkých maniokových placek a kus slepice a čaj z vonného koření. Pak je nechají, aby se dívaly na začáteční tanec mladých mužů a zaposlouchaly se do hudby tak staré jako celý národ Pahuinů.

Takový byl Sundiata a tolik znamenal pro děti. Kolik znamenal pro dospělé obyvatele vesnice, děti nevěděly. Ale úcta, kterou mu prokazovali, svědčila o tom, že veliký náčelník je mužem velikého rozumu i velikého srdce.

Sundiata se o svůj lid hodně zasloužil. Častokrát slyšeli mladí vyprávění, jak Sundiata před několika lety musel do vězení, protože se zastal práv svého lidu. Žaloval u soudu bělochů v Lambaréné a později v Loangu na nespravedlnost dřevařských společností a bílých obchodníků, kteří jeho lid okrádali a nedodržovali pracovní ani obchodní smlouvy. A tenkrát, když šel k soudu, nařídil svému lidu,

aby nechodil na lesní práce-a nekupoval od obchodníků zboží, dokud nezíská spravedlnost.

Spravedlnost svému lidu nezískal, protože ho v Loangu vsadili do vězení, v němž pobyl téměř celý rok. To proto, že prý svůj lid popouzel ke vzpouře proti bělochům. A tak lidé z Gumbulu i z okolních vesnic znovu byli nuceni nakupovat draho zboží a prodávat lacino svou rýži, kukuřici, proso, banány a léčivé pralesní byliny. Museli i nadále chodit na dřevařské práce při velikém kácení lesů za stejně nízký plat jako dříve.

Avšak Sundiata, když se vrátil z vězení, nikdy si nestěžoval a stále se snažil vychovávat svůj lid ke smyslu pro spravedlnost. Takhle to alespoň vyprávěli starší kmene. Mladí lidé, zvláště děti, pečlivě naslouchali a Sundiata se stával v jejich očích stejně velikým mužem jako jeho pradávny předek, který prý kdysi viděl, jak slunce shořelo a země šlehala plameny a vyhazovala vřelé bahno.

Kromě Sundiaty žil ve vesnici starý, moudrý rádce Obena. Obena byl opravdu starý člověk, protože si už ani nepamatoval, kdy se narodil. Jednou říkal, že to bylo v době velikého hladu, kdy nad krajem letěl zlý džu-džu, duch, který s sebou nesl zlou nemoc, na kterou umíraly v lesích i na planinách celé národy. Po druhé zase tvrdil, že to muselo být v době velikého tahu slonů, který skončil v neznámu, protože cesta slonů byla bez konce a slunce už toho roku nezasvítilo na stopy jejich zpátečního pochodu. To byla veliká událost a vyprávění o ní se v kraji stále udržovalo. Tenkrát, když se sloni nevraceli svou obvyklou cestou, došlo totiž pro nedostatek jídla k veliké válce mezi lidmi od mořských břehů a lidmi od jezera Zonanga. Tenkrát v kraji Nsyé juele yulu – Kraji dvojí oblohy došlo k veliké válce, kterou prohráli Pahuinové. Prchali až za řeku Ogué*) a při tomto útěku se starý Obena narodil. To všechno už bylo hodně dávno a Obena o tom mluvil stále méně, protože vlivem stáří mu hodně vymizelo z paměti. Co mu však z paměti nevymizelo, to byly obrovské zkušenosti. Starého moudrého muže naučila léta vykládat lidské bolesti a strasti vesničanů tak, že jeho slova i těm nejpostiženějším dovedla dát novou naději i v době velikého neštěstí.

Mnozí chlapci si velmi dobře zapamatovali, jak dobře dovedl Obena hovořit ve chvíli, kdy celá vesnice Gumbulu truchlila pro smrt

*) Ogové nebo Ogué je řeka v Gabunu v Západní Africe

dvanácti nejlepších veslařů. Zahynuli na jezeře Zonanga v den, kdy se jejich čluny, převážející z druhého břehu nalovené kůže, převrhly ve veliké větrné bouři, která prudce rozvlnila jezerní hladinu. Tehdy jenom několik veslařů uniklo zubům krokodýlů. Dvanáct se jich odebralo na dalekou cestu bez návratu.

Zahynuli a jejich manželky i dcery začaly naříkat. Podle starého domorodého zvyku sypaly na své kudrnaté hlavy popel a tváře si pomalovaly bílou hlinkou. Na dveře chatrčí namalovaly tři bílé pruhy, aby každý, kdo zavítá do vesnice, ihned viděl, že chata patřila zesnulému.

Dvanáct nejlepších veslařů a lovců zahynulo ve vodách rozbouřeného jezera, mnoho mladých i starých žen truchlilo a synové zemřelých se chystali ke smutečním tancům. V ten den vystoupil Obena na poradní prostranství a třeslavým stařeckým hlasem, který se jen pomalu upevňoval, rozhovořil se o tom, proč se těch dvanáct muselo odebrat na dalekou cestu bez návratu a proč nemají ti, kteří po nich zůstali, truchlit.

„Každé zrození je začátkem konce lidského života,“ začal tehdy hovořit. „Ti, kteří v těch dnech zahynuli, byli určeni k zániku. Takový je už život. Bylo souzeno, že mají zemřít. Jejich ruce nebyly dost silné, aby ovládly obrovskou sílu vln jezera Zonanga. Jezero Zonanga má velikou sílu a moc. Když za noci je na obloze bezpočet světél, nebo když měsíc změní kraj ve stříbrnou noc, nebo když ve dne po obloze plují mraky či nad jezerem letí čápi, volavky a plameňáci, všechno se odráží ve vodě na hladině jezera. A proto naši předkové nazývali tento kraj Nsyje juele yulu – Krajem dvojí oblohy.“

Tenkrát, když moudrý Obena začal hovořit, všichni posluchači souhlasně přisvědčili, protože to všechno bylo pravda. A Obena, povzbuzen souhlasem, vážně pokračoval:

„My všichni, kteří v tomto kraji vyrůstáme, jsme určeni k zániku. Tak jako se myš zrodí v pralese a umírá, tak jako se každá vážka a každý motýl zrodí ze svých rodičů a umírá, tak jako se rodí a umírají ryby v našich vodách nebo jako se rodí a umírají květiny i stromy v lese, tak je to se vším živým na planinách a v pralese, tak je to i s námi všemi. Našich dvanáct statečných veslařů se zrodilo a umřelo. Snad

předčasně. Ale když přijde veliká vichřice bola-bola, nikdo nemůže zabránit tomu, aby neporazila ty nejzdravější a nejkrásnější stromy. Ti, kteří nás předčili svou silou a obratností, byli poraženi ještě větší silou. Byli přemoženi bouří, které nemohli zabránit. Ani my, kteří jsme početnější, nemohli jsme zabránit jejich smrti. Musíme se proto jenom utěšovat tím, že se vydali na dalekou cestu bez návratu, do podzemní vesnice, kde se setkají s dobrými džu-džu předků dávno zemřelých a kde budou odpočívat po těžkém životě, protože život černých lidí z pralesů a planin je vždycky těžký.

Vy rovněž víte, že s utonulými, kteří zmizeli pod vodou, zmizel i výtěžek mnohatýdenního lovu. Byly to kůže zvířat, které jsme chtěli prodat bílým obchodníkům, až pojedou krajem. Mohli jsme si za ně nakoupit nové motyčky na obdělávání polí a mnoho jiných potřebných věcí. Mohli jsme si koupit nové kup-kupy*) z dobré oceli, mohli jsme si koupit dostatečnou zásobu pytlů soli a někteří z našich mužů, kteří pracují v lesích, mohli si koupit nové pily a sekery. Protože čím je pila a sekera ostřejší, tím více dřeva vydělá pro rodinu. Kůže však jsou pohřbeny na dně jezera a já se vás ptám: vyplavou navrch, protože truchlíme?“

„Nevyplavou,“ prohlásili tehdy svorně všichni vesničané. A malé děti, které dosud uměly jenom žvatlat, snažily se přizpůsobit svým matkám a nezřetelně se snažily rovněž zabreptat >, vyplavou“.

A Obena pokračoval: „Sami říkáte, že vyplavou. A já se vás nyní táži: tím, že budeme truchlit, vrátíme život těm, kteří se odebrali na dalekou cestu bez návratu?“

„Nevrátíme,“ řekli vesničané.

„Tím, že budeme truchlit, vyhledáme bolest ze srdcí a z myslí?“

„Nevyhledáme,“ zahučelo znovu na prostranství.

„Netruchlete. Na počest zemřelých ať mladí mužové provedou smuteční tance a dívky ať zazpívají smuteční písně. Ale jenom tento večer bude smuteční slavnost, protože ztráta, kterou celá naše vesnice utrpěla smrtí dvanácti nejlepších a nejsilnějších mužů, a ztráta kožešin mohou být nahrazeny jedině tehdy, když se zítra dáme znovu všichni do práce. Postavíme si lepší a silnější i širší čluny, než

*) tesáky

byly ty, které se na jezeře převrhly. Naši mladí mužové místo truchlení půjdou na lov. Ženy začnou plést veliké a pevné sítě, aby se naši dorůstající chlapani vydali ihned na lov ryb, které bude třeba usušit pro doby nedostatku. Souhlasíte?“

„Souhlasíme,“ zahučelo tenkrát celou vesnicí a lidé z okolí se pak divili, že Pahuinové z Gumbulu nedodrží staré a dobré zvyky předků a že místo předepsaných tří dnů velikého smutku tančili smuteční tance jenom jedinou noc a druhého rána, místo aby vyspávali po protančené noci a po mnoha vypitých kalebasech palmového vína, dali se hned do práce. Mnozí kouzelníci v kraji tohle počínání lidu z Gumbulu zazlívali. Král Sundiata, moudrý Obena i obávaný kouzelník G'bena byli dokonce pozváni na velikou poradu kouzelníků, která se konala v posvátném lese. Tam prý vládl veliký duch zvaný Mfumu nsargi, což v řeči bělochů znamená Dřevěný král.

Z této porady se však vrátili všichni tři klidní, dokonce i usměvaví. Obena však vždycky, když došlo k událostem příliš složitým nebo když byly mezi lidmi z vesnice příliš velké spory, pozvedl svůj poradní hlas a spolu se Sundiatou a G'benou i kalcem Alexisem, kovářem Lubou a jinými rádci vedl lid vesnice Gumbulu dobrou cestou.

Takoví byli přední mužové vesnice Gumbulu a malé děti i dospívající chlapani na ně hleděli s velikou úctou. Toužili stát se stejně váženými a rozumnými jako jejich velicův otcové.

Všechny děti se těšily na zahájení slavnosti, protože v takových chvílích prožívaly velikou radost. Mohly se obdivovat mladým mužům sousedních kmenů, kteří přijeli přes jezero Zonanga nebo z druhého břehu řeky Ogué, nebo kteří připutovali z hustých lesů ležících na polední stranu. Na této jižní straně se rovněž rozkládá prales kouzelných snů, v kterém se spícímu člověku zdá o nesmírně dobrotivých lidech. Kdo tam usne, spí prý tak lahodně a pevně, že se z daleké cesty snů už nikdy nevrátí. Takové věci si vyprávěli lidé kolem jezera Zonanga o pralesu kouzelných snů.

Rovněž z okraje tohoto pralesa přicházeli do vesnice Gumbulu mladí mužové, aby silnými hlasy zazpívali písně svých národů a velikých rodin. Písně, doprovázené tlukotem dřevěných bubnů lokali, hučením tam-tamů, drnkáním kytar a hudbou sloních klů, zdály se

dětem nejkrásnějšími písněmi, které lze na planinách i v pralesích uslyšet. Ten den, kdy chlapci sbírali med lesních včel, měl být zahájen první tanec pro slavnost sedmého úplňku v roce.

Děti se budou smět dívat až do konce slavnosti. Ale než tanec bude zahájen a než se na obloze rozsvítí hvězdy, budou sedět kolem Sundiatovy stoličky a budou poslouchat jeho tiché a moudré vyprávění a budou si ukládat do paměti každé slovo jeho báje.

Sundiata uměl vyprávět hvězdné báje o tajemných a třpytivých světlech rozhozených po obloze i o tom, jak první lidé přišli do Nsyje juele yulu – Kraje dvojí oblohy, i o tom, jak se malý černý muž dostal na vzdálený měsíc. Měsíc svým zářivým světlem promění právě dnešní noc v noc stříbrnou. Až Sundiata dopoví své báje a až dětské zuby rozžvýkají poslední sousto maniokových plackek, potom se rozezvučí kůže tam-tamů a první tanečník zavřískne své „hoj oh kóóí“ a tanec začne. Bude to tanec o přátelství všech lidí. Budou ho tančit všechny národy světa, až bude mezi lidmi přátelství a mír.

Mezi dětmi, které se nejvíce těšily na vyprávění starého Sundiaty, na maniokové placky a na tance a zpěvy cizích mladých mužů, byl také malý Fonséka.

II

„A pak jsme na cestě potkali hada. Mami, to byl tak obrovský had, že ještě dlouho potom, co se odplazil, bylo slyšet v podrostu šustot. Opravdu.“

Fonséka vypráví matce svá odpolední dobrodružství. Ani si nevšimá, že matka nemá čas pozorně ho poslouchat, že má plné ruce práce. Do vesnice přišli ještě na poslední chvíli mladí mužové z druhé strany kraje. Nikdo nečekal, že přijdou, protože nebyli ohlášení. Až teprve k večeru se ozval hlas lokali*), dřevěného telegrafního bubnu, který oznamoval, že do vesnice Gumbulu přicházejí mladí mužové od Lambaréné a že s sebou nesou vlastní

*) lokali – buben vydlabaný ze dřeva, který slouží podobně jako telegraf. Zkušení bubeníci na něj zvláštním způsobem vyklepají libovolnou zprávu po způsobu telegrafního klíče

taneční tam-tamy. Jako dar k slavnosti nesou maniokovou mouku, proso, rýži, banány a celé košíky ovoce manga.

Bylo zapotřebí péci další maniokové placky a znovu dohlížet, zda bude prosné pivo dostatečně vykvašené. Mladé dívky prohlížely své taneční suknice. Vybíraly korálové ozdoby a připevňovaly je na paruky z rostlinných vláken. Matky dohlížely na všechno.

„Ten had byl opravdu tak veliký?“ tázala se Fonsékova matka.

„Jistě!“ potvrdil Fonséka.

„A ty říkáš, že jeho šustot bylo slyšet dlouho potom, kdy se odplazil?“

„Jistě!“

Matka se usmála. Tak ustaraně jako matka několika dětí, která má hodně práce. A pak řekla: „Víš, Fonséko, až budeš větší, budeš vědět, že v podrostu had zašustí jen v okamžiku, kdy rozvíjí tělo. A pak zmizí a odplazí se tak tiše, že to ani neslyšíš. Bylo tedy ten šustot velikého hada slyšet ještě dlouho?“

Malý Fonséka zaváhal a pak se přiznal: „Nevím, všichni říkali, že byl veliký a že dělal veliký hluk, a všichni se báli. Já také,“ dodal po chvíli váhavě.

„I velicí lovci se bojí hadů, Fonséko. Vždycky, když je na cestě nebezpečí, lidé se bojí, protože když se bojí, jsou opatrní, a když jsou opatrní, mohou zabránit velikému neštěstí. Jednou, když tvůj otec byl na lovu, uslyšel nad hlavou podivný zvuk, který ho vyděsil. Dostal strach a udělal velký skok dozadu. A vidíš, těsně před něj dopadl pardál, který by mu byl jinak skočil na záda. Takhle měl otec čas pardála zabít.“

„Ano,“ řekl Fonséka a pak se zeptal: „Mami, jsou hvězdné báje pěkné?“

Usmála se. I ona se kdysi takto tázala své matky. Všechny malé děti se v předvečer slavnosti a někdy už dávno předtím tázaly, zda báje o Kraji dvojí oblohy, hvězdné báje o N'kabu itis jukiti – pralesu kouzelných snů – jsou pěkné.

A vždycky je rodiče ujišťovali, že, jsou pěkné. Její malý Fonséka se táže jako všechny děti.

„Jsou, Fonséko!“

„Sundiata bude vypravovat?“ táže se Fonséka znovu, už asi po desáté.

„Bude. A tady máš placku, máš na ní hodně medu, a jdi ven. Jdi si hrát. Mám moc práce a nemám na tebe čas. Zajdi k Ipole a řekni, ať Sala jde domů.“

Fonséka popadl placku a vyběhl radostně z chaty. Chodit k sousedce Ipole, staré moudré bezzubé ženě, bylo mu nejpříjemnější povinností.

Ipola byla neustále v rozepři se starým kouzelníkem G'benou. Tvrdila, že se G'bena nikdy v životě nenaučil pořádně srovnávat zlámané ruce a nohy a že nebýt jí, Ipoly, polovina obyvatel Gumbulu by kulhala a druhá polovina by měla jednu ruku kratší. Cožpak se v lese na lovu, při česání kokosů a manga, při vybírání medu nebo kácení dřeva a při kladení pastí přihodí málo nehod? Lovec se ani nenaděje, skočí, sklouzne po mokřím kořenu, upadne a zlomí si ruku nebo nohu. Nebo leze na vysokou palmu, ujede mu noha a spadne. Když se nezabije, jistě si zláme kosti.

Nebo při vybírání medu ze slaměných úlů praskne pod sběračem větev a je konec. Ipola dovedla spravovat zlámaniny« vymknuté klouby, uměla ošetřovat těžká zranění a pomáhat mladým matkám v nesnázích. V tom byla mistrem. A protože její jazyk byl nejostřejší z celého Gumbulu, báli se jí všichni muži. Staré černošské přísloví tvrdí, že proti oštěpu, vystřelenému šípu, proti noži nebo proti dravé zvěři se lze ubránit, ale proti jedu hada ichoriho a proti ženskému jazyku nikoliv.

Mladé dívky a děti ji milovaly. Dívkám pomohla vybrat ty nejbarevnější korály, pomáhala jim barvit sukně těmi nejpestřejšími rostlinnými barvivy, naučila je těm nejpěknějším dívčím zpěvům, pletla jim vlasy do uzoučkých a pevných copánků, aby si v době slavností mohly připevnit na hlavy paruky z vláken baobabu 1), dovedla jim namalovat na záda ty nejhezčí vzorce a poradit jim ve

*) baobab — *Adansonia digitata* L., strom s plody podobnými melounům, které příjemně chutnají a hasí žízeň. Z jeho lýčí vyrábějí černoši rozličné předměty

všem, co mohlo mladé dívky a ženy zajímat. A dětem? Dětem prostě dala všechno, co jim mohla dát. Hodně laskavých slov, hodně ovoce, které dostala od vesničanů za své služby, hodně sladkých kořínků, které vykopala v hlubokém lese na místech, známých jenom jí, a konečně jim dovedla vypravovat ty nejhezčí příběhy o zvířatech. Když vypravovala bajku, jak opice tui-tui vylila nápoj spravedlnosti, nebo když začala vyprávět pohádku o brouku chrobáku, který putoval do daleké země jenom proto, že se domníval, že tam jeho potrava voní lépe, musely se děti smát, až jim tekly slzy z očí. Stará vědma Ipola ihned také dodávala, že mnozí lidé se chovají jako hloupý chrobák. A což teprve když začala vyprávět, jak to v kraji vypadalo v době, kdy zde ještě nežili běloši, jaké nádherné tance se tehdy tančily a jaké veliké slavnosti byly pořádány. Když byla bába Ipola v nejsmířlivější náladě a když si zavzpomínala na léta, která strávila jako služebná v rodině bílého obchodníka v Loangu, který ji potom vzal s sebou do země bělochů, do Evropy, byly děti tiché jako myšky a hltaly bábu Ipolu očima. To se jí vždycky tak podivně změnil hlas a dětem se najednou zdálo, že to není ta Ipola, která dovede vyběhnout z chaty a před celou vesnicí se pustit třeba do samého kouzelníka G'beny nebo – jak se to jednou stalo – i do moudrého Ebony, kterému připomněla mnohé z toho, co bylo dávno zahlazeno časem a na co se u starých lidí obvykle zapomíná.

Fonséka vyběhl z chaty a utíkal k Ipole, až se mu hlava třepetala.

„Bábo Ipolo!“ volal už zdáli. „Bábo Ipolo, Sala má jít domů. Maminka má hodně práce, musí péci placky. Bábo Ipolo!“

Bába Ipola vykoukla z otevřených dveří své chýše, zahrozila na Fonséku a zahubovala: „Co tak křičíš, uličníku? Bábo Ipolo ... bábo Ipolo ... bábo Ipolo. To musíš po celé vesnici roztrubovat, že jsem bába? Sala domů nemůže. Musím jí ještě stočit copánky a vůbec, dnes je veliká slavnost mladých lidí a každý má vlastní práci,“ hubovala.

Bylo to však hubování, které nikdo nebral vážně. Bába Ipola velmi dobře věděla, že její jméno je svým způsobem slavné a také dobře věděla, že Damié, žena Ugatího a Fonsékova matka, má příliš mnoho práce a že její nejstarší dcera Sala už měla být dávno doma, aby jí pomohla. Proto zavolala do chaty, ještě než Fonséka k ní doběhl: „Salo, holka, co děláš? Všude tolik práce.“

A ty tu sedíš a vyprávíš. Ne, tyhle mladé dívky dnes! Tohle přece nikdy nebývalo.“

Sala vyšla z chaty v zářivé, pestré sukni, se sametovým špičatým kloboukem na hlavě. Pestrý šátek měla omotaný kolem čela a v ruce měla svazek sušených skořápek z ořechu kola. Při tanci mladé dívky těmito skořápkami chřestily do taktu.

„Salo, máš jít domů,“ vyrazil ze sebe Fonséka jedním dechem a pak udiveně rozevřel oči a podivil se: „Jejej, ty jsi dneska hezká!“

Sala se usmála. Sáhla do kabelky z pardálí kůže. Tam mívala vždycky všelijaké tajné a překvapivé dobroty.

„Aby mi tak dala kousek sladkého dřeva!“ pomyslel si Fonséka a v myslí se mu vybavil kousek žlutého kořene, sladkého dřeva, té největší pochoutky, kterou malý černošský kluk zná. Oči se mu rozšířily radostným údivem. Bába Ipola držela v prstech opravdu kořínek sladkého keře. „Na, vezmi si.“

„Bábo Ipolo!“ vydechl Fonséka, protože byl tak překvapen, že ani nemohl poděkovat. Sladké dřevo bylo větší pochoutkou než celé kalebasy medu. Med sklouzl do hrdla a člověk z toho celkem nic neměl. Ale sladký kořen, ten mohl člověk po kousíčkách žvýkat v zubech tak dlouho, až byl pomalu ochoten věřit, že kořene neubývá. Sladký kořen byl kořen zázračný, protože byl stále sladší a sladší,

zaháněl hlad, čistil zuby, vyháněl z těla nemoci, jeho žvýkání ukrátilo dlouhou chvíli a nakonec se po něm obyčejně zdály sny plné krásy a statečných činů.

„Jdi si hrát, Fonséko. Do chaty tě nepustím, protože tam mají děvčata plno práce. A ne abys rozžvýkal kořen najednou. Všeho dobrého musíš užívat po málu, protože jinak by sis mohl uškodit.“

„A jak?“ tázal se Fonséka.

Ipola se jen usmála. „Až budeš větší, tak to poznáš. Jenom ti radím a večer se chovej slušně. Až bude Sundiata vyprávět své báje, musíte ho všichni bedlivě poslouchat, protože je v nich mnoho moudrosti. Jinak, kdybys zlobil, nesměl bys jít na tam-tamy.“

Nesmět jít na tam-tamy, to znamenalo nebyť přítomen zahajovacímu tanci. To by byl strašný trest. A proto Fonséka horlivě sliboval, že nebude zlobit.

„A nebudu zlobit a nebudu a potom, abys věděla, bábo, já jsem byl dnes celý den hodný a přinesl jsem skoro plný kalebas medu. Dostal jsem podíl za hlídání ohně. A potom jsme potkali na cestě velikého hada, a abys věděla, dnes večer budu poslouchat a nebudu zlobit a budu na tam-tamech a ten kořen budu žvýkat celou noc a potom, bábo Ipolo ...“

„Nech toho, kluku, a už běž. Mám hodně práce. To mi povíš jindy ...“

Ipola, vysoká, kostnatá žena, jíž kůže na lýtkách i na rukou popraskala stářím, vešla do chaty a Fonséka se otočil a pelášil k hloučku dětí, hrajících si nedaleko.

Přihnal se k nim jako vítr. Stoupl si před ně a okázale začal žvýkat sladké dřevo.

„Tys byl u Ipoly, vid?“ tázal se a zároveň tvrdil Itéka, který vedl odpoledne chlapce v lese.

„Byl,“ hrdě přisvědčil Fonséka. A pak se zarazil. Nikdo se nedivil, že drží v zubech sladký kořínek.

„Dostal jsem sladké dřevo,“ zdůraznil. A pak se dětsky urazil, když poznal, že to na děti neúčinkuje.

„To je toho,“ řekl konečně Mba, syn Suriky, který byl dřevařem v Lambaréné. „Dneska bába Ipola rozdávala sladký kořen každému. Já už jsem svůj snědl,“ řekl pak smutně.

„Já také,“ přizvukovalo několik dětí.

Fonséka se znovu radostně zasmál. Tak to tedy bylo. Všechny děti, které dneska stará Ipola potkala, dostaly sladký kořen. To jistě proto, že je dnes v Gumbulu takový veliký a slavný den. Večer začnou tance a předtím bude Sundiata vyprávět báje. Fonséka, až sní poslední sladkou maniokovou placku, bude žvýkat sladký kořen. Všude bude příjemně a krásně a všichni se budou radovat a potom ... potom ...

Malý Fonséka nemohl ani domyslet. Až bude svítit měsíc a až ... Kolik by bylo těch krásných až! Ano, dnešního večera budou všichni malí chlapi ve vesnici Gumbulu prožívat slavné chvíle.

„Kdo z vás bude poslouchat slavného Sundiatu?“ otázal se, přestože věděl, co uslyší.

„Ne, tenhle Fonséka! Slyšíte ho? Ten je přece směšný. Odpoledne v lese vykládal, že mu maminka dá největší maniokovou placku, protože je nejmenší a že je Fonséka, a teď se zase ptá, kdo bude poslouchat moudrého Sundiatu. Hlupáčku, Sundiatu bude poslouchat celá vesnice a všichni hosté, protože Sundiatu, když vypráví, poslouchají i duchové dávno zemřelých předků.“

Itéka, syn velikého lovce a sám budoucí lovec, opakoval dětem, co mnohokrát slyšel doma. Sundiatu přímo zbožňoval už proto, že jeho rod byl s rodem Sundiatovým spřízněn. Být příbuzným samého náčelníka, který podle pověsti pocházel z královského rodu, je velikou ctí.

„Dnes prý bude tančit jeden veliký tanečník a znamenitý lovec z druhého břehu jezera. Je prý v Gumbulu po prvé, jinak pracuje v Lambaréné u bílého lékaře,“ prohlásil jeden z chlapců.

„Kdo je to lékař?“ tázal se Fonséka, neboť toto slovo bělochů slyšel po prvé.

Itéka se sebevědomě usmál. Jak by ne? Což nevěděl tolik moudrých věcí, které jsou jeho kamarádům zatím utajeny? Začal poučovat:

„Víš, lékař, to je člověk, který dovede léčit všechny nemoci.“

„Hm, tak je to takový kouzelník jako slovatný G'bena,“ prohlásil jeden z chlapců.

„A není,“ tvrdil Itéka. „Bílý lékař není kouzelník, a přece dovede uzdravovat i takové nemocné, které G'bena uzdravit nemůže.“

„Oh ko, oh hó,“ zahučely dětské hlasy. A pak začaly děti uplivovat na obě strany, přestože to, co Itéka říkal, to bylo obrovské provinění. Kouzelník G'bena byl mocný kouzelník, a kdo ho urážel už jenom tím, že pochyboval o jeho moudrosti, urážel taky velikého džu-džu, ochranného ducha vesnice, a kdo urazil ochranného ducha vesnice, toho G'beny prokrel a podle víry vesničanů musel takový člověk zemřít. Však také Harami, syn rybářův, to Itékovi ihned řekl. Avšak Itéka se jenom usmíval a pak začal chvástavě prohlašovat, že G'bena nikomu nic neudělá, protože Itékův bratr, který se před lety vrátil z velikých bitev v Evropě a kterého G'bena prokrel jenom proto, že pochyboval o G'benově moci, je tady ještě. Nezemřel a nikdy nezemře na prokletí. Tohle prý Itékův bratr vykládal mnohokrát a tvrdí, že když nezemřel na ztrátu nohy, nezemře už vůbec na zranění a že se ve stáří klidně dočká začátku cesty, která bude bez návratu.

„Ty, Itéko, a uměl by takový bílý kouzelník, když dovede lépe uzdravovat než G'bena, jehož modrost ať je velebena, uměl by takový bílý kouzelník přidělat tvému bratrovi, který se G'benovi směje, novou nohu?“

Všichni se dali do smíchu, ale pak strnuli, když Itéka rozhodně prohlásil: „Uměl.“

„Itéko!“ zvolal varovně Harami.

„Nu, a co má být? Uměl. A co se na mne tak díváte? Můj bratr, který chodí o dvou holích, viděl jiné lidi, kteří byli bez nohou. A lékaři jim přidělali nové nohy, které se připínají kolem pasu. Byly to nohy pevnější než naše, protože se nemohly zlomit. Kováři je udělali ze železa. Tohle vyprávěl můj bratr. A ještě jiné věci. Také vyprávěl o tom, jak dovedou běloši udělat nové ruce.“

„Tak proč tedy nepřidělali nohu tvému bratrovi a proč nepřidělali ruku Sabunovi, který dnes nemůže ani z polovice tak pracovat jako tvůj bratr, jemuž sice chybí noha, ale má obě ruce.“

„Protože bratr ani Sabuna neměli peníze, aby si nohu a ruku mohli zaplatit,“ prohlásil Itéka.

Chlapci zmlkli. U nich byla představa peněz spojena s představou všemohoucnosti bělochů. Vždyť rodiče téměř všech dětí z Gumbulu pracovali v lesích pro bělochy a v chatách gumbulských dřevařů se

častěji ozývaly řeči o chudobě. „Jsme tak chudí. Nemáme peníze a běloch má všechno drahé.“

A protože běloch měl všechno drahé, protože nebyly peníze, vládla chudoba a nedostatek kolem jezera Zonanga a v Kraji dvojí oblohy žili lidé stejně jako před staletími. Děti chodily do práce od chvíle, kdy mohly rukou držet pilu a sekeru. Jen v Lambaréné, a dokonce i v Loangu chodily prý děti některých černých lidí do školy. Ale do takových škol, kde by se černý chlapec naučil alespoň číst, psát a počítat, což je umění bělochů, se děti z Gumbulu nikdy nedostanou. Jejich rodiče nevydělavají nikdy tolik, aby mohli za ně platit školné.

„Může takový bílý kouzelník také seslat na někoho prokletí?“ tázal se Fonséka.

O to se děti začaly hádat. Itéka tvrdil, že nikoli, několik chlapců tvrdilo, že asi ano – když dovedou přidělovat nové ruce a nové nohy, dovedou jistě také proklínat s pomocí velikého kouzla. Jejich dětské hádce udělal konec moudrý Obena, který šouravým, stařeckým krokem mířil pod poradní přístřešek, opíraje se o dlouhou hůl.

„Vidíme tě, Obeno,“ zahlaholily děti domorodý pozdrav.

„A já vás vidím, i já,“ odpověděl usměvavě Obena a pak dodal: „A měli byste připravit rohože pro hosty a sedátka pro své matky. Za chvíli bude večer a pak začnou slavnosti. A cožpak, chlapci, jedli jste, jedli?“ A když ho všichni ujistili, že sladké placky budou dobré a že bába Ipola dala dnes každému sladký kořen, zabrumlal: „Dnes je, zdá se, všechno sladké. Vždycky tomu tak nebývalo. A ta Ipola ... inu, Ipola, s tou jsem míval trápení. Ale děti měla vždycky ráda. To ano.“

Mířil k poradnímu prostranství a brumlal si sám pro sebe vzpomínky na minulost, zanechávaje za sebou děti, které za ním hleděly s posvátnou úctou. Mužové, jako je Obena, Sundiata nebo G'bená a ti ostatní, vždycky si zasluhují veliké úcty, nehledě k tomu, že černé africké děti mají úctu k starším lidem vrozenou.

„Kluci, pro rohože!“ zavelel Itéka.

Poslechli na slovo. Přinášet rohože znamenalo vždycky trochu zábavy. To se obyčejně každý snažil vzít v chatě právě tu rohož, kterou matka nejvíce potřebovala nebo na které byl rozložen některý z členů rodiny. A potom většinou došlo k hádkám a honičkám po návsi. S rohožemi a dřevěnými sedátky se dalo ještě před zahájením

vesnického sezení navyvádět hodně veselých kousků. Bylo možno dát rohože na sebe a dělat na nich kotrmelce, bylo možno hrát si na velikou safari*), karavanu putující krajem. To si děti stočily rohože tak, že vypadaly jako balíky, a daly si je na hlavu. Ti, kteří měli štěstí a dostali stoličky, dali si je na hlavu jako bílé klobouky bělochů, které v karavaně představovali. A dalo se využít jak rohožek, tak stoliček ještě jinak. Obyčejně nejlépe tehdy, když si chlapi hráli na válku a obránci vesnice si udělali z rohožek a ze stoliček opevnění.

Tyhle hry však museli provádět tajně, protože rodiče byli jak na rohože, tak na stoličky opatrní a dovedli si mezi zuřivými malými bojovníky udělat velmi rychle pořádek za pomoci tenkých, ale velice pružných rákosek.

*) safari – karavana, v některých afrických jazycích výraz pro výpravu, která míří do vnitrozemí.

Ve chvíli, kdy zapadalo slunce za les, blížily se k poradnímu prostranství dětské postavy ověšené rohožemi a stoličkami, vypůjčenými z okolních chat.

„Ano, hyeny volají,“ potvrdil Sundiata. „A vždycky, když za hvězdných a měsíčních nocí volají hyeny, potvrzují svým hlasem, že se nemění život, který nám byl určen samým zrodem. Tak jako nedokážeš, aby voda tekla do kopce, tak nikdy nedokážeš, aby se život změnil. To je velká moudrost našich otců, kteří tvrdí, že i na nejúrodnějším poli najdeš koukol a nikdy ho úplně nevymýtíš, protože vždycky zůstane některé zapomenuté zrno, které nehlídáno rozbují v novém zlu. Tak je to i s lidmi. Nikdy nevložíš do srdcí lidí úplnou moudrost, která by vymýtila skryté zlo. A hyeny, které jsou pro nás dobrými hospodáři, protože se starají o všechno, co zahynulo na planinách a na okrajích lesů, jsou pro nás zároveň zlem, které pomáhá dusit stáda našich ovcí.“

Tak to, co jednomu prospívá, druhému škodí. Mezi tím musíš najít spravedlnost. A hledání spravedlnosti pro člověka je nejobtížnější věc. Proto vám povím příběh muže, který hledal spravedlnost.

Jednou, je tomu už kala-kala, velmi dávno, žil v našem národě muž, který se nazýval Bangolo. Bangolo byl statečný a moudrý muž a

znamenitý střelec, jehož šípům se nevyhnul žádný cíl. Byl tak znamenitý střelec, že dokázal ve veliké rychlosti vystřílet plničky toulec šípů tak, že se jeden šíp zabodával do druhého. A to je obrovské umění, které dnes už nikdo v našem národě nezná.

Bangolo zasedal ve všech velikých poradách národů Kraje dvojí oblohy. Zasedal i ve vesnicích, kam nepatřil rodem, a to proto, že jeho moudrost byla veliká. Při jednom velikém rokování, bylo to právě také v den sedmého úplňku v roce, setkal se u jezera Zonanga s velikým kouzelníkem, který tvrdil, že ten, kdo se chce dopátrat pravdy a spravedlnosti, musí znát všechno, co je nad ním, že musí znát obrovský a nezměnitelný zákon, který řídí měsíc a hvězdy na obloze.

Bangolo byl dychtiv dopátrat se pravdy. A tak přemýšlel, protože se domníval, když se dopátrá pravdy, že dokáže, aby mezi národy v pralesích a na planinách na věčné časy zasel mír a vzájemnou lásku.“

Sundiata se odmlčel. Děti hleděly na něho s posvátnou úctou a dospělí, kteří znali posvátnou báji už od dob svého dětství, poslouchali s radostnými úsměvy na rtech, protože vyprávění o lásce a spravedlnosti přijímají dobří lidé vždycky s radostným úsměvem.

„Hũũũũũũííííííáááááááchchchchch ...“ znovu zavolala hyena.

„Vypravuj, Sundiatio, noc tě vyzývá k pravdě,“ podotkl Obena.

„Ano, Bangolo se chtěl dopídit pravdy a pak si vzpomněl, že jeho veliké střelecké umění mu může pomoci, když své šípy místo zabíjení propůjčí dobré věci. A tak jedné měsíční noci naplnil svůj toulec těmi nejostřejšími šípy, hromadu šípů si připravil vedle sebe a začal velmi rychle vystřelovat jeden šíp za druhým. Šípy se zabodávaly jeden do druhého a Bangolo z nich vytvořil vysoký, přitom však křehký žebřík, který stoupal k měsíci. Vždycky slyšel vyprávět, že měsíc je líbeznou tvář mladé a statečné dívky Kalato-Boako, která se obětovala pro svůj národ Basengué, aby mohl žít. U ní se chtěl dovědět moudrá slova o pravdě a spravedlnosti.

Střílel šíp za šípem, až poslední se dotkl měsíčního kotouče. A tu, úžasné dychtiv poznání, šplhal se po vratkém žebříku, až se dotkl měsíce. Ale pak přišla strašlivá vichřice bola-bola, která zbořila jeho šípový most, a Bangolo zůstal na měsíci a teskně hleděl na zemi. Ve spěchu za poznáním zapomněl na zemi svůj luk a nemohl si ze šípů vytvořit nový most. Nemohl také lidem, kteří zůstali na zemi, povědět

nejvyšší moudrost o lásce a spravedlnosti a poradit jim, jak jimi vládnout. Proto vždycky, když přijde úplněk, vidíme na měsíci malého černého muže Angolu, který hledí na svůj národ a jehož hlas není tak silný, aby dolétl k našim uším. Tohle vám všem a hlavně vám dětem musí být poučením. Ten, kdo příliš rychle a bez zkušeností spěchá za pravdou a poznáním spravedlnosti, udělá příliš mnoho chyb, než aby se jich dopátral. Bangolo, malý muž na měsíci, musí být výstrahou všem zbrklým a nerozvázným, kteří hledají pravdu a spravedlnost bez úvahy.“

„Ach ...“

Děti vydechly. První hvězdná báje byla u konce. Kolik moudrosti bylo v Sundiatových slovech!

Fonséka seděl, ani nedutal a při tom pozorně naslouchal každému zašeptnutí starších, kteří báji slyšeli už mnohokrát.

„Dobře dovede vyprávět Sundiata. Velmi dobře. Jenomže měsíc a střelec Bangolo? Nu dobrá, je to báje. Ale misionáři a bílí lidé v Lambaréné tvrdí, že měsíc je země jako naše a že malý muž na měsíci nebo tvář Kalata Boako nejsou nic jiného než údolí a hory, v kterých se odráží sluneční světlo. Tak je to. Ale jinak je to dobrá báje, moc dobrá, protože Sundiata je výtečný vypravěč.“

Fonséka jim nerozuměl. Ve své dětské mysli nedovedl pochopit, že by někdo vůbec mohl pochybovat o pravdivosti Sundiatových slov.

Sovy zahoukaly na okolních stromech. To proto, že dřevo pepřovníku, kterého jeden z mladých mužů hodil na ohniště plnou náruč, vyšlehlo mocným plamenem a poplašilo jejich pánek.

„Sovy houkají. To je dobré znamení,“ mumlali dospělí.

„A nyní vám povím báji o tom, jak pavouk vystoupil na slunce,“ začal opět Sundiata.

Pak vypravoval prastarou černošskou báji o tom, jak velcí pavouci v pralese sedí uprostřed své pavučiny a číhají na kořist. A tak je to i se sluncem a jeho paprsky. Vypravoval o tom, jak se velký pavouk dostal na slunce pomocí tenkého pavučinového vlákna a jak do své sítě nacytal všechny hvězdy.

„Tak se to vyprávělo od pokolení do pokolení, přestože se v naší zemi a mezi našimi národy už hodně změnilo,“ zakončil Sundiata. „A vy, kteří jste mě poslouchali, víte, že život není vyprávění, ale

skutečné činy, a že spravedlnost k druhým najdete jedině tehdy, když budete spravedliví sami k sobě. A tam, kde je skutečná spravedlnost, tam nemůže být lidské zlo, jen lidské chyby. To je moudrost našich předků. A nyní vy, kteří jste přišli z daleka na naši slavnost, zatančete tanec přátelství na důkaz, že sedmý úplňk v roce je znamením společného míru a přátelství mezi národy v Kraji dvojí oblohy.“

„Zatančíme,“ ozval se mluvčí mladých mužů z vesnice Samba, jejíž chatrče stály na březích řeky Ngaundé. „Zatančíme veliký tanec přátelství, o kterém se bude vyprávět ještě mnoho dní.“

„Zatančíme,“ přizvukovali mladí mužové, jejichž černé hrudi se leskly palmovým olejem, jejichž uši a nosy byly ozdobeny kostěnými přívěsky a na jejichž hlavách se skvěly veliké slavnostní čelenky z peří, jaké nosí mladí lidé těchto krajů jenom v nejslavnější chvíli.

Široké pásy z hadích a opicích kůží měli ozdobeny mušličkami a stříbrnými plíšky, ruce měli okrášleny pěkně vyřezávanými náramky ze slonoviny, jejich nohy vězely v krásně zdobených kožených sandálech, jimiž se chlubí Pahuinové z celého Gabunu.

„Tanec přátelství pro hosty, tanec na uvítanou,“ zvolal mladý bojovník a sám vykročil do středu tanečního prostranství.

Dospělí i děti spěšně dělali místo. Hosté začnou tančit, to znamená, že bude nutno rychle přiložit na oheň, že bude nutno donést první tykvice s palmovým vínem. Hudebníci rozhovoří dlaněmi kůží tanečních bubnů tam-tamů, aby rytmem vyjádřili všechno to, co bylo od počátku večera nashromážděno v jejich myslích a srdcích.

„Kiri, kiri, kiri dóza ungbve ma nuno, ungbve ma nuno.“ – „Přátelství, přátelství, přátelství přišlo dnešního dne,“ zazpíval předzpěvák.

Dlaně uhodily do opicích kůží. Sborový zpěv zvítězil nad tichem africké noci. Gumbulu ožilo starodávnými tradicemi a Velcí i malí začali zpívat píseň svých hostů.

„Kiri, kiri, kiri dóza ungbve ma nuno, ungbve ma nuno.“

Ano, přátelství přišlo ten večer do Gumbulu a děti hleděly na tanečnický s posvátnou úctou, protože hosté si u černých lidí zaslouhovali vždy nejvyšší úcty až do doby, kdy svazek přátelství zradili – jako to udělali běloši, kteří před dávnými lety přišli do kraje se sladkými slovy na rtech a se zlobou vůči černému lidu v srdci.

Děti hledí na tanec mladých mužů, pozorují, jak v rudé záři ohně dostávají čelenky z bílého peří rudězelený nádech, hledí na bystré nohy tanečníků, na jejich stíny, které tančí na zemi v divokém rejži, na jejich ruce svírající palmové listy, protože tanec přátelství se tančí vždy s palmovými listy.

A naslouchají radostnému zpěvu. Večer, který začal posvátnými hvězdnými bájemi, probudil svým zpěvem hrdličky v lese a přehlušil poděšené štěbetání opic, které se zlobily nad tím, že byly vyrušeny ze spánku.

„Kiri, kiri, kiri dóza!“

Tempo tance se stupňuje, bubnování je stále hlasitější a zpěv začíná nejmenší děti uspávat.

První taneční kolo skončilo. A potom moudrý Sundiata vydal rozkaz: „Děti půjdou spát. A ráno, až slunce vyjde, vydají se k řece, aby pod dolními peřejemi položily vrše a aby svým otcům pomáhaly při kladení sítí.“

Těžko se loučily s poradním prostranstvím. Kdyby alespoň chvíličky mohly zůstat, alespoň chvíličku! Avšak Sundiatův rozkaz byl neodvolatelný.

Zatím co se na poradním prostranství rychlost tance zvyšovala, zatím co tanečníci navzájem předváděli své taneční umění, usínali v chatách svých rodičů malá děvčata a rozdychtění chlapci a litovali, že nejsou větší, aby se mohli zúčastnit večera, který byl určen pouze dospělým.

„Kiri, kiri, kiri dóza ...“ doléhalo k nim, když už byli v polospánku. A hukot tam-tamů, drnkot hudebních oblouků i radostné výkřiky sólových tanečníků se slévaly v jejich uších v jednotvárný nápěv, který je nakonec ukolébal do spánku.

A zatím co děti spaly, žilo Gumbulu radostným chvílím prvního slavnostního večera, zasvěceného velikým slavnostem sedmého úplňku v roce.

„Fonséko, vstávej!“

Fonséka se naráz probudil. Vždycky se ihned probudil, když zrána zaslechl matčin hlas, protože měkký hlas matčin choval v sobě kouzlo veliké něhy.

„Už je den?“ tázal se, jak měl ve zvyku.

„Kdy už! Dávno už letěly volavky nad jezerem. A pak, podívej se. Slunce už je vysoko. Svítání zmizelo.“

Tahle matčina ujištění byla pro Fonséku vždycky rozehou jící. Když matka řekla, že volavky již letěly nad jezerem a že slunce zahnaló svítání, byl pro malého chlapce opravdu čas vstávat.

Fonséka, jako všechny černošské děti, byl vychováván ve strachu před špatnými kouzly a zlými duchy lesa; věděl z vyprávění, že svítání je nejhorší doba denní, protože ve chvíli, kdy noc je na ústupu a slunce ještě nezvítězilo nad tmou, vydávají se na lov poslední šelmy z pralesa i planin.

Pardál se snažil ulovit pro svou rodinu tu nejpěknější antilopu, had se snažil na pěšině ulovit nejučtnějšího králíka, krokodýlové toužili po poslední kořisti a divoké kočky se honily na stromech za unavenými a rozespálými opicemi.

Podle pověr černého lidu chodily na lov také zlé mocnosti, aby prý ublížily černým lidem, kteří byli příliš neopatrní a pro vinili se proti náboženství.

Tenhle strach byl v černém člověku zakořeněn po celé věky, protože černí kouzelníci, kteří byli kněžími podivných náboženství, všechny tyhle povídačky vyprávěli při večerních ohních a snažili se tak uchovat si nadvládu nad dobrými a nevědomými lidmi.

Pravda, byli také dobří kouzelníci, kteří svému lidu pomáhali všude, kde bylo zapotřebí, při nemocech nebo v době neštěstí, třeba když řeka Ogué vystoupila vysoko z břehů a zaplavila celý kraj. Jenomže takových dobrých kouzelníků bylo v kraji stále méně.

Černý lid, který byl vychován ve strachu před lesními duchy, jež nazýval džu-džu, a ve strachu z tajemných mocností, vychovával tak rovněž své děti. A proto se Fonséka bál, jako se bály všechny malé děti z vesnice Gumbulu.

„Opravdu je už den?“ tázal se pro jistotu.

„Je. A ihned vstaň, dojdeš pro vodu, umyješ se v řece a nezapomeň, že budeš klást pod peřeje vrše. A dávej pozor na krokodýla. Někdy je krokodýl tak úskočný, že i pod peřeje zaplave. Pamatuj, co udělal s Mamaduem.“

Fonséka se otřásl. Snad všechny matky připomínaly gumbuluským dětem Mamaduovo neštěstí. Mamadu byl dospívající chlapec, který

tvrdil, že se ničeho nebojí. Ba dokonce šel tak daleko, že prohlašoval, že se nebojí ani pralesních duchů. Už přes tři roky pracoval jako dřevař v pralese a ještě prý se s žádným duchem nesetkal, přestože prožíval pod širým nebem v pralese i svítání.

A jednou šel Mamadu na lov. Vybral si tu nejtěžší vrš se sítí, jakou mohl unést, a šel hluboko pod peřeje až k vysokému kamenu, trčícímu uprostřed řeky. Tam hodil svou vrš. Přivázal ji a pak rozhodil sít'. Do sítě se zapletl krokodýl a strhl Mamadua i se sítí do vody. Mamadu se už nikdy neobjevil.

Kouzelník G'bena ihned začal prohlašovat, že mladý Mamadu byl potrestán za své rouhání. Staří a zkušenější mužové, zvláště oba bývalí vojáci, namítali, že Mamadua potkalo neštěstí proto, že si provazy sítě ovázal kolem zápěstí, což žádný zkušený rybář nikdy neudělá. Přesto Mamaduovo neštěstí zůstalo výstrahou pro všechny malé rybáře.

„Nepůjdu hluboko, maminko. A pak, já nejdu lovit se sítí.“

„Jenom bud opatrný a spoléhej ve všem na Itéku.“

Matky vždycky svěřovaly své děti Itékovi, protože byl rozumný chlapec, který se v neštěstí nebo v nebezpečí dovedl rychle rozhodovat a dovedl mnohému zabránit.

„Spolehnu,“ prohlásil Fonséka.

Fonséka popadl maniokovou placku, tu největší, kterou si mohl vybrat, a vyběhl před chatu. Radostně vydechl. To, co spatřil, byla podívaná, která se v jeho životě mnohokrát opakovala a která mu nikdy nevymizí z paměti a bude ho doprovázet až do konce života.

Rodná vesnice. Znal v ní každou chalupu. Věděl, kde kdo bydlí, věděl, že tam v té zadní nachýlené chatě, z které stoupá úzký pruh kouře, bydlí stará žena, která za svého života třikrát ovdověla, protože všichni její mužové byli odvážnými lovci zvěře. Věděl, že tam ta nadměrně veliká chata, která měla toho rána zavřené dveře, je chata pro hosty a dnes v ní odpočívá asi padesát mladých mužů z druhého břehu jezera Zonanga. Ta druhá veliká chata na opačném konci vesnice hostí další. Dlouhé stíny, přicházející od východní lesnaté hradby, položily se na střechy nejbližších chat. Hejna holubů seděla na střeše poradní chaty a několik líných psů odpočívalo ve stínu, protože uplynulá noc jim připravila bohatou hostinu. Však také hosté i domácí tančili téměř až do svítání a bohatě jedli ze dvou skopců zabitých na

počet hostí. A kosti? Kosti byly pro psy, kteří museli shánět potravu, jak se dalo.

Kvokání slepic bylo tak samozřejmé, že je Fonséka ani už nevnímal. Pak si všiml, že několik koz ožírá nízkou střechu obilnice.

„Jdeš odtud! Jdeš, ty hloupá, jdeš!“ křičel Fonséka a rozběhl se ke kozám. Utekly na druhou stranu a tam se po chvílce daly znovu do ožírání nízké střechy.

„Fonsékóóóó!“

Chlapci, připraveni s vydlabanými tykvemi, už na něho volali. Půjdou společně pro vodu, vykoupají se a potom se vrátí k řece, aby položili vrše. Popadl dvě tykve, zavěšené na větvi, svůj malý luk a šípy a uháněl za ostatními.

„Jak se ti líbily báje?“ tázal se ho Itéka.

„Moc,“ řekl upřímně.

„Usnul jsi brzy?“

Priznal se, že ano. Byl tak unaven, že ani neslyšel hudbu a zpěvy, že se celou noc neprobudil a že se nepamatuje, co se mu zdálo. Řekl to všechno jedním dechem, ale nepověděl, že než usnul, spřádal ve své dětské mysli odvážné sny a představoval si sám sebe jako bájného

střelce Bangolu, který si vystřílel ze svých šípů žebřík až na měsíc. Neřekl to proto, že se bál jejich smíchu. Nevěděl, že všichni chlapci snili stejně, protože každý z nich chtěl být báječným střelcem.

Šli husím pochodem k zátočině řeky, pod peřeje. Zpívali své dětské písně o krásném ránu, a když přišli k řece, naskákali rychle do vody. Rodiče je vždycky učili, že chce-li se člověk vyhnout nemocem, nesmí se už od malička bát studené vody.

Nabrali vodu do tykví a hliněných džbánů a pak vzali proutěné vrše, uložené na břehu, a brodili se s nimi ke kůlům zaraženým do dna řeky, aby je přivázali. Vázali je tak, aby byly širokým okrajem otevřeny volnému toku. Když do takové vrše vplula ryba, nikdy se z ní nedostala ven, protože vnitřní zašpičatělé pruty jí zabraňovaly najít zpáteční cestu.

„Dnes bude bohatý lov,“ řekl s určitostí Itéka.

„Proč myslíš?“

„Nebyly ranní mlhy. A vždycky, když ráno není mlha, ryby plavou u peřejí nízko pod hladinou a hodně se jich vždycky nachytá do vrší. Ó já ...“

„Itéko, nebál by ses krokodýla?“

Itéka se zvědavě podíval na Fonséku. Pak se krátce zasmál a řekl s jistotou: „To ti jistě maminka vyprávěla o Mamaduovi.“

„Vyprávěla,“ přiznal Fonséka a v duchu se divil, jaký je ten Itéka moudrý a jak hned všechno uhodne.

„Tak abych ti řekl, kdybych na krokodýla nebyl připraven, tak bych se ho bál. krokodýl je strašný nepřítel ve vodě. Na suchu bych se bál jenom jeho ocasu. Panečku, tím on dovede bít. Jedinou ranou dovede zabít muže. Už jsi viděl lov na krokodýla?“ A pak si vzpomněl. Vždyť Fonséka ještě nezabil svou první kysu, a proto nemohl přihlížet lovu dospělých. V duchu si umínil, že toho kluka bude muset naučit pořádně střílet z malého luku. Rovněž si všiml, jak Fonséka posmutněl. Proto rychle dodal: „To nic, také uvidíš lovy, a hodně jich uvidíš. Pomohu ti naučit se pořádně střílet. Až budu mít čas,“ dodal hned opatrně.

Fonséka zazářil. Ten Itéka, to je přece jenom chlapík.

„Kdy budeš mít čas?“ zeptal se pro jistotu.

„Nevím, ale snad to bude brzy,“ začal Itéka dělat drahoty. Nemohl přece tomu malému škvvrněti hned všechno slíbit. To by se neshodovalo s jeho chlapeckým věhlasem.

„Počkám,“ řekl prostě Fonséka.

„Jejej, kluci, v mé vrši už je ryba. A jaká chlapácká! Podívejte se, jak se vrš hází,“ volal radostně jeden z chlapců.

Dva přiskočili a pomohli mu odvázat a vytáhnout vrš. Opravdu, veliký kapr, těžký několik kilogramů, házel se v proutí. Vytáhli ho s jáсотem a pověsili na silný provaz za žábry.

„Nekřičte tolik,“ napomínal je Itéka. „Všechny ryby zaplašíte.“

Posadili se na břeh a s napětím pozorovali vrše. Podle zkušeností, které měli, budou plné, než slunce zkrátí stín východního lesa.

„Musíme odnést vodu,“ připomenul nesměle Fonséka. „Pravda, vodu musíme odnést,“ potvrzovali všichni. „Kdo bude hlídat vrše?“

Nakonec byli vybráni tři. Fonséka byl mezi nimi. Jeho tykve si vzal na starost chlapec ze sousední chalupy.

„Odnesu ti to. Ale hlídej dobře. Moje vrš je ta u třetího kůlu, víš?“

Radostně přisvědčil, protože mu byl zase svěřen důležitý úkol. A když chlapci odešli a jejich smích zanikal ve vysoké pobřežní trávě, pozoroval napjatě peřeje. Brzy ho to unavilo. Zbývající dva mladší hlídači se toulali po břehu a hledali cvrčky. To byla zábava černých dětí. Chytit cvrčky, dát je do malé usušené tykve, přikrýt je lopuchovým listem a pak tykev s cvrčkem nepozorovaně schovat v chatě některého kamaráda. Bývá z toho obyčejně křik; než se cvrček, schovaný v tykvi ve střešní slámě nebo jinde, najde, vzbudí celou rodinu, protože dělá v noci veliký rámus.

Fonséka znovu pozoroval vrše a pak se podíval k nízkému břehu po pravé straně. Téměř se lekl. Z vody vylézala ondatra s malou rybkou v zubech.

„Krysa,“ pomyslíl si a pak opatrně, velice opatrně sáhl pro svůj malý luk, bez kterého chlapci z vesnice Gumbulu nikdy nechodí. Pomalu, po paměti, nepřestáváje pozorovat pohodlnou ondatru, založil šíp na třetivu, ještě pomaleji napjal luk, zatajil dech a pak ... pak ...

„Zabiju svou první krysu. Ó Nzami, ó kouzelníci, ó Bangolo, ať se mi to povede!“ říkal si v duchu.

Ondatra sedla na zadní nohy. Nedívala se k Fonsékovi. Hleděla opačným směrem. Netušila nebezpečí. Maličko poskočila a znovu se posadila. Fonséka ještě trochu napjal tětivu a pak povolil prsty pravé ruky. Tětiva zadrncěla, malý šíp zasvištěl a na nízkém břehu se ozvalo tenké vypísknutí. Ondatra vyletěla do výše, rybka jí vypadla z tlamky. Převrátila se na záda, zatřepala nohama a pak se křečovitě natáhla. Tenoučký šíp jí prolétl tělem a zůstal pevně trčet v zeleném drnu trávy.

Fonséka zdřevěněl. Chvilí nemohl promluvit. Díval se vyvalenýma očima na mrtvou ondatru, lapal po dechu. A pak se vzpamatoval.

„Krysu ... krysu ... zabil jsem krysúúúúú, mám krysu!“ radostně zaječel.

Oba chlapci – hlídači přiběhli. Napřed se dívali nechápavě na Fonséku, jak skáče na břehu jako divý, a pak se zahleděli tím směrem, kterým ukazoval. Opravdu, tam ležela veliká ondatra. Běželi, aby se podívali. Nalezli šíp, který pevně trčel v zeleném drnu. A pak ... pak Fonséka náramně zpyšněl, protože se oba začali plácát do steh a volali:

„Opravdu, ondatra, a jaká chlapácká! Tohle, Fonséko, ne, ne ... tenhle Fonséka, to je přece chlapík.“

Začali poskakovat kolem ondatry a dětskými hlasy vřískali narychlo vymyšlenou písničku:

„Fonséka zabil krysu ... Fonséka je veliký bojovník. Fonséka dostává největší sladké placky. Proto je Fonséka statečný.“

A Fonséka nevěděl, co by radostí dělal. Jeho první lovecká píseň. Píseň jenom pro něho. Pak přiskočil, popadl ondatru za ocas, chytil šíp a pelášil k vesnici s vítězným pokřikem.

„Zabil jsem krysu ... zabil jsem krysu!“

Do vesnice přiběhl téměř bez dechu. Chlapci se kolem něho sběhli. Potěžkávali ondatru. A Fonséka už asi po desáté každému zvlášť upravoval, jak zabil svou první krysu.

Chválili ho. Přišel i Fonsékův starší bratr, který toho dne nešel do práce na pilu, protože měl poraněnou ruku, a řekl prostě: „Jsi chlapík, ale už bylo na čase.“

Pak se otázal Itéka: „A co dělají vrše?“

Fonséka zdřevěněl. Ve své radosti zapomněl na povinnost hlídat vrše. Popadl ondatru a pelášil nazpět k řece, protože zanedbání povinnosti na lovu je u černého člověka jedním z velikých prohřešků proti celku.

„To je pardál.“

Itéka hovořil s jistotou starého, zkušeného lovce. A řekne-li Itéka, že pět rýh čerstvých a zřetelně znatelných na hliněné cestě je stopa pardálí tlapy, je to pravda. A přece ...

„Co by tu dělal pardál v tuto dobu? Vždyť ta stopa je ještě docela čerstvá. A pak, na téhle straně nemáme pardály. Za těmi musíme chodit na druhou stranu lesa. Jistě se mýlíš, Itéko.“

Starý a zkušený lovec Matabana, který zaučuje mladé chlapce do tajů stopování zvěře a jejich zvyků, úmyslně odporuje. Zajímá ho, co mu Itéka odpoví.

Mladý chlapec, kterému se již začínala rozšiřovat ramena a který celým svým vzrůstem naznačoval budoucí sílu a odolnost, se zamyslí.

Na odpovědi hodně záleželo. Chtěl vystihnout pravdu a nechtěl, aby ho zahanbil menší. Chtěl rovněž uspokojit svého učitele.

„Je to pardál. A může to být pardál z druhého konce lesa, protože stopa směřuje od západu k východu. Pardál tedy přitáhl od západu. Pak je tu ještě jiná věc. Je před údobím dešťů. Pardál hledá družku. Běhá za ní celým lesem, ztrácí zájem o okolí, o čas i o lov. Tudy běžela družka. Půjdem-li do podrostu, tudy, kde jsou polámané větve, možná že bychom po nedlouhém pochodu na oba pardály narazili. Byl by to však velice nebezpečný lov, protože když jsou pardálové ve dvou, dovedou rychle zaútočit.“

Lovce Matabana se usmíval a Itéka si oddechl/Přesně tak to bylo. Chumáček srsti, ležící u okraje pěšiny, byl světlejší. Byla to srst servaná s podbřišku ve chvíli, kdy pardál dlouhým skokem dostihl svou družku. Pak obě kočky zmizely východním směrem. Pro jistotu, a aby vyzkoušel pevnost Itékova přesvědčení, otázal se: „Jiný důvod by nemohl být?“

Itéka chvíli rozmyšlí a pak přikyvuje: „Může. Pardál může být nemocen. Nemůže bojovat s druhy. Přibližuje se k vesnici nebo zapadá stále hlouběji do pralesa. V hustém lese žije menší zvíře, která nemůže v porostu rychle utíkat. I pardál, který je nemocen, ji snadno dostihne. A také se stahuje k vesnici, protože by tam mohl ukrást kozu, psa nebo i slepici. Když je pardál nemocen, spokojí se se vším. Možná také, že ten pardál byl raněn na lovu, a potom by byl našim lovcům nebezpečný, protože raněný pardál se mstí, a i když se uzdraví, stále přepadá lidi. Jenomže tenhle pardál nebyl nemocen,“ prohlásil Itéka určitě.

Matabanovi zazářily oči. „Proč myslíš?“ táže se Itéky.

„Kdyby byl nemocen, nikdy by nesvedl tak dlouhý skok. Podívej, Matabano, porost na levici je vůbec netknutý. Pardál ho přeskočil a je to dobrých pět metrů – a tady,“ Itéka vešel do porostu a malí chlapci i s Matabanou šli za ním, „tady se odrazil. Vidíš. Zadní noha mu uklouzla na vlhkém kořenu, tu je znát drápy. Přeskočil celé křoví a dopadl na druhou stranu na pěšinu. A byla-li s ním družka, skákala první a zanechala stopy.“

Matabana se vrátil s chlapci na cestu a pak prohlásil: „Z Itéky bude dobrý lovec. Ani já bych nehovořil lépe. Jenomže je zapotřebí, aby si

Itéka víc bystřil oči, než začne hovořit o písmu země. Co myslíš, Itéko, jaká je to srst?“ řekl a podával Itékovi chumáček nalezené srsti.

„Džu-džu at' je při mně,“ řekl Itéka a uplivil na obě strany, což dělají pověřiví černoši, když chtějí zahnat zlé duchy. „Džu– džu at' je při mně,“ opakoval, „to je srst pardálí samice. Měl jsem pravdu.“

„Ano, měl jsi pravdu. Nyní půjdeme dál. Podíváme se za dikobrazy. Z dikobraza je dobré maso, ještě lepší polévka. A já vím, kde žijí. Pojd'te.“ Chlapci vykročili. Malý Fonséka radostí vyskočil, protože toto byla jeho první lovecká výprava. Byl to začátek jeho vyučování v knize přírody. Před několika dny zastřelil první krysu a nyní měl právo vyjít se staršími chlapci do lesa, aby se učil velikému loveckému umění, které dospělí obyvatelé vesnice ovládali tak dobře, že si vysloužili pověst nejlepších lovců kožešin.

Křečovitě svíral svůj malý luk s rákosovou tětivou a stále se levou dlaní přesvědčoval, zda jeho malý toulec je dosud plný šípů.

IV

Fonséka se protáhl. Živě a radostně, jak se dovedou protahovat děti, když je pozdraví radostné ráno plné světla, ptačího zpěvu, kdákání slepic, kokrhání kohoutů, štěkotu malých narezavělých psů a štěbetání opic, rozčileně poskakujících v korunách nedalekých stromů.

Fonséka se vracel od řeky, kde byl jako obvykle s jinými chlapci klást vrše. Byla doba velikého tahu ryb, které pluly proti proudu k tření.

Vracel se od řeky proto, že ho doma čekalo mnoho práce. Matka byla nemocná, nejstarší sestra Sala odešla do tábora dřevorubců, aby jim s jinými dívkami vařila, a tak Fonséka musel obstarat celé hospodářství. Pravda, nebylo toho mnoho. Deset slepic., jeden kohout, pět perliček, tři kozy a jeden beran. V králíkárně měl tři své oblíbené králíky, bílé s hnědými skvrnami. A konečně byl vlastníkem hejna holubů, ale ti se dovedli o sebe postarat sami.

Fonséka nahlédl do matčiny chaty. Matka ležela na hrubé rohoži, přikryta svrchním a snad jediným šatem, který měla, a třásla se zimnicí.

„Potřebuješ něco, maminko?“

„Kdy se vrátí otec?“ tázala se slabým hlasem.

„Je na mýtinách, kácí. Snad za dva, za tři dny.“

„Fonséko!“ zvolala slabě.

Přistoupil k ní plný bázně. Tajemná nemoc, která dovedla zkrušit jeho veselou a statnou matku, musí být něco hrozného. Fonsékovi naháněli nemocní lidé vždycky hrůzu, avšak přitom se v jeho srdci dělo vždycky něco podivného. Narůstala v něm touha trpícím pomoci. Nevěděl jak. Byl příliš malý, aby si věděl rady. Avšak bylo mu každého nemocného opravdu líto. Když se někdy malá děvčátka rozplakala, protože je chlapci příliš škádlili, bylo mu rovněž do pláče a raději utekl. A nyní jeho matka. Leží na rohoži, chvěje se zimou, ruce pálí jako rozžhavené železo, oči jí podivně svítí, hlas slábne. Nemá se čím přikrýt. Pokrývku Fonséka v rodné chatě nikdy nespatriil. Byli příliš chudí.

„Fonséko, dojdi pro bábu Ipolu,“ požádala matka.

„Už jdu. A mám jí říci, aby uvařila čaj? Víš, ten z těch modrých bylinek. Ten vyháňá zlé džu-džu. Došel bych také pro kouzelníka. Mohl by ti nemoc odčarovat. A jestli chceš, půjdu do lesa a ulovím ti pěkného hada. Sádlo je dobré, když se pije přepuštěné. Ty sama jsi mi to jednou vykládala. A hada ulovím snadno, protože teď už jsem veliký lovec. O jé! Kolik já už zabil zajíců a perliček!“ Fonsékovi se ulovuje při chlubných slovech. Může myslit na své dobré lovecké výkony a na chvíli zapomenout na matčinu nemoc. Dnes už se mu nikdo nesměje, protože Fonséka rychle vyrůstal v obratného chlapce, který se vydával na samostatné cesty do okrajových lesů. Dokázal už několikrát přespát samotný v lese, když se pustil na delší cestu podél potoka na lov malé antilopy.

Pravda, bál se a na mysl mu přicházely všechny ty staré zkazky o d'áblících a různých zlých mocnostech, které se za noci potulují lesem a které v čase ranního svítání jsou nejhroznější. Třásl se strachy, a přece se mu nic nestalo. Stával se den ze dne odvážnějším a obratnějším. Dokonce i jeho otec prohlásil, že z něho bude dobrý lovec a že už je nyní dost statný, aby šel pomáhat do dřevařského tábora osekávat větve z poražených stromů. Všichni jeho bratři, a dokonce i sestra Sala, pracovali v dřevařském táboře. Matka ho však

nechtěla pustit. Stále tvrdila, že je dosud malý a že dřiny v životě užije ještě dost. Že ho potřebuje ve stavení, aby jí pomáhal. Bylo to moudré rozhodnutí, protože nyní, když matka byla nemocná, byl jediný, kdo jí mohl posloužit. Už několikrát chtěl dojít pro bábu Ipolu, ale matka se tomu vzpírala. Až nyní sama ...

„Dojdi pro bábu Ipolu, Fonséko. A řekni jí, že mi není dobře, ať s sebou vezme škapulíř*) pro uzdravení.“

Škapulíř pro uzdravení. To byla součást domorodé pověry lidí z Gumbulu. Škapulíř pro uzdravení měl velikou a tajemnou moc. Tak se alespoň vykládalo, že dovedl pomoci i v beznadějných případech. Co v něm je, nikdo nevěděl. Snad to nevěděla ani bába Ipola.

*) škapulíř – amulet, předmět, který nosí domorodci stále u sebe a při kládají mu tajemnou moc, věří, že je ochraňuje

Jisté je, že si tuto tajemnou a vzácnou věc přivezla s sebou ze země bělochů, kde sloužila v rodině bohatého obchodníka. Byla to lesklá kovová krabička, pečlivě uzavřená, a bába Ipola nikdy nikomu neprozradila, co v ní je.

Brávala ji s sebou k nemocným, o kterých se soudilo, že už jim není pomoci. Většina z nich sice zemřela, ale několikrát se stalo, že se lidé z těžké nemoci vzpamatovali a potom přisuzovali své uzdravení moci tajemné krabičky. Jediný člověk, který znal tajemství, byla snad Ipola. Nikdy je však nehradila.

„Škapulíř?“ lekl se Fonséka.

„Škapulíř,“ vydechla matka.

Fonséka se na nic neptal. Radost, kterou před chvílí cítil, ho opustila. Pádil do Ipoliny chaty, vběhl dovnitř, přestože tohle Ipola všem dětem z vesnice zakazovala, a plačky prosil: „Bábo Ipolo, bábo Ipolo, maminka chce škapulíř. A tebe. Je jí moc špatně.“

Ipola seděla u ohniště a míchala ve velikém hrnci prudce čpící tekutinu. To zase připravovala některý ze svých léků. A měla dobré léky. Proto byl na ni kouzelník z Gumbulu rozezlen, neboť se jí několikrát podařilo zachránit nemocné, o kterých kouzelník G'bena prohlásil, že se v brzké době odeberou na dalekou cestu bez návratu.

„Jdi domů a řekni, že přijdu. Hned přijdu,“ dodala a vstala od ohniště. Za chvíli vyšla z chaty ve sváteční sukničce, kterou oblékala

jenom při velmi vážných příležitostech. Přes ruce, v kterých držela kouzelný škapulř, měla přehozen pestrobarevný šátek. Dostala jej darem od své sestry, která sloužila u misionářů v Lambaréné. Vesničané, kteří ji potkávali, uctivě ji zdravili. Vždycky, když šla navštívit nemocné, uctivě ji zdravili, protože byla osobou váženou a její lékařské umění bylo vyhlášené po celém kraji.

Ipola se zdržela u nemocné hodně dlouho. Fonséka přešlapoval před chatou a věřil, že až Ipola vyjde, bude jeho matka zdráva, protože bába Ipola má opravdu obrovskou moc.

„Ať mocný džu-džu způsobí zázrak,“ říkal si v duchu a sliboval po vzoru dospělých: „Ulovím velkou perličku a obětuju ji našemu fetiši*). Jistě ulovím.“

*) fetiš – soška nebo jiný předmět náboženského uctívání

„Fonséko!“

Byl to Ipolin hlas. Vběhl do chaty a na prahu se zarazil. Bába Ipola seděla u matčiny rohože, třela matce paže a nařizovala: „Doběhni do mé chaty. Mám tam dvě pokrývky. Hned je přines. A zaskoč k Pitimu, aby bubnoval pro tvého otce a Salu. Ať nechají práce a přijdou. Hned!“

Fonsékovo srdce prudčeji zabušilo. Piti byl bubeník vesnice

Gumbulu, chlapík, jehož bubenické umění bylo vyhlášeno po celém Gabunu. Byl to jeden z nejzručnějších bubeníků, protože zprávy, které vysílal s pomocí svého dřevěného telegrafního bubnu lokali, byly vždycky naprosto přesné a spolehlivé.

Fonséka utíkal do Ipoliny chaty, sebral rozvěšené pokrývky a pak pádil k Pitimu. Bubeník seděl před chatou a pletl rybářské sítě. Fonséka se zastavil v uctivé vzdálenosti tak, jak to nařizoval mrav, a zaprosil:

„Piti, maminka je nemocná a bába Ipola je u ní se škapulřem a vzkazuje ti, abys zabubnoval pro otce a Salu. Jsou na mýtinách. Mají přijít domů. Zabubnuj, prosím tě!“

Piti se zadíval přemýšlivě na Fonséku, cosi zabručel a pak vstal, pověsil síť na hřebík, zaražený v hliněné stěně, a zabručel: „Říkáš, že se škapulřem?“

„Se škapulřem, Piti, a bába Ipola ...“

„Nech teď Ipolu. Pojď, půjdeme bubnovat. Doma stejně není teď pro tebe místo. Ach, máš pokrývky. Dones je domů a přijď na mýtinu.“

Fonséka odběhl. Jeho lýtka se míhala v prachu cesty a růžová chodidla se blýskala v ranním slunci. „Jen ať se maminka uzdraví, jen ať se uzdraví,“ šeptal.

Ipolu čekala před chatou. „Byls u Pitiho?“ A když přikývl, dodala: „Jdi za ním, teď tu nemusíš být.“

Tentokrát neběžel. Loudal se pomalu k mýtině, kde na vysokém lešení stálo vesnické lokali. Šel neradostně, přestože jindy, když měl příležitost vidět Pitiho nebo některého z jeho synů bubnovat zprávu, výskal nadšením. Měl obrovskou úctu k lidem, kteří dřevěnými paličkami z ebenu dovedli vyklepávat na dřevěné hrany mahagonových bubnů, dlabaných z jednoho kusu kmene, hlučné a tajemné značky, které donášely zprávy od vesnice k vesnici, od města k městu, z kraje do kraje.

Když se rozezvučel telegrafní buben lokali, letěl jeho zvuk po povodí řek, přes hladiny jezer, prodíral se pralesy, vystupoval až na vrcholky nejvyšších stromů, letěl ve své koktavé dřevěné řeči přes rozsáhlé planiny a vzbuzoval všude velikou pozornost.

To proto, že vesničtí bubeníci, vyslechnuvše zprávu, chápali se svých paliček a vyklepávali svěřené poselství v plném znění smutku nebo radosti do další vesnice, kde jiný bubeník znovu zprávu převzal a odeslal dál. A tak rachot bubnů seznamoval obyvatele z vesnic, roztroušených na planinách i v pralesích, se vším, co se dělo i v těch nejvzdálenějších územích pralesních afrických oblastí.

Černí bubeníci byli velice hrdí na své nepřekonatelné umění a vypínali se, jak se dovedou vypínat lidé, kteří vědí, že mnoho jiných lidí je odkázáno na jejich zručnost. Proto vždycky, když bubeníci, ovládající paličky lokali, vykládali o svém umění a o svých výkonech, měli kolem sebe snad všechny vesnické chlapce, kteří hltali s otevřenými ústy každické jejich slovo.

Piti byl jedním z nejzručnějších bubeníků v Gabunu. O jeho zručnosti se hovořilo široko daleko po kraji a dostal přізvisko „Piti fumu n' dagu“, což v českém překladu značí „Piti, který nutí dřevo mluvit“. I Piti byl na své umění nemálo hrdý a vždycky, když šel

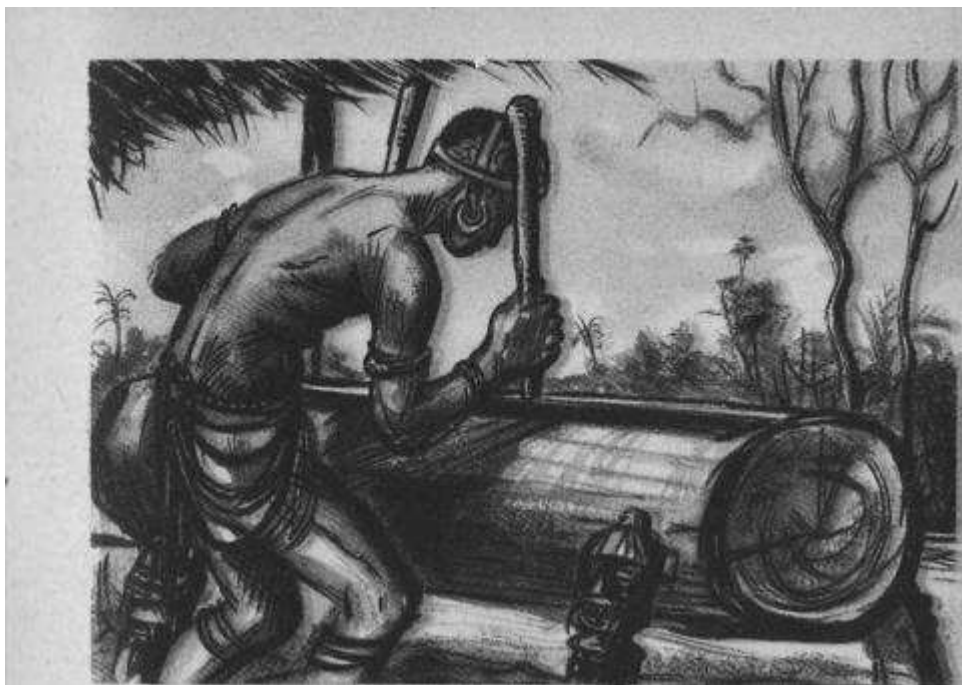
bubnovat nějakou zprávu, měl za sebou všechny vesnické kluky, kteří hleděli s úctou na zázračnou rychlost jeho paliček.

Když Fonséka došel k lešení, na kterém stál dlouhý dřevěný telegrafní buben, vydlabaný z jediného kusu kmene, Piti se právě připravoval k vysílání zprávy. Byl obklopen chlapci, které neustále odháněl a nařizoval jim, aby byli tiše. Pak se napřimil, pokrčil ruce v loktech, sevřel pevněji ebenové paličky a prudkým tlukotem na hrany dřevěného bubnu začal vysílat poselství. Skončil pokryt potem a čekal. Naslouchal bedlivě a všichni chlapci s ním. Doletěl zvuk do další vesnice, skryté v lesích? A pak po delší době se ozvalo slabé, avšak přitom jasné a stejně rychlé klepotání:

„Klip-klipipi-klipiti-klip-klopipi-klopi-klopi-klipititi , , ,“

V rychle přilétajícím rytmu Piti překládal: „Damié, žena Ngatova a matka Salina, umírá ... Damié, žena Ngatova a matka Salina, umírá ... vraťte se ... vraťte se ...“

Chlapci ztichli. Hovoří-li se o smrti, je to vždycky zlé. Proto

je lépe mluvit o zemřelých jako o lidech, kteří jsou stále na cestách.

Všichni se zadívali na Fonséku. Ten měl oči jen pro Pitiho. Pak se přiškrceně otázal: „Dostanou zprávu?“

„Ovšemže,“ prohlásil Piti. A když klokotavý zvuk lokali zmlkl, znovu rozehrál paličky a zprávu opakoval.

Fonséka nedbal bubnování, nedbal kamarádů a zapomněl i poděkovat Pitimu. Rozběhl se k rodné chatě. Bábu Ipolu potkal ve dveřích. Neusmívala se. Chtěl jí zbytečně vyprávět, že vzkaz byl poslán.– Přerušila ho. Vždyť všichni vesničané už ho slyšeli. Přicházeli jednotlivě i v hloučcích, postávali na návsi, rozložili se kolem poradního prostranství před slaměnou střechem a některé ze starších žen šly k Ipole.

„Jak je?“ tázala se jedna z nich.

„Špatně. Snad ani škapulř nepomůže,“ řekla Ipolu tvrdě. „A což kouzelník?“ namítl kdosi nesměle.

Kdosi se zasmál. V lékařské umění starého kouzelníka příliš nevěřili, protože bába Ipolu dovedla uzdravovat i takové nemocné, s nimiž si nevěděl rady ani kouzelník, i když jeho léky i jeho prokletí byly velice účinné.

„Ani G'bena nepomůže. Snad jedině bílý doktor z Lambaréné ...“

„Hááááááchch ...“ zahučeli vesničané v údivu i strachu. Neradi slyšeli o běloších. Dvakrát byli s těžce nemocným v Lambaréné a ani bílý doktor nepomohl. Jenomže nikdo z nich nemyslel na to, že ani bílý lékař nemůže uzdravit nemocného, kterému krokodýl ukousl nohu až po kyčel a který byl po několika hodinách donesen do Lambaréné v beznadějném stavu, a že ani druhému, kterého uštkla gabunská zmije*), nebylo pomoci.

„Myslíš, že běloch by pomohl?“ tázal se tkadlec Alexis.

„Možná, ale nevím. I kdyby letěl jako pták, může přijít pozdě. Do Lambaréné putuješ dva dni lodicí. A u velikých peřejí musíš procházet mýtinami a dřevařskými tábory. Je to těžká cesta.“

„Běloch ji nepodstoupí.“

„Ne, nepodstoupí,“ souhlasili vesničané. Jeden z nich se zamračil a vybuchl: „I kdyby podstoupil, přišlo by neštěstí. G'bena je veliký kouzelník a jeho prokletí je mocné. Všichni džu-džu pralesa by se

spikli proti nám. Blíží se doba tahu ryb i tahu slonů. Není dobře pohněvat kouzelníka.“

Všichni ztichli. Byli příliš věrni svému náboženství a své víře v duchy, d'ábly, čertíky, džu-džu a zlé mocnosti, věřili příliš v uhrančivou a nebezpečnou moc kouzelníkovu, báli se příliš jeho prokletí a strašlivého trestu, aby odporovali. Jenom bába Ipolo se podivně usmívala. A pak ke zděšení všech přítomných prohlásila: „Moc bílého lékaře je větší než G'benovo prokletí.“

*) gabunská zmije neboli had kassanský (*Bitis gahouica*), jedovatý had rozšířený po celé západní a rovníkové Africe

Nové zahučení úžasu a někteří z přítomných začali plivat do prachu návsí, aby tak podle staré pověry zahnali zlé duchy.

„Ipolo mluví s cesty,“ zanařkala jedna z žen. „Jenom neštěstí by přivedla na vesnici.“

Nikdo jí neodpověděl. Fonséka se nesměle a pln strachu přišoural k Ipolo. „Bábo Ipolo!“, zaprosil.

Podívala se na něho tak něžně, jako se na něho vždycky dívala maminka, když jí bylo něčeho velice líto. „Nu, Fonséko,“ vybídla ho s povzbudivým úsměvem.

„Bábo Ipolo, já dojedu s člunem pro bělocha do Lambaréné,“ šeptal Fonséka a díval se na Ipolu se strachem. Na ní záleželo, zda mu dá svolení. Blesklo jí v očích. Ted se jistě rozlítí, myslil si Fonséka, a bude mi spílat před celou vesnicí.

Zmýlil se. „Je to daleko,“ řekla.

„Není, Ipolo. Není, jsem už veliký a svou první krysu jsem dávno zabil a zabil jsem už i divokou kočku a hodně stepních psů. A ryby dovedu lovit i med vybírat a tuhle jsem pronásledoval hada. Takhle velikého,“ při tom opsal malýma rukama pomyslný kruh. „A nejen to, dovedu rychle veslovat i plavat. Bábo, já půjdu a přivedu doktora a mamince bude dobře. Uvidíš!“

Už nešeptá, vmlouvá se rychle, horečně, chce ve spěchu říci všechno, jako by se bál, že ho někdo přeruší. Vesničané stojí kolem, chlapi se usmívají, Fonsékovým kamarádům září oči, protože takhle statečně ještě ani jeden z nich nemluvil. Malá děvčata se dívají s otevřenými ústy a myslí si, že Fonséka bude jednou slavný lovec a

bojovník. Vždyť už teď je tak statečný, že chce sám jet do Lambaréné, což podle jejich představy je velice daleko, a ženy se dívají na Fonséku něžně, jak se dovedou dívat matky na své děti, když udělají něco dobrého.

„Nemůžeš jet,“ říká Piti. „Nemůžeš už proto, že kouzelník nedá svolení, a pak také proto, že cesta je zlá. Jsi ještě malý. A nikdo z nás nemůže jít s tebou. Zabubnuji na lokali, zabubnuji pro Lambaréné, aby běloch přišel.“

„Tak zabubnuj,“ souhlasí posluchači.

Před chatami se scházejí obyvatelé vesnice. Jsou tady všichni, kteří mohou chodit, začínají hlučet, ženy štěbetají a snaží se přemluvit jedna druhou, děti se začínají hádat. Ipola učinila zmatku koncem rázným zvoláním, aby šly křičet dál, aby se šly hádat jinam, že Damié, žena N'gatova a matka Fonsékova, je nemocná a potřebuje klid. Poslechli ji. Rozcházejí se a pak vidí, že přes prostranství přichází volným krokem kouzelník G'bena, ověšený amulety*), posvátnými řetězy, pytlíky s kořením. Opíral se o svou kouzelnickou hůl a brumlal polohlasně tajné modlitby v neméně tajné kouzelnické řeči.

„Kam jdeš, G'beno?“ zastavila ho Ipola.

„K Damii.“

Jeho hlas byl nevášnivý, klidný, stařecký.

„Má zlou nemoc, G'beno. Naše léky nepomohou. Ani zaříkávání. Ani můj škapulíř,“ ujišťuje ho Ipola.

G'bena zamrkal. Neměl rád řeči o škapulíři. Ipola byla jediný tvor, kterého se ve vesnici Gumbulu bál. Měla ostrý jazyk, znala celou jeho minulost a dovedla být nepříjemná. Jenom jednou urazil při veřejných kouzlech její škapulíř a vzápětí ho stihl trest. Bylo mu hodně špatně, nemohl jíst, nemohl chodit a jeho lektvary nepomáhaly. Pak přišla bába Ipola. Uštěpačně se na G'benu usmívala, vzala do obou dlaní škapulíř a v jazyce bělochů, kterému G'bena nerozuměl, dlouho něco hovořila. A pak mu dala ze skleněné rourky polknout několik bílých koleček. To opakovala třikrát denně a G'bena se do týdne uzdravil. O Ipole se vyprávělo, že kouzelná kolečka dostává od bělocha v Lambaréné, putuje tam na týden vždycky před velikou slavností sedmého úplňku v roce. Bába Ipola však tvrdí, že kouzelnou moc má vlastně její škapulíř.

„A co ta bílá kolečka? Také nepomohou?“ táže se se stařeckou zlomyslností G'bena.

„Nemám žádná. A kdybych měla, nevím. Jsou nemoci, které nelze uzdravit, a tahle je, myslím, jednou z nich.“,

Fonséka stojí, do očí se mu hrnou slzy a chce se mu hodně plakat. Zapomíná, že je to už dávno, co ulovil první krysu, zapomíná na své

*) amulet – předmět, který nosí domorodci stále u sebe a přikládají mu tajemnou moc, věří, že je ochraňuje vychloubané řeči, zapomíná na kamarády, na vesnici, na otce, na sestru Salu, na všechno. Vidí jenom svou matku, chvějící se pod šatem a nyní pod Ipolinými příkrývkami, a vidí před sebou dvoudenní těžkou a namáhavou cestu do Lambaréné, kde je bílý lékař, který by snad mohl pomoci.

Vešel tiše do chaty. „Jak je ti, maminko?“

„Dobře, Fonséko, dobře,“ odpovídá mu tiše matka. Fonséka jí téměř nerozumí.

„Maminko, půjdu do Lambaréné pro bělocha. Ten tě uzdraví,“ vemlouvá se horlivě –

Odpověď dlouho nepřichází a potom ... potom ... Fonséka by byl nejraději zajásal, protože matka nezakazuje, ale opakuje Ipolina slova: „Je to daleká cesta, Fonséko, a tys malý.“

Začal se znovu vemlovat. Hovořil o své statečnosti, zdatnosti a ujišťoval, že cestu dokáže urazit dříve, než by to dokázal sám otec.

„A tatínek přijde a Sala také. Už pro ně Piti bubnoval. Nebudeš sama.“

Matka neodpověděla. Fonséka vyběhl z chaty, zatahal bábu Ipolu za ruku a řekl: „Jedu.“ Pak vběhl do chaty, sňal svůj luk, přehodil si přes rameno toulec z opičí kůže, plný šípů, potom si k úzkému řemínku přivázal krátký tesák, na levé rameno zavěsil dětský štít, upletený z vrbového proutí, a do přiklopeného kalebasu sáhl pro tři maniokové placky, které jsou v domácnostech černých lidí stále připraveny jako u nás chléb.

„Jdu, maminko, a přivedu bělocha, neboj se.“

Matka se na něho zadívala horečnatýma očima a pak namáhavě ze sebe vypravila: „Neměl bys chodit. Ale jednou budeš mužem. Dej pozor, a budeš-li mít strach, raději se vrať.“

„Nevrátím,“ ujistil ji a vyšel ven do dopoledního slunce. Vyšel ze stínu chaty jako malý, znamenitý bojovník a lovec, který je zvyklý na dlouhé cesty, vyšel jako dospělý chlapík, který se vydává na dalekou pouť za poznáním.

Chlapci stojící nedaleko se na něho udiveně zahleděli. „Oh hááááchchch,“ podivili se a pak se ozval Pemba, který si kdysi z Fonséky tropil smích: „Ne, tenhle Fonséka, podívejte se. Jede do Lambaréné. Do Lambaréné!“

„Fonséka jede do Lambaréné?“ podivili se chlapci.

Bába Ipola i kouzelník G'bena se podívali na Fonséku různými pohledy. Ipola laskavě, G'bena přísně.

„Matka ti dovolila?“ tázala se Ipola.

„Nic nenamítá. Jenom se mám vrátit, budu-li mít strach. A já strach mít nebudu a přivedu bělocha z Lambaréné, aby maminku uzdravil.“

G'bena vybuchl stařeckým hlasem: „Nikam nechod', doma zůstaneš! Běloši nám přinášeli vždycky jenom neštěstí a bílí kouzelníci mají divná kouzla a lektvary a mámí jimi dobré černé lidi,“ horlí G'bena.

Vzápětí však umlká, protože Ipola uštěpačně dodává: „A tobě ta bělošská kouzla zachránila život. Fonséka také chce zachránit život. I když přijde pozdě, je to dobrý syn. Dobří synové jsou vždycky dobrými lidmi a dobrými bojovníky. Dobří bojovníci a dobří lidé dovedou vždycky statečně bojovat proti špatnému a zlému. A ten, kdo bojuje proti špatnému a zlému, je muž a nedopouští se hříchu. Tak je to, G'beno. Tohle všechno ty víš a chceš tomu bránit?“

G'bena neodpověděl. Podíval se nevraživě na Ipolu, zamával zlostně svou kouzelnickou hůlkou a vešel do chaty k nemocné. Ipola mu šla v patách. Fonséka se rozhlédl vítězoslavně po kamarádech. Nadhodil si na levém rameni proutěný štít, přesvědčil se, zda má kabelu dobře uzavřenu, zda krátké šípy vězí pevně v toulci, a vykročil.

„Fonséko!“

Fonséka se při Pembově volání zastavil: „Co chceš?“

„Nebojíš se?“

„Ne.“

„A víš, kudy vede cesta?“

„Ano, půjdu až na mýtinu, kde jsou včely. Tam zahnu k široké řece Ogové a pod stromy najdu několik lodic. I můj otec tam má lodici. Odvazuje ji, když pluje do Lambaréné nebo jinam. Popluji až k peřejím. Tam se dostanu k ránu. Projdu lambarénským dřevařským táborem, kde mám strýce. Dá mi najíst a půjčí mi loď. S naší lodí bych se přes peřeje nedostal. A pak popluji do Lambaréné. Je to jednoduché. Otec mi o tom mnohokrát vyprávěl. A teď jdu.“

Odešel směrem k úzké peřejnaté řece, kde denně lovil ryby, přešel liánový most a ve chvíli, kdy slunce začínalo krátit stíny, protože spěchalo k nadhlavníku, vešel do pralesního šera. Bylo mu lehce, protože tuto cestu šel už mnohokrát a znal zde každou větev, každou králíčí noru a všechna opičí sídliště. Ve chvíli, kdy přicházel na mýtinu, kde chovali včely, zaslechl za sebou pleskot bosých chodidel. Kdosi běžel cestou, kterou právě prošel. Zastavil se a čekal. Nebál se. A potom údivem otevřel ústa. Doháněl ho Pemba, kovářův syn, statný chlapec, svalnatý a usměvavý. Fonséku zarazilo, že byl stejně ozbrojen a vybaven na cestu jako on.

„Kam běžíš, Pembo?“

„Za tebou,“ tvrdil udýchaně Pemba a vesele se smál.

„Proč?“

„Jedu s tebou do Lambaréné. Je to daleká cesta a nesmíš být sám. Já tu cestu znám. Však víš.“

Fonséka věděl, Pemba byl v uplynulém roce před obdobím dešťů se svým otcem kovářem v Lambaréné. Však toho také po svém návratu chlapcům hodně navyprávěl a všichni, kteří ještě v dalekém Lambaréné nebyli, mu záviděli.

„Ty bys opravdu chtěl jet se mnou?“ táže se Fonséka dychtivě.

„Jedu,“ ujišťuje ho Pemba a pak se směje: „Řekl jsem to sestře. Křičela a nechtěla mě pustit. Běžela pro otce. Než přišel, už jsem byl připraven, a tak jsem utekl. Moc za mnou neutíkal. Jenom křičel, jestli dostanu strach, nedojedu do Lambaréné a vrátím se domů, že mě zbije holí. A já jsem volal, že ta hůl ještě nevyrostla. Ačkoli byl rozzloben, musel se smát.“

Došli k břehu řeky Ogové. Byla to řeka blahodárná, všichni lidé, kteří bydleli na jejích březích, ve vesnicích a domorodých městečkách, nacházeli v řece obživu. Byl v ni nadbytek ryb.

Zavlažovala okolní pole, po jejím toku, dlouhém 850 km, mohly plout desítky a desítky těžkých domorodých lodic a dovážet všechno, co měli černí rolníci na prodej, do Lambaréné a ještě dál až k moři, kde bydlelo hodně bělochů a kde byly postaveny krásné domy. Po řece Ogové se plavilo dříví ze vzdálených dřevařských táborů. Patřily všechny bohatým bělochům, pro něž černí lidé z pralesů a planin pracovali do úpadu za nízké mzdy. Mzdy byly tak nízké, že museli v rodině pracovat nejen všichni dospělí muži, ale i chlapi.

„Ogové,“ poznamenal Fonséka. „Dva dni po ní poplujeme. I v noci poplujeme. Nebojíš se, Pembo?“

Pemba se znovu zasmál. Proč by se bál, když byl jasný den, když slunce svítilo, snovači zpívali u svých hnízd, skřiváci vylétali vysoko k obloze s jásavými písněmi, včely poletovaly s květu na květ a od moruše k moruši a ryby vířily ocasy olejnatou, přitom však rychle plynoucí hladinu? Ne, v takových chvílích se nebojí žádný chlapec na světě. A v noci? Nu, to se uvidí. Do noci je ještě daleko.

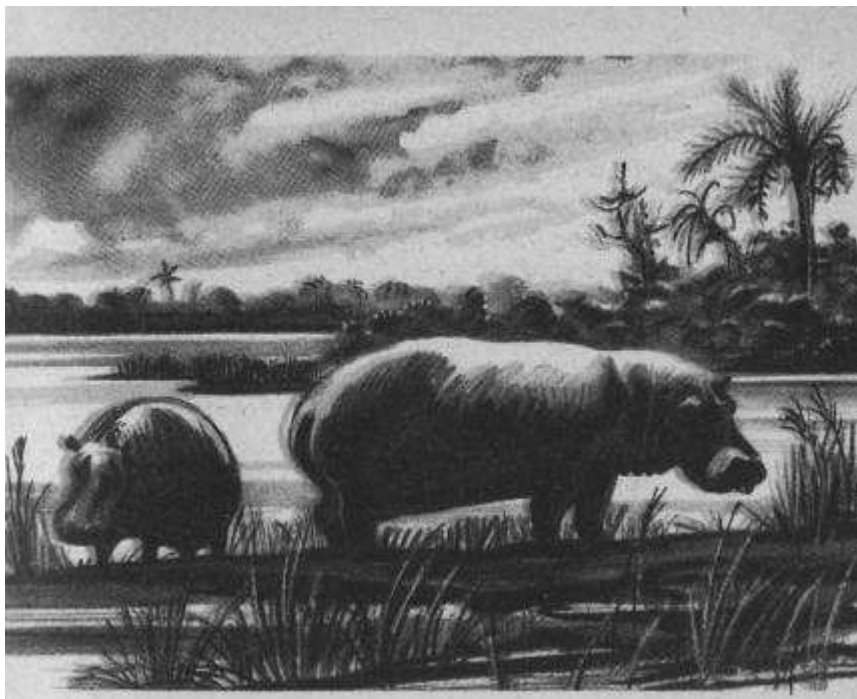
„Pravdu máš, Ogové,“ říká Pemba. „Táta povídal, že kdyby nebylo Ogové, která je řekou života, byl by v téhle zemi hlad. Tvrdí, že to slyšel už od otce svého otce, a to prý byl znamenitý lovec a bojovník a významný moudrý muž.“

Fonséka neodpověděl. Vskočil do lodice, která měla znak jeho otce – dvě zkřížené sekery a zeleně natřený slaměný vích – odvázal ji od kořene chlebovníku a jedním veslem začal vylévat vodu zbylou z nedávného deště. „Pomoz mi, vyplujeme,“ pobídl Pembu.

Pemba mu vydatně pomohl a v několika minutách chlapi odrazili od břehu, aby se pustili za svým velikým cestovatelským dobrodružstvím po řece, která pomáhala žít dvě stě padesáti tisícům černých lidí různých národů, obývajících Gabun na západním území Afriky

Nad Nsyé juele yulu, nad Krajem dvojí oblohy, snesla se noc. „Přišla rychle, tak rychle, jak přicházejí noci v rovníkových krajích Afriky. Kratičké šero a potom inkoustová tma, pohlcující všechno kolem, takže ani ten nejzkušenější člověk, žijící léta ve vesnici, nepozná, kde stojí sousedova chata. A pak, jakoby pod dotykem kouzelného proutku neznámého světlohoše, začínají se na obloze rozechvívat světla hvězd. Napřed jednotlivě a potom v desítkách, ve

stovkách a v celých těžko spočitatelných skupinách. Tak vždycky vypadá tropická bezmračná noc v době, kdy nesvítí měsíc. Jenomže hvězdy v Africe září takovým světlem, že je možno při něm číst i noviny. Když je noc měsíčná, když je úplněk, světlo je tak jasné, že je vidět do veliké dálky.

Ve chvíli, kdy se hvězdy na obloze rozzáří, ve chvíli, kdy se v houštinách začnou rojit celá hejna světlušek, které poletují s místa na místo a svítí svými zadečky jako zelenavé jiskry, v takových chvílích, kdy se hladiny jezer a řek mění v podobiznu oblohy, začíná žít africká noc.

Tu se v podrostu ozve podivný šumot, protože všichni štíři a hadi se rozlézají na svá loviště. V takových chvílích se velicí pavouci, na jejichž hřbetech svítí znamení křížů a kosočtverců, pouštějí do středu svých pavučin, cvrčkové rozezpívají své písně, snažíce se přehupnout velké luční kobylky, a pardál vychází tiše po pralesních stezkách na

lov do okrajových lučin nebo k napajedlům, kam chodí pít srnci a jeleni nebo divocí kanci.

Na březích řek se ozývá povědomé chrrrrá ... chrrrráááá krokodýlů a kdesi za ohbím řeky blízko jejích pískovišť funí hroší rodina, vydávající se na pastvu na zahradu černých lidí nebo na jejich políčka.

Uprostřed řeky fosforečnatě svítí hřbety velkých ryb a mnohých sumců, dlouzí a silní úhoři se proplétají kolem pobřežních kořenů jako vodní hadi. S břehu na břeh, od stromu ke stromu poletují sovy i sýčkové a věčně houkají své noční písně a hledají svítícíma očima myši, které v celých houfech vylézají ze svých děr za sladkými kořínky a lesními bobulemi. Občas se ozve pardálí mručení, jek opic, probuzených z libého spánku, nebo divoký výkřik říčního orla, kterého vyrušil z klidu had, ovíjející se kolem větví nedaleko jeho hnízda.

Čím je africká noc starší – Afričané říkají, že noc k ránu stárne – tím jasnější jsou hvězdy. Tak tomu bylo i tenkrát. Z počáteční temnoty jasně vystupovaly zalesněné břehy řeky Ogové a bylo zřetelně znát stezky, které zvěř vyšlapala k říčním břehům, kde byla napajedla. A v rozsáhlých bahnitých říčních zálivech odpočívali v celých rodinách sloni, kteří zde v Kraji dvojí oblohy žijí od nepaměti.

Nežila však na březích řeky jenom zvěř. Nevládl jenom noc. U vesnic roztroušených podél břehů, u prkenných nebo kolových přístavišť, kde byly uvázány domorodé lodice, sedělo vždycky po celou noc několik vesničanů, kteří měli hlídku, nebo kteří kladli návnady na dotěrné krokodýly, návnady naražené na pevném zahnutém háku, který byl silným provazem připoután ke kůlům zaraženým na břehu. Ty háky, návnady a provazy, to byl jeden z prostředků výdělků černých lovců, protože za krokodýlí kůži běloši platili, i když málo, přece jen tolik, aby si rodina mohla přilepšit.

A někdy – bývalo to zřídka – pluly i v noci po hladině blahodárné řeky Ogové čluny s rychlou dodávkou lesních plodin, určených k nalodění do lodí čekajících na hladině přístavu vzdáleného moře. Také se stávalo, že někdy vypluly domorodé lodice s lovci, kteří měli na lodních předích rozžaté olejové lucerny. Světlo luceren lákalo největší krokodýly a zkušení lovci je odstřelovali z dlouhých a starých pušek.

Jenomže tentokrát se do zvuků ozývajících se z pobřeží, z říčních mělčin, z okrajového lesního podrostu i z nitra lesa mísil i jiný zvuk. Byl to koktavý hlas dřevěného telegrafního bubnu lokali, který ve své trhavé řeči přenášel dolů po povodí řeky směrem k Lambaréné zprávu, jež udivovala dospělé a uváděla v nadšení všechny malé i větší chlapce, žijící ve vesnicích.

„Klip, klipitititi-klopiklopi-klopi-klipitiklip ...“

Rychlé tvrdé různě tónové údery letěly po povodí řeky. Chlapci bedlivě naslouchali a divili se, kdežto dospělí se usmívali, i když polovina zprávy byla neradostná.

„Divná zpráva,“ řekl jeden z nočních rybářů u vesnice Donga.

„Ba divná,“ potvrdili jeho druzi a znovu se zaposlouchali do volání dřevěného bubnu.

„Damié, žena Ngatova ... vesnice Gumbulu ... veliká nemoc ... ať přijde běloch z Lambaréné ... jede lodice ... chlapci Fonséka a Pemba ... jede lodice ... Fonséka ... Pemba ... ať přijde běloch ... nemoc ...“

Hoši se probouzelí, plížili se z chat, aby neprobudili rodiče, kteří však stejně už byli vzhůru, protože když zvučí lokali, afričtí lidé se probouzejí.

A venku, daleko od poradního prostranství, na místě svých hor chlapci živě hovořili o dvou kamarádech, kteří se vydali na velikou a nebezpečnou i dobrodružnou cestu, aby z Lambaréné přivezli bělocha, který zahání nemoci. Jak jim záviděli!

A zatím co lokali klepotalo zprávu, zatím co africká noc žila ve světle hvězd, které se zdánlivě stále snižovaly, aby svou září rozjasnily Kraj dvojí oblohy, plul rychle v samém středu toku řeky Ogové lehký člun, vydlabaný z jediného kusu kmene, poháněný vesly, která svíraly dlaně dvou chlapců.

Od chvíle, kdy vypluli, Fonséka a Pemba stále veslovali. Žáda je bolela, dlaně měli rozedřené, žaludky se jim svíraly hlady, oči jim blýskaly vzrušením a srdce se jim rozechvívala strachem. Ve chvíli, kdy noc dolehla na kraj, vrátili se, aniž si to navzájem řekli, do vzpomínek na všecko, co jim starší lidé vyprávěli o pralesních duších, co jim vyprávěli o různých džu–džu, gri-gri, d'áblících, čertech, zlých mocnostech a čarodějích, o všem tom, co se může neopatrným chlapcům i dospělým lidem za noci přihodit.

Nehovořili o svém strachu, ale cítili ho. Byl v jejich mysli a nemohli se ho zbavit, přestože každý už prožili několik nocí v lese a nic se jim nestalo. Až teprve když se rozezvučelo lokali, jehož hlas předbíhal jejich lodice, vracela se jim opět statečnost.

„Piti bubnuje, slyšíš, Fonséko?“

Fonséka se krátce, ale radostně zasmál. Potom dotvrdil: „Ano, Piti bubnuje. Je to veliký bubeník. A celý kraj se doví, že jsme stateční chlapi. Celý kraj.“

Rozhovořili se. Vyprávěli si navzájem o svých dětských loveckých úspěších. Vykládali si o tom, že ještě nikdy nepotkali v lese desetihlavého d'ábla, kterým matky z Gumbulu i z jiných vesnic strašily děti. Vyprávěli si o tom, jak je to celkem prosté trefit, když se chlapec naučí pořádně střílet z luku. A vyprávěli si mnoho jiných věcí. Přestože měli odřené dlaně a přestože je ramena bolela, jejich vesla narážela pravidelně na olejnatou hladinu Ogové. Světélkující ryby je navily. Usmívali se každý sám pro sebe nad tím, jací jsou znamenití hoši, když se odvážili vyjet na dalekou a nebezpečnou cestu odpoledne a ještě veslovat za noci. Fonséka málem zapomněl, že matka doma je těžce nemocna a že jí vlastně jede pro pomoc. Byli nyní jen statečnými chlapi, spěchajícími po proudu řeky, a lokali, to kouzelné a zázračně znějící lokali, pělo chválu na jejich statečnost.

„Za svítání dojedem k přeřejím,“ podotkl Pemba. „Svítání je zlá doba,“ vzpomněl si Fonséka. „Můj otec a moje matka vyprávějí, že svítání je nejhorší denní doba, protože tehdy všichni lesní d'áblové vycházejí, aby ubližovali lidem.“ Chvilí byl tiše a pak se radostně zasmál. Pokračoval: „Víš, Pembo, nevím, ale byl jsem už třikrát v lese za ranního svítání a nic zlého se mi nestalo. Jak je to možné?“

„Měl bys vědět, že náčelník Sundiata tvrdí, že je jenom jeden duch v lesích a na planinách a tím že je vlastní svědomí. Nevíš, co je to svědomí?“

Fonséka nevěděl. A tak plující po rychlém proudu řeky Ogové a naslouchající hlasům pralesa i tlukotu telegrafních bubnů, spěchali k přeřejím.

„Už nemusíme spěchat, Fonséko.“

Bílý lékař v Lambaréné měl smutný hlas a neusmíval se. Jenom vyhublou rukou hladil kudrnaté Fonsékovy vlasy a hleděl přes nemocniční baráky kamsi daleko, za hradbu pralesních stromů. To proto, že od časného rána hlučely telegrafní bubny zprávu určenou Fonsékovi i bílému lékaři. Byla to zpráva o tom, že Damié, Fonsékova matka, zemřela a že pohřeb byl vykonán.

V Africe pohřbívají lidi rychle, protože víra Afričanů a hlavně veliké vedro přikazují, aby člověk, který se, jak Afričané říkají, odebere na dalekou cestu bez návratu, byl rychle pohřben.

Fonséka od rána plakal. Měl matku rád a bylo mu líto, že se mu nepodařilo přinést jí pomoc. Zahleděl se usazenými očima na velkého bělocha, jehož mohutný knír mu naháněl strach, a tázal se už asi po desáté: „Opravdu nejsi kouzelníkem, pane?“

A už asi po desáté slyšel stejnou odpověď, že běloch není kouzelníkem, že jsou nemoci, které nelze uzdravit, přijde-li pomoc pozdě, a že jsou nemoci, které nelze uzdravit ani tehdy, když pomoc přijde včas. A Fonséka se divil. Pokud se pamatoval z vyprávění starších i rodičů a pokud mohl zjistit z vlastní zkušenosti, kouzelník G'bena vždycky ujišťoval, že dobré džu – džu a G'benovo kouzlo dovede uzdravit každou nemoc až do chvíle, než přijde desetiruký a zlý d'ábel, Togokoko, který je mocnější než všichni dobří duchové.

„Znáš Togokoka?“ otázal se náhle. A při vyslovení strašlivého jména se otřásl. Pemba, sedící na podlaze nemocničního baráku, zešedl strachy. Běloch se ani neotřásl, přestože G'bena, veliký kouzelník vesnice Gumbulu, vždycky tvrdil, že běloši při vyslovení tohoto strašlivého jména zelenají strachy a třesou se hrůzou. Pravda, jednou to vyprávěl před bábou Ipolou a bába Ipola s Itékovým jednohým bratrem, který se vrátil před léty z veliké války v Evropě, nepokrytě se G'benovi posmívali. A nyní se ku podivu běloch při vyslovení hrozného jména ani nezachvěl. Pak si pojednou Fonséka ve své dětské mysli uvědomil, že strašlivý d'ábel Togokoko musí být vpravdě velmi málo významným d'ablem, protože bílý lékař se tázal: „Kdo je to Togokoko?“

Fonséka zrozpačitěl. Pak vydechl ustrašeným hlasem: „Veliký duch, který zabíjí nemocné.“ Běloch se unaveně usmál. Vždycky se unaveně usmíval, když slyšel vyprávění o všemožných duších,

d'áblících, čertech, džu-džu a zasvěcených gri-gri, jimiž černí a až příliš často nehodní afričtí kouzelníci krmili nevědomý lid. Dvacet let žil v Gabunu. Dvacet let bojoval proti strašlivým nemocem a proti pověrčivosti. Dvacet let bojoval proti nadvládě špatných afrických čarodějů.

Afričtí čarodějové! Čím častěji o nich přemýšlel, tím jasněji poznával, že jsou neštěstím nevědomého černého afrického lidu. Ne, nebyli to lidé nadpřirození. Nedovedli čarovat, ale dovedli, alespoň valná většina z nich, držet vesničany v područí s pomocí spletitých pověr, hrozeb a mnohého tatrmanství. Byli to mluvčí neexistujících bohů, duchů a zlých mocností. Tím, že udržovali v nevědomosti a strachu nevzdělaný lid, udržovali svou moc, z které jim plynul značný zisk. Nejen to! Byli to lidé, kteří se spolčovali nezřídka i s bohatými bělochy a představiteli velkých obchodních společností, když běloši chtěli získat od černého lidu územní výhody nebo levné pracovní síly. Kouzelníci pak obyčejně prováděli svá nesmyslná kouzla nahánějící strach veřejně, aby mohli lidu prohlásit, že jeho bohové a mocní džu – džu si přejí, aby lid podepsal třeba pracovní smlouvu. Smlouva byla pro černý lid nevýhodná, zato však byla výhodná pro bělochy a tím i pro čaroděje, který dostal od bělochů odměnu za účinnou pomoc.

Bylo jenom málo domorodých kouzelníků, kteří se chovali k drobnému lidu laskavě a pomáhali mu v jeho strastech a nemocích. Ti pravidelně byli velice staří a z jejich paměti dosud nevymizely obrazy dávných bojů, které černý lid sváděl s bělochy na obranu svých práv.

Pověry, nesmyslné čarování, proklínání lidí, kteří byli čarodějům nebezpeční svými pokrokovými myšlenkami, to bylo hlavním zaměstnáním afrických kouzelníků. A když se některému z nich podařilo, že se jeho předpověď splnila, vypínal se jak nad jinými čaroději v okolí, tak – a to hlavně – nad drobným africkým vesnickým lidem.

A mezi tímto lidem žil lékař dvacet let.

Za těch dvacet let si získal mezi africkým lidem z Gabunu velikou úctu a také tento lid poznával.

Poznával jeho dobrotu i jeho strach před všelijakými šerednými kouzly a pověrčivými řečmi. Měl i mezi kouzelníky několik známých.

Mezi ně ovšem nepatřil G'bena z vesnice Gumbulu. Nikdy o něm neslyšel. Jenom G'bena sám se domníval, že ho zná celý svět.

V noci, když lékař zaslechl hlas lokali, které hovořily o dlouhé cestě dvou statečných chlapců, byl velice zvědav. Nemohl jim jít naproti, protože jeho malá nemocnice, kterou tvořily tři nemocniční baráky, byla přeplněna. Druhý lékař byl v lesích, kde očkoval obyvatele proti neštovicím. Pravda, vláda jim k této veliké a odpovědné práci nijak nepřispěla, ale vedoucí nemocnice v Lambaréné byl člověk, který měl rád lidi a prováděl mnoho věcí, na které se mnozí běloši v Gambunu dívali s údivem a s nelibostí.

Když druhého dne na sklonku večera připluli do Lambaréné dva velmi unavení chlapci, přišel je uvítat na břeh řeky do přístaviště. Nebyl sám. Na břehu se sešlo mnoho lambarénských černých mužů, a hlavně velmi mnoho chlapců, kteří volali:

„Efi a eiva, dongolo eiva!“ – což v jazyce Pahuinů z Gabunu značí: „Vítejte, stateční, vítejte!“ Ale jen oba chlapci vystoupili na břeh, museli je donést do nemocnice, protože byli úplně vyčerpaní.

Několik hodin to trvalo, než se vyspali, a potom, když se probudili, dověděl se Fonséka smutnou novinu. Jeho matka zemřela a byla pohřbena.

Od té doby se Fonséka už několikrát tázal, zda bílý lékař je kouzelníkem. Snad doufal, že to všechno, co hlásalo lokali o jeho mamince, není pravda.

Běloch ho stále ujišťoval, že kouzelníkem není a že může uzdravovat jen tam, kde uzdravení je možné. A nyní se ho táže malý a důvěřivý Fonséka, zdali zná velikého ducha-zabijáče Togokoka.

„Víš, Fonséko, neznám Togokoka. Nikdy jsem o něm neslyšel. Snad váš kouzelník vypráví, že je to strašlivý duch vašeho kraje. Ale pamatuj si: nejsou duchové, nejsou zlé mocnosti, nejsou kouzla. To všechno si vymysleli sami lidé. A nejen černí, ale i bílí lidé si vymyšlejí neskutečné věci. Mrtví lidé ani duchové ještě nikdy nikomu neublížili. Ještě je nikdo ani nespátřil. Jenom zlí lidé, kteří využívají neznalosti lidí dobrých, mohou ubližovat. Ne, neznám Togokoka, protože Togokoko není.“

Fonséka i Pemba se při této řeči ustrašeně krčili. Takhle si nedovolil mluvit nikdo z dospělých lidí, kteří žili ve vesnici Gumbulu.

Pravda, beznohý voják – Itékův bratr a bába Ipola ohrnovali rty, když se hovořilo o Togokovi, ale ti ostatní?

Bába Ipola a beznohý bývalý voják. Fonsékovi napadlo, že to jsou lidé, kteří znají svět bílého lékaře, a náhle zapochyboval.

„Nevěříš ani v strašlivého ducha pomsty Limidžiho?“ otázal se.

„Nevěřím,“ prohlásil běloch.

„A nevěříš ani v ducha zabíjení Kumulu?“

Lékař se zamyslel a pak promluvil tak pomalu, jak promlouval vždycky, když šlo o vážnou záležitost: „To máš tak, Fonséko. Nevěřím v ducha zabíjení, ale věřím, že v boji, který se vede za právo a spravedlnost, je někdy třeba zabít, aby právo a spravedlnost byly zachráněny.“

Pemba a Fonséka se na sebe podívali. Nerozuměli lékaři. Přesahovalo to jejich způsob myšlení. Mlčeli. Fonséka byl smuten, ale přesto se mu rozjasnila tvář, když ho běloch požádal: „Vypravuj mi o své cestě a řekni mi, jak jste se dokázali plavit za noci po Ogové.“

Chlapcům blýskly oči a Fonséka zapomněl na všechno, co se kolem děje. Mohl bělochovi vyprávět o svém a o Pembově hrdinství, protože jejich čin bude zapsán v paměti chlapců na poříčí Ogové, ale i v paměti všech dospělých.

Rozhovořili se směle jako všichni černí chlapci, kteří neznají ostýchavost. Hovořil o tom, jak odešli z vesnice, hovořil o tom, jak se pustili s člunem po proudu řeky, jak je zastihla na řece noc, jak měli chvíli strach, až do té doby, než se objevily hvězdy a než je dohonil zvuk telegrafní zprávy, která hovořila o jejich činu. A čím více hovořil, tím více se rozohňoval. Dokonce zapomínal i na neštěstí, které ho postihlo matčiným úmrtím. Co chvíli si bral za svědka Pembu a ten horlivě přikyvoval.

„Víš, potom za velikým ohybem u palmových hájů jsme viděli ve svitu hvězd sloní rodiny. Jej, pane, tam ti bylo slonů! Kdyby se všichni lovci z naší vesnice vydali na lov, nestačili by je pobít. Tolik jich bylo. Tropili veliký hluk a troubili choboty. Víš, sloni vždycky, když se koupou a jsou spokojeni, troubí choboty. Jednou, bylo to před posledním deštivým obdobím, jsem viděl deset slonů za bažinami ve velikém lese. Díval jsem se na ně několik hodin. Sloni jsou směšná zvířata. A mláďata si dovedou hrát tak, jako si hrajeme my, děti.“

Zápasili spolu, snažili se jeden druhého povalit, bili se choboty a staří přišli a začali je rozhánět a sami je vypláceli choboty.

Pak, když se konečně proběhali a unavili, táhli k bažinám. Šel jsem za nimi. V bažinách se pěkně provalovali, chladili a pak šli na pastvu. Všichni se pásli, jen nejstarší slon dával pozor. Potom se otočil vítr a slon mě ucítil. Zatroubil na poplach. Stádo se dalo na útěk a on čekal tak dlouho, dokud nezmizelo ve vysokém podrostu. Potom hněvivě zadupal a pustil se stejnou cestou. Tak jsem to viděl.

Když jsme projeli veliký ohyb, dostali jsme se k písčínám krokodýlů. Pemba se bál, že nám krokodýlové převrhnu člun. Nu, nepřevrhli. Bylo jich ale opravdu mnoho. Měl jsem strach, protože kdyby některý z velikých krokodýlů byl do nás vrazil, nedojeli jsme.“

Fonséka vyprávěl a oči mu svítily. Byl ve svém živlu. Mohl vyprávět o velikém dobrodružství a vzpomínka na přivítání v Lambaréné jej hřála, jako hřeje statečného bojovníka vzpomínka na vyznamenání.

„Za svítání jsme přijeli do dřevařského tábora. Bylo to před peřejemi. Tam pracuje můj strýc. Nikdy předtím jsem nebyl v dřevařském táboře. Můj otec, bratr i sestra pracují v lesích nad Gumbulu, ale já jsem se tam nikdy nedostal. Po prvé jsem viděl, jak se kácejí veliké stromy.“

Vypráví o tom, jak se u každého stromu určeného k porážení postaví vysoké lešení. Vypráví o tom, jak na lešení stojí dřevorubci a velikými pilami podřezávají strom vysoko nad zemí, jak zatím ve vrcholku stromu pracují s pilou jiní dřevorubci a přivázaní liánovými provazy. Jejich úkolem je odříznou největší spleť bohaté koruny, aby padající strom nepolámal mladší stromy. Když se vrcholek stromu zřítí, začnou dřevorubci na nižším lešení pracovat se sekerami. A pak? Nu, potom se opřou okovanými bidly do dřevěného velikána a spojenými silami strom porazí.

„Za tu dobu, než jsme se najedli, porazili dva stromy. Když padaly, hučelo to a praskalo v celém lese. Můj strýc mi vyprávěl, že všichni dřevaři pracují od úsvitu do setmění a dozorcí na ně neustále křičí. A také říkal, že se tam málo vydělá. Byli tam rovněž chlapi, kteří osekávali větve. S jedním jsem mluvil. Ještě mu nebylo ani sedm let.

Mně už je třináct a v lese nepracuji,“ povzdechl. V té chvíli si totiž vzpomněl na matku, která ho nikdy nechtěla pustit do dřevařského tábora.

Vyprávěl, jak šli kolem peřejí se strýcem, který je vedl k svému člunu.

„Potkali jsme hada. Byl to ošklivý a dlouhý zelený had, který zabíjí. Utekl před námi a strýc říkal, že je to špatné znamení. A bylo,“ dotvrdil, protože si znovu vzpomněl na matku.

„Pluli jsme pak dál. Potkali jsme veslaře, vezli náradí do dřevařského tábora. Jeden z nich nám vyprávěl, že nedaleko vesnice Ifikari pardál roztrhal v ranním šeru děvče, které šlo k řece pro vodu. Děvčata by se nikdy neměla vydávat za ranního svítání do lesa. Je to nebezpečné.

Za malým ohybem nás předhonili veslaři z vesnice Ifikari. Měli dlouhé, červeně pomalované lodice plné banánů a ořechů kola, které vezli do Lambaréné na trh. Na každé lodi byly na

přídí zavěšeny velké zvonce. Stále se pohupovaly a zvonily Ifikarští zpívali svou rybářskou píseň o veslování. Je to pěkná píseň, znáš ji?“ Lékař s úsměvem přikývl. Znal krásné sborové zpěvy Pahuinů, kterými se zpěváci proslavili po celém západoafrickém pobřeží.

„Znám ji, Fonséko.“

„To je dobře. Nu, a potom nám vedoucí lodic říkal, že ty zvony, zavěšené na lodních přídích, odhánějí zlé říční duchy. Tomu věřím. Ty ne?“

Lékař pohladil znovu Fonséku po vlasech a vážně hovořil: „Víš, Fonséko, i ty, Pembo, až budete starší, poznáte mnoho nových a nečekaných věcí. Poznáte také, že staré zvyky je nutno nahrazovat novými. Tys, Fonséko, říkal, že svítání je nejhorší denní doba, v níž se zlí duchové toulají krajem. Tak to říkají lidé ž vesnic zapadlých v lesích. A bylo dnešní svítání pro vás oba zlou dobou? Naopak. Vždyť jste přijeli do dřevařského tábora za svítání. Dostali jste tam jídlo. Vyspali jste se. Dostali jste novou lodici. Naopak se vám oběma vedlo za svítání dobře. A ty sám jsi mi po příchodu říkal, že jsi už dobrý lovec a že jsi byl v lese několikrát přes noc. Po noci přišlo svítání a nic se ti nepříhodilo. Víš, to o těch ďáblech a zlých mocnostech jsou jenom prastaré pověry.“

Fonséka neodporoval. Hleděl na bílého lékaře jako na velmi mocného a rozumného muže. Musel být mocný a rozumný, když sama bába Ipola o něm dobře hovořila.

Fonsékovo další vyprávění přerušil příchod černého ošetřovatele v bílém lékařském plášti.

„Je čas nemocných, pane.“ řekl prostě. Lékař se zvedl.

„Půjdeme, Mamadu. A ty dva chlapce odved do naší školy. Ať tam počkají do oběda.“

Lambarénská škola, která byla postavena nedaleko lékařova domu, byla prostá domorodá škola, jaké v Africe vyrůstaly na některých vnitrozemských místech. Byla to dlouhá dřevěná bouda, krytá slaměnými došky, na jedné straně úplně otevřená. V ní byly dvě řady školních lavic, v popředí černá tabule na stojanu a vedle ní veliká mapa Afriky. U tabule stál černý učitel v evropském oděvu a v lavicích sedělo asi dvacet chlapců a poslouchali jeho vyprávění. Vyprávěl v jazyce bělochů, kterému oba chlapci nerozuměli. Mamadu je dovedl k učiteli.

„Ty dva tu nech sedět do oběda. Běloch si to přeje. Včera přijeli. Z Gumbulu.“

Černý učitel se přísně podíval na oba chlapce. Jeho oči byly zvětšeny silnými skly brýlí. Vypadal velmi nepřístupně. Začal hovořit francouzsky. Nerozuměli. Proto promluvil pahuinsky.

„Můžete tu sedět. A slušně se chovat. Nemluvit. Tady se vyučuje. Důležité věci. O našem kraji. Nebudete rozumět. Mluví se francouzsky. Všichni moji žáci hovoří francouzsky. Je to nařízeno. Umějí už číst a psát a počítat a vědí mnoho věci. Vy nevíte nic. Jste z lesů. Sedněte si. Tam dozadu.“

Nesměle se přišourali k lavici. Všichni chlapci, oblečení do krátkých kalhot a triček, se na ně zvědavě dívali. Fonséka se zastyděl. Nevěděl proč, ale zastyděl se. Ti oblečení chlapci museli být opravdu znamenití, když dovedli hovořit řečí bělochů a chodili v šatech. Fonséka nikdy neměl šaty. Jenom na pásku z hadí kůže měl zepředu i zezadu zavěšeny s obou stran krátké vyšívané zástěrky. Stejně jako Pemba.

Posadil se s Pembou do poslední lavice a poslouchal výklad, kterému nerozuměl. Pomalu ztrácel ostýchavost, protože chlapci se stále otáčeli, šeptali si mezi sebou a nedávali pozor na výklad. Učitel si této nepozornosti téměř nevšímal. Stále hovořil jednotvárným hlasem naučené věty a co chvíli se díval přes prostranství k široké ulici, vedoucí do města. Byl netrpělivý, jak dovedou být netrpěliví lidé, kteří na něco čekají. Chlapci, kteří chodili do školy, věděli, že vyhlíží, kdy půjde černý kostelník do misijního kostela zvonit poledne. V poledne končila škola, která, jak se zdálo, byla učiteli na obtíž.

Náhle učitel skončil a vyšel ven. V okamžiku se chlapci rozkřičeli. Shrnuli se kolem Pemby a Fonséky. Vysvětlovali, že teď bude za chvíli přestávka. Vypτάvali se jich na jejich cestu. Pro ně, lambarénské, byli oba neoblečení hoši z lesů velikými hrdiny. Záviděli jim, protože o nikom z nich ještě nehovořilo lokali.

„Jaká byla cesta, kudy jste jeli? Potkali jste bojovníky? A jsou v řece hodně velicí krokodýlové? Potkali jste hrochy? Neviděli jste velikého ducha G’nu? Jsou u vás misionáři? Viděl jsi už někdy pardála?“

Otázky se jenom sypaly. A ku podivu, všichni chlapci hovořili jazykem, kterému oba chlapci z Gumbulu velmi dobře rozuměli, protože to byl jejich rodný jazyk.

Odpovídali na všechno. Odpovídali a přikrašlovali své odpovědi. V jednom se však shodovali. Žádného ducha neviděli. A znovu vyprávěli, jak veslovali celou noc, jak se setkávali se zvířaty řeky i pralesa, jak viděli kácení stromů.

Pak se začali sami vyptávat. Dovídali se, že se chlapci v jazyce bělochů učí mnoha novým a neznámým věcem, že se naučili psát i počítat i číst. Prohlíželi si jejich slabikáře a školní knihy. A divili se.

„Ty, a proč se neučíte svou řečí?“ tázal se jednoho z nich Fonséka.

„Ty hloupý, co bychom z toho měli? Tatínek říká, že chce-li to člověk někam dotáhnout, musí umět dobře sloužit bělochům. Běloši jsou mocní a my jsme nepatrní lidé. Nikdo o nás nic neví – ale já jednou budu vysokým pánem, protože se hodně naučím. Běloši mi dají úřad a já pak budu vládnout mnoha vesnicím. Za to mi běloši budou dobře platit. Můj tatínek také vládne mnoha vesnicím a dostává za to peníze.“

Fonséka se potom dověděl, že chlapcův otec je okresním hejtmanem ve službách bělochů. Všichni okolní náčelníci a starostové jsou mu podřízeni. Vybírá daně pro vládu, určuje platy dělníků a odvádí muže na vojnu.

Fonséka si vzpomněl na Itékova jednonohého bratra, který byl před lety rovněž odveden do války a vrátil se zmrzačen. Itékův bratr nepokrytě spílal těm černým lidem, kteří napomáhali bělochům v jejich práci a v ochuzování černých vesničanů.

„Tomu nerozumím,“ řekl prostě a pak dodal: „V naší vesnici lidé nemají rádi ty, kteří slouží bělochům a pomáhají jim vládnout v naší zemi. Tak to vyprávěli starší na velikém palaveru. Tenkrát se kouzelník G'bena hodně zlobil, ale starosta Sundiata ho okřikl. Sundiata byl v kamenné věznici bělochů za to, že hájil práva svého lidu. Tohle mi mnohokrát otec vyprávěl. A pak, Sundiata dovede vyprávět krásné měsíčné a hvězdné báje. Znáte měsíčné báje?“

Neznali. Začal jim vyprávět báji o Kraji dvojí oblohy. Musel však skončit, protože přísně hledící učitel se vrátil a poručil ticho. Až do oběda se oba chlapci z Gumbulu nudili, protože nerozuměli učitelovu výkladu. V jedné chvíli Pemba pošťuchováním Fonséku upozornil na některé chlapce, kteří spali s hlavami položenými na lavice. Učitel si jich nevšímal.

„Jak se vám líbilo ve škole?“

Chlapci mlčí. Hledí na bílého lékaře rozpačitě, jako by se báli hovořit o své dopolední zkušenosti.

„Nelíbilo?“ vyzvídá běloch. A Fonséka po pravdě odpovídá: „Nelíbilo.“

„Proč?“

„To proto, pane, že jsme nerozuměli ničemu z toho, co starý muž vyprávěl. Bylo to v jazyce bělochů. Rád bych znal jazyk bělochů,“ dodal.

„Naučíš se mu,“ jistil lékař. „A učení je dobrá věc. Čím víc umíš, tím více můžeš pomáhat lidem.“

„Chtěl bych lidem pomáhat, pane. U nás je hodně lidí nemocných a chudých nebo příliš starých. Ti všichni potřebují pomoc. Tak mi to vždycky vykládala maminka. Budu chodit do školy, abych se hodně naučil. Zůstanu tady. Domů se vracet nemusím, protože doma teď zůstane sestra Sala, která se bude brzy vdávat za staršího syna tkalce Alexise. Budu chodit do školy, naučím se jazyku bělochů a budu se hodně učit, abych mohl hodně našim lidem pomáhat.“

Začíná se usmívat. Oči mu září. Najednou v něm vyrostla touha stát se moudrým a chytrým, vyrostla v něm touha naučit se pokud možno nejvíc. V duchu si slibuje, že nikdy nebude ve škole spát s hlavou položenou na lavici. Ne! Bude se učit, bude bedlivě sledovat každé učitelovo slovo, bude ... Nedomyslí, protože promluvil lékař. Čím déle hovořil, tím byl Fonséka smutnější:

„Není to tak snadné, Fonséko. Nemůžeš jít do školy, sednout si do lavice a začít se učit. Napřed musíš být do školy přijat. Je to těžká věc. Ti chlapci, které jsi ve škole viděl, to jsou chlapci černých úředníků a obchodníků. Jsou z bohatších rodin. Rodiče za ně platí školné.“

Potom vysvětloval chlapcům, co to je školné. Fonséka i Pemba byli z chudých rodin. Proto nemohli v Lambaréné chodit do školy.

„Zůstat tu však můžete, chcete-li. Nějakou práci pro vás oba už Mamadu najde.“

Tímto rozhodnutím se stali oba chlapci hosty bílého lékaře.

Fonséka a Pemba žili v Lambaréné už druhý týden. Za tu dobu se seznámili nejen s novými zvyky a jiným způsobem života, hlavně života Evropanů, ale seznámili se i se všemi lambarénskými chlapci. Jedno je udivovalo. U nich v lesních vesnicích si byli všichni chlapci naprosto rovni, ale v Lambaréné tomu tak nebylo. Hlavně pokud se týkalo dětí nejbohatších obchodníků a vyšších černých správních úředníků.

„Proč si Hotua, syn Bindův, s námi nikdy nechce hrát?“ tázal se jednou Pemba starého Mamadua. Ten se usmál, ale v očích měl smutek. A potom pomalu, s důrazem na každém slově, prohlásil: „To je proto, že Binda je nejbohatší černý obchodník v kraji a z Hotuy bude jednou opravdu velký pán, který bude poroučet jiným chudým černochům.“

A tak, jako se choval malý Hotua, chovalo se k Fonsékovi a Pembovi ještě několik jiných chlapců, jejichž rodiče nemuseli úzkostlivě počítat výdělky, aby mohli uživit rodinu.

Oba chlapci, a zvláště citlivý Fonséka, se v těchto několika dnech rovněž dokonale seznámili s lidskou bolestí. To proto, že Mamaduovi pomáhali uklízet nemocnici.

Viděli bídu dospělých i děti příliš zblízka. V nemocnici se pohybovali kolem lidí, jejichž těla byla vysílena těžkými horečkami, které s sebou přináší malárie*) nebo spává nemoc**). Viděli lidi, jejichž ruce a nohy byly znetvořeny malomocenstvím, viděli statné muže, kteří s obtížemi za sebou vlekli zduřelé nohy, postižené elefantidou***) tak, že se rozrůstaly do obrovských rozměrů.

*) malárie – nemoc, kterou přenáší bodnutí komára druhu anopheles

***) spavou nemoc na lidi přenáší bodnutím africká moucha tse-tse

****) elefantida – nemoc, při které zduří údy nebo některé části těla do obrovských rozměrů

Viděli chromé a slepé a téměř všichni nemocní hleděli na bílého lékaře a na černé ošetřovatele, jimž vládl starý Mamadu, jako na své zachránce. Někdy večer, když hvězdy sestoupily nízkou nad Kraj dvojí

oblohy, sedávali na prahu lékářova domu a lékař jim vyprávěl mnoho o všem, co nikdy neznali a o čem nikdy neslyšeli.

Vyprávěl jim o životě bílých lidí, o životě bílých dětí, o škole, o tom, jak musí mít lidi rád ten, kdo chce vykonat hodně dobra. Vyprávěl jim rovněž, že samotná dobrota a slitování nad ubohými nestačí, aby ze světa bylo odstraněno zlo a aby si všichni lidé bez rozdílu barvy kůže byli rovni. Vyprávěl jim, že jednou, až si všichni lidé na světě osvojí vzdělání, až nebude utlačovaných, až lidé budou sami rozhodovat o vlastních věcech, až nebude v Evropě vlády bohatých jednotlivců a v Africe vlády černých knížat a bohatých bělochů, pak že bída zmizí i z Gabunu.

„Bude to brzy?“ tázal se Peinba.

„Dlouho to bude trvat. A nepodaří se to bez boje. Lidé, kteří chtějí spravedlnost, neustále za ni bojují.“

„Itékův bratr prý také bojoval za spravedlnost. A vrátil se bez nohy,“ vzpomněl si Fonséka.

„Neztratil ji nadarmo, i když tentokrát tvrzení o spravedlivém boji bylo lží. Jednou se on nebo jeho děti, budou-li stále bojovat za svou národní svobodu, spravedlnosti dočkají.“

Chlapci málo z toho všeho chápali. Věděli jenom, že běloch, který léčí nemocné, je opravdu hodný člověk a že sám má mnoho potíží, protože jeho domácnost není bohatá. Sám černý kuchař řekl, že někdy nemá dost peněz na nákup, protože léky pro nemocné jsou příliš drahé.

Po takových večerech uléhali do síťových houpaček se stísněnými pocity. Mnoho se dověděli rovněž od chlapců ze školy a ještě více od těch, kteří do školy nechodili.

Dověděli se o tom, jak i tady v Lambaréné musí chudí černí rodiče úmorně pracovat. Dovídali se o tom, jak na plantážích bělochů, kde se pěstuje zelenina, banány, patáty, maniok a jiné plodiny i s všemožným ovocem, dostávají dělníci jenom takový plat, jaký byl určen smlouvou, kterou podepsal černý okresní hejtman za všechny chudé zemědělské dělníky z kraje. Byla to smlouva, která neposkytovala ani tolik, aby děti dělníků mohly chodit do školy.

Bída! Nedostatek! Ubohost!

Fonsékovi tato tři slova vyvolávala obraz života rodné vesnice a vesnických porad – palaverů.

„Na pole! Do práce!“

Tohle volání se ozývalo vždy, když byl čas k orání, setí nebo sklizni. A v tomto období vycházeli všichni práce schopní vesničané na malá políčka, aby krátkými motykami, někdy dokonce i kamennými, po celé dny a v unavujícím vedru v řadách, sklonění vedle sebe, záda vedle zad, obdělávali pole tak, jak byla obdělávána od nepaměti. Byla to práce úmorná.

Jak bolela záda. Kolikrát se ženy, které svá nejmladší děcka měly přivázána na zádech velikými plachetkami nebo popruhy, narovnávaly po celodenní dřině v kříži, kolik slyšel nářků, jimž vždycky nerozuměl!

„Celé týdny se dřem. Celé týdny. A co za to? Běloši špatně platí kukuřici a rýži. Špatně platí patáty a proso. Peníze nejsou a daně musíme odvádět. Na látku nezbude, na osev nic nezůstane.“

Ano, běloši špatně platili, a když otcové odvedli sklizeň a počítali stržené peníze, byly jejich tváře neveselé.

Na vesnických poradách se všechny děti od starších zkušených lidí doslyšaly o tom, jak na plantážích bohatců pracují černí dělníci s pluhy a secími stroji, zázračnými stroji, které udělají více práce než deset dospělých lidí za den.

„Tati, proč my nemáme pluh?“ tázal se svého otce. A otec, který tehdy byl velmi mrzutý, protože celá vesnice musela zaplatit vládnímu komisaři daně, stručně prohlásil: „Protože na něj nemá nikdo z nás peníze, protože všechno, co vyděláme, stačí stěžít na živobyť.“

Tehdy se více neptal. Nerozuměl tomu. Teprve tady, v Lambaréné, začal chápat.

Nejen to. Dovídal se rovněž, jak se v okolí Lambaréné najímají dělníci na dlouhodobou práci, jak je po podepsání smlouvy odvázejí lodí na ostrov Fernando Poo, odkud není úniku a kde pracují za velmi špatných podmínek. Rovněž vyprávěli o tom, že mnoho lidí bylo odvedeno proti své vůli na stavbu silnic až kamsi do Kamerunu do horských krajů, kde je práce velmi těžká a kde lidem z gabunských planin a lesů vůbec nesvědčí. Hodně jejich starších bratrů prý už při této práci zemřelo.

Dětské štěbetání, odposlouchané z řečí dospělých, přinášelo oběma chlapcům z pralesní vesnice nové poznatky.

Avšak tato bída, práce v nemocnici, poznávání lidských bolestí, to všechno bylo zapomenuto v okamžicích, kdy se nad Lambaréné rozhlaholil zvuk tam-tamů. Vždycky dvakrát v týdnu se sešli mladí lidé i starší mužové a ženy z lambarénských chudých chat, aby si po vzoru svých předků poseděli na poradním prostranství a věnovali se radostnému vzrušení z hudby a sborových tanců. V takových večerech byl bílý lékař velice mrzutý, protože nesnášel dobře zvuk černošských bubňů a houkání rohů, vyrobených ze sloních klů, trhavý zpěv předzpěváků a jednotvárný tleskot dlaní přihlížejících a zpívajících diváků.

Měl sice africký lid rád, uzdravoval ho, pokud to šlo, konal svá vědecká studia, ale neměl rád zvyky černého lidu, a podnebí v kterém už několik let žil, mu naprosto nesvědčilo. Proto vždycky, když slyšel tam-tamy, svolávající k tanci, zavřel se do své světnice a nikoho k sobě nepustil. Jeho sluha Mamadu naopak zvyky svého lidu vše miloval, právě tak jako všichni Lambarénští.

V takových večerech byli oba chlapci bez dozoru a samozřejmě byli mezi prvními, kteří se tísnilo kolem tanečního prostranství.

Byly to pro ně nezapomenutelné chvíle. Vždycky, když ve vesnici Gumbulu prožívali slavnostní večery, spojené s tanci, hudbou a zpěvy, vždycky, když se mohli zúčastnit velikých vesnických shromáždění, vždycky v jejich mysli vyrůstala touha udělat něco velikého, slavného, něco dobrého, co by je už jako děti zařadilo mezi dospělé. To proto, že každý dospělý má právo dát si zabubnovat na největší tam-tam svůj oblíbený nápěv a zatancovat vlastní tanec, ke kterému se potom přidávali všichni tanečníci. Tyto chvíle byly pro každého obyvatele vesnice slavnostními. Proto všichni chlapci toužili, aby jim zabubnovali i jejich melodii, kterou obyčejně pro ně najde nejlepší bubeník vesnice, dokonce i kmene, když dokáže nějakou zvláštní věc. A tak, jako je pro malého černého chlapce zvláštní událostí, když zastřelí první myš, je pro něho zvláštní událostí, když později zabije prvního pardála nebo dokonce i slona anebo velikého krokodýla – požírače lidí, nebo se vyznamená jinak.

Chlapci poznávali, že zpěvy i taneční zvyky jsou v Lambaréné jinačí než u nich v pralesích. Avšak zpěvy měli Lambarénští opravdu krásné.

Byli už v Lambaréné čtrnáct dní, když přišel do města dřevařský najímač. Dřevařští najímači se stále toulali krajem, protože veliké evropské společnosti, které měly pronajaty lesy, potřebovaly kácet hodně stromů s vzácným dřevem. A k tomu je stále zapotřebí hodně nových, zdatných a zdravých lidí.

Vždycky, když přišli dřevařští najímači do města, pořádaly se veliké slavnosti s hudbou, zpěvem a tanci, při kterých se pilo veliké množství palmového vína a prosného piva. A pak, ve chvílích, kdy lidé byli ve velmi dobré náladě a málo přemýšleli, protože svět se jim zdál velice krásný a veselý, začali najímači zpívat své písně. Drnkali přitom na mnohostrunné kytary nebo na citery, kterým říkali sanza, a v lahodných zpěvech začali vychvalovat rozum a zdatnost zpěváků a tanečníků.

Začali vychvalovat jejich sílu, jejich touhu po výdělku a v radostných nápěvech vyprávěli o tom, jak mnoho peněz se dá vydělat v dřevařských táborech, jejichž majiteli jsou hodní běloši.

Byl to všechno podvod, ale černému člověku se vždycky líbí příjemná hudba a dovede velmi dobře ocenit pohotovost zpěváka i jeho písně.

A tak ve chvílích, kdy všichni jsou zaujatí lahodností a veselostí nápěvů, ve chvíli, kdy palmové víno, které zaplatili najímači, začíná už účinkovat, ve chvíli, kdy se mladé dívky smějí na mladé muže, protože vidí před sebou možnost pohodlně zařízených domácností, vystoupí najímač a začne hovořit ke shromážděným. Hovoří dlouho. Hovoří o mocném duchu lesů z Kraje dvojí oblohy, hovoří o Mfumu d'sargim, dřevěném králi, mohutné soše vyřezané z nejvzácnějšího gabunského dřeva, kterou hlídají všichni velicí kouzelníci v kraji.

Všichni najímači hovoří o této soše, protože napřed musí místní lid ukonejšit tvrzením, že mocný džu-džu Mfumu n'sargi, který je ochráncem všech lesů v Kraji dvojí oblohy, proti jejich kácení nic nenamítá.

Domorodí kouzelníci dovedou z této pověsti vytěžit hodně zisku. Chtějí-li mít bílí dřevaři příznivou předpověď, museli za to kouzelníkům dobře zaplatit.

Černí lidé se pak přihlašují k podepsání pracovní smlouvy, protože tanec, zpěvy, prosné pivo, palmové víno, úsměvy děvčat a chvála, kterou je najímači ve svých písních zahrnovali, udělaly své.

„Dnes bude veliká slavnost,“ ohlásil hned zrána jeden chlapec Fonsékovi.

„Tam-tamy?“ otázal se Fonséka.

„Nejen to. Tam-tamy a lesní rohy a sanzy i hudební oblouky budou znít. A bratři i sestry budou tančit nejpěknější tance, protože přišli najímači. Byli u náčelníka a byli také u hejtmana. Bude hodně pití a hodně jídla. Dnes večer bude na tanečním prostranství celé Lambaréné. Přijdeš?“

„Vždycky jsem přišel,“ ujišťoval Fonséka.

„Ano, ale dnes je to jiné. Vždycky jsme se jenom dívali. Ale dnes si budeme moci dát zahrát svou melodii a najímači ti k ní ještě zazpívají. Dnes je veliký den. A pít a jíst budeme zadarmo,“ dotvrzoval chlapec stejně starý s Fonsékou.

„A za co?“

„Za to, že někteří z nás půjdou do dřevařského tábora na práci. Za to. A lidé z Lambaréné vždycky chodí. Po takové slavnosti.“

Fonséka nikdy neviděl najímání na práce do dřevařského tábora. Od nich z vesnice chodili lidé na práci do táborů sami, protože opravdu potřebovali vydělat peníze. Chodili, jakmile lokali hlásilo, že se najímají dělníci. Také nebyly nikdy při odchodu pořádány slavnostní tance tak, aby vesničtí lidé dostali od někoho něco zadarmo. Každý jedl a pil své. Jistěže v městech jsou jiné zvyky. A jemu se zdálo, že je to dobrý zvyk, když chudý černý člověk dostane od bohatého něco zadarmo. Také to hned řekl.

„Jenomže můj otec říká, že za ty dary musíme vždycky draho zaplatit. Ale večer přijď, protože to bude slavné rokování,“ odpověděl mu lambarénský chlapec.

Zvyky lambarénského lidu jsou jinačí než zvyky lidí z pralesa, přestože Bakarajové, usazení v okolí, jsou ze stejného národa Pahuinů. Jenomže jazyk Bakarajů se v některých výrazech liší a Bakarajové také většinou vyznávají jiné duchy a džů – džů než Pahuinové z pralesů. Všechny různé kmeny, patřící do národa Pahuinů, ať Bakarajové, Obambové, Belombové, Batékové, Babilové nebo jiní,

mají různé kouzelníky – kněze, kteří si sami podle potřeby kraje vymýšleli nová božstva a jiné náboženské obřady. Jedině v obřadech týkajících se sedmého úplňku v roce se celkem všichni shodli. A slavnost sedmého úplňku v roce, která se koná na přelomu k druhé polovici roku, je slavností významnou. To se scházejí ze všech koutů kraje, ze všech vesnic i ze zapadlých samot příslušníci rodin a různých rodových oblastí, aby posvátnými tanci projevíli radost nad skončením žní a nad tím, že jejich mladí lidé byli při slavnosti zasvěceni, na které jsou mladí chlapci a dívky přijímáni mezi dospělé.

V tomhle se všichni černí lidé v Gabunu shodnou. Avšak taneční tam-tamy i zpěvy jejich slavností se dokonale liší od zpěvů, tanců a zvyků lidí jiných gabunských krajů.

Toho večera, kdy v Lambaréné najímači zahájili slavnost, bylo na poradním prostranství za městem opravdu veselo. Ve velikých kalebasech, vydlabaných vysušených tykvích, třpytilo se našedlé palmové víno, jehož trochu natrpklá, ale přitom lahodná chuť dovede rozpalovat mysl, když ho člověk vypije více.

Na širokých banánových listech byly hromady usmažených ryb. Na rožních se opékalo jehněčí a kozí maso. Na pokrývkách prostřených opodál tanečnicko kruhu ležely hromady ovoce (mango *), banánů a opečených patátů **), které chutnají jako přeslazené brambory.

Na dřevěných deskách, vysoustruhovaných ze vzácného mahagonového dřeva, byly navršeny sladké maniokové placky a v hliněných džbánkách se červenalo prosné pivo.

Kolem prostranství se scházeli obyvatelé Lambaréné.

*) mango – chutné peckovité ovoce, které osvěžuje a zahání žízeň; plod listnatého stromu Mangovníku

***) patáty – brambory nasládlé chuti

Mladí, staří, děti. Staré ženy, jejichž oči už viděly nesčetná období dešťů a jejichž ruce byly žilnaté námáhavou prací. Starci, v jejichž očích blyskaly vzpomínky na staré doby, kdy běloši ještě nebyli pány jejich rodné země. Výrostkové, kteří už se dokonale seznámili se špatně placenou prací v bělošských domácnostech, na plantážích a někteří i ve tkalcovnách v Librevillu, které je hlavním městem

Gabunu. Dívky, na které čekala budoucí dřina zemědělských pracovníků. Matky s malými dětmi přivázanými na zádech. Ti všichni přišli, aby se zúčastnili veselého večera, který černého chudého člověka zdánlivě nebude stát ani haléř.

Ale největší křik tropili a nejvíc netrpěliví byli chlápci, kteří se sběhli nejen z Lambaréné, ale i z nejbližších rodových vesnic. To proto, že už od časného odpoledne hlučela telegrafní lokali zprávy o večerní slavnosti.

Do vřavy, štěbetání a smíchu zaduněl hlas vylouzený v táhlé tónině rohu ze sloního klu.

Prostranství ztichlo. Pak do záře ohně vstoupil neznámý vysoký muž, zřejmě cizinec, a zahovořil:

„Lambarénští! Dnešní slavnostní večer vám přichystali hodní běloši, kteří se obdivují vaší pracovní zdatnosti, kteří jsou spokojeni s vaší silou a radostí, kteří si vás velice vážejí. Velcí běloši vědí, že mezi černým lidem v Lambaréné a v okolí je hodně bídy. A proto posílají mne a mé přátele, abych nejen navštívil vašeho hejtmana a náčelníka, ale abych vám zároveň přinesl mnoho darů, kterými si zpřijemníte dnešní večer.

Bude to večer veselý, protože jsme s sebou přinesli hodně palmového vína. Bude to večer radostný, protože je pro vás přichystáno prosné pivo.

Nejen to. Jsou pro vás přichystány maniokové placky, ovoce, mango, maso, ryby, všechno, co tolik chutná a čím člověk dovede na dlouhou dobu zahnat hlad. Je to všechno uspořádáno po vzoru našeho starého a slavného vesnického pohostinství, které v poslední době v našem kraji tak často upadá.

A já se vás ptám, proč upadá pohostinství, které jsme vždycky dodržovali podle moudrých zákonů našich předků? Dám vám sám odpověď. Je to proto, že do našeho kraje přišla bída a lidé nemají dost peněz na obživu. A proč jich nemají dost, ptám se vás?“

Chvíli bylo ticho. Jenom od domu bělochů se slabě ozývala vřeštivá hudba z gramofonové desky. A pak se proti všemu očekávání ozval hlas z řad posluchačů.

Byl to jasný, silný hlas, plný pravdy a hněvu:

„Nemáme dost peněz, protože nás běloši okrádají. I zemi nám vzali, všechno. A teď chtějí vzít i nás!“

„Háchch ... oh ko hong ... dinge tulu.“

Výrazy údivu se ozývaly ze všech stran. Vysoký muž, který v záři ohně před chvílí tak přesvědčivě hovořil, se zarazil. Tohle vůbec nečekal.

„Nevím, kdo jsi, že tak hovoříš, ale táži se ještě jednou. Čí je to vina, že vy všichni máte málo peněz?“

„Bělochů,“ ozval se znovu silný hlas.

„Hááchch,“ zahučelo znovu shromáždění.

„A proč bělochů?“ tázal se najímač.

„Protože běloši za naši práci nám dávají malou mzdu. Mně nebudeš nic vykládat. Už několikrát jsem se dal najmout na práci. Pracoval jsem v dřevařských závodech. Pracoval jsem na plantážích, vozili jste mě daleko na sezónní zemědělské práce, pracoval jsem jako tkadlec v Librevillu a vždycky jsem vydělal lak málo, že jsem byl stále dlužen i za jídlo. Protože jsem byl dlužen za jídlo, musel jsem hodně pracovat, abych mohl dluh zaplatit. A když jsem chtěl víc pracovat, musel jsem více jíst. A tak to šlo stále dokola.“

Nikdy jsem neměl dost. Vždycky nám dozorci říkali, že běloši jsou naši dobrodinci. V čem bylo to dobrodiní, to jsem se nikdy nedověděl. Ale teď už bude konec. Slyšíte, lidé?“ zvolal ještě silněji a ozvěna, odrážející se od hradby pralesních stromů, vracela jeho zvolání.

„Slyšíte, lidé, teď už to všechno brzy přestane, protože brzy budeme všichni svobodni!“

„Hááááchechch,“ nový výraz údivu doprovázel tato slova.

Najímač, který předtím hovořil ke shromáždění, se vzchopil.

„Slyšeli jste podivná slova. Tady vám jakýsi muž říká, že budete brzy svobodni. Nevím, co tím chce říci. Ale před chvílí hovořil o tom, že nikdy nevydělal ani tolik, aby se pořádně najedl. Podle hlasu soudě, domnívám se však, že je to muž, který je opravdu dobře živený. Ukaž se, muži, hovořící ve stínu.“

Do záře plamenů vstoupil muž, který vypadal opravdu statně. A byl to bojovník, protože na rameni mu visel mohutný proutěný štít, na zádech měl přehozený luk s rákosovou tětivou a dva toulce z opičích ocasů, plné šípů. Pod štítem měl připevněna tři kopí na vrhání.

Byl to lovec, s jakým se lidé setkávají na nejdolehlejších místech. A nebyl z kmene Bakarajů.

„Odkud jsi?“ tázal se jeden ze starých mužů, sedících v kruhu u poradního prostranství.

„Z Ponga-Ponga,“ prohlásil tázaný hrdě.

„Z Ponga-Ponga?“ tázal se udiveně stařec. A pak dodal: „Ponga-Ponga je vesnice hodně vzdálená. Jednou tam byl můj otec. To už je velice dávno. Tehdy jsem byl chlapcem. A otec vyprávěl, že tam žijí lovci slonů.“

„Jsem lovec slonů,“ prohlásil oslovený.

„A umíš lovit po staru?“

„Lovím jedině po staru. Nikdy jsem se slonů nebál.“

Posluchači znovu zahučeli údivem. Lovec, který dovede ulovit slona po starém způsobu, je lovec znamenitý. Musí se k slonu přiblížit tak blízko, aby mu mohl skočit na zadní nohu a velikým tesákem mu přeseknout podkolenní šlachy. Slon padne a lovci ho ubijí oštěpy.

„A co tady děláš?“ tázal se stařec.

„Jdu přes dřevařské tábory do Mbigu.“

„To je v lesnatých horách,“ prohlásil stařec.

„Ano, to je v horách.“

„A proč jsi říkal, že nás běloši okrádají?“

„Protože jsem bělochy poznal. Protože jsem neustále v jejich službách. I nyní jdu za bělochem, kterému budu dělat průvodce při lovení zvěře. Smlouvu jsem s ním udělal. Dobrou smlouvu. Výtěžek z každého desátého zvířete bude patřit mně.“

V tom okamžiku se najímač zasmál. Radostně a osvobozeně, protože ten neznámý lovec, který mu mohl být nebezpečný, mu vlastně hodně svým prohlášením pomohl.

„Slyšíte, mužové? Před chvílí řekl, že nás běloši okrádají, a vzápětí tvrdí, že udělal s bělochem výhodnou smlouvu. Jenom ten, kdo není pracovitý, naříká na bělochy. Pracovní mužové nikdy nemusí naříkat, protože vydělávají hodně. Tak je to. A já zvu, zvu cizince z Ponga-Ponga, aby se zúčastnil našich tamtamů a každému, kdo bude chtít poslouchat jeho vyprávění, pověděl o svých cestách. A zároveň mu bubeníci zanotují jeho píseň. Řekni svou píseň, muži z Ponga-Ponga.“

Starý domorodý zákon přikazuje, že nikdo, ani ten největší nepřítel, nesmí odmítnout výzvu k vlastní písni, protože písně mohou být mostem přátelství. Lovec z Ponga-Ponga se zasmál. Viděl toho v životě už mnoho, a dokonce dvakrát bojoval v Evropě za zájmy bělochů. Věděl, co to znamená, být nesvobodný. A věděl rovněž, kdy je zbytečné bojovat.

„Zaspívám svou píseň,“ prohlásil.

Tři bubeníci se kolem něho seskupili. Neodložil zbraně. Zřejmě bude zpívat loveckou píseň.

Ti, kdož takto usuzovali, se nemýlili. Veliký lovec třikrát zadupal bosými chodidly do udusané hlíny prostranství. Pak sňal s ramene proutěný štít, vzal do pravé ruky krátké oštěpy a uhodil jimi na plochu štítu. Znovu zadupal, znovu zabubnoval oštěpy na štít a pak bojovně zajechel:

„Andamááááá!“

Poskočil. Třikrát uhodil oštěpy na stěnu štítu. Opět poskočil a pak se postavil blízko plápolajícího ohně a začal zpívat píseň slonů. Prastarou píseň, kterou zpívala v Gabunu mnohá pokolení a která hovořila o životě lovců. Tloukl při tom oštěpy do svého štítu, aby bubeníkům naznačil takt.

Ti se přizpůsobili. Dlaněmi bili do kůže napjaté na dlabaném palmovém dřevě. Bubeníci pomalu ustupovali od zpívajícího cizí noc a vyhrávali stále hlučněji clo jeho jasného zpěvu. A Lambarénští naslouchali.

Mezi diváky se krčili chlapci, kteří byli okouzleni statným lovcem, jeho silným hlasem i jeho způsobem zpěvu. Otvírali ústa a hleděli na vysokého cizince jako na bájněho člověka ze starých časů, jako na chlapíka, jakými bývali bojovníci v minulosti. Tohle byla jedna z těch chvil, kdy chlapci prožívají uskutečnění svých snů. Takoví by chtěli být, až budou dospělí.

„Jsem lovec slonů, slonů z dalekých planin,
jsem lovec slonů a slon je mým přítelem,
jsem lovec moudrý, obratný a statečný,
jsem lovec, který masem živí kmen svůj.

Mnoho slonů jsem ulovil,
poslední na mne ještě čeká,
mnoho slonů jsem ulovil
a tak, jako hučí řeka,
když teče planinou v době dešťů,
tak hučí sloní stáda,
když zastoupím jim cestu.

Jsem lovec slonů, slonů z dalekých planin,
jsem lovec slonů a slon je mým přítelem,
jsem lovec moudrý, obratný, statečný,
jsem lovec, který masem živí kmen svůj.“

A když dozpíval úvodní sloky, rozezpíval se o tahu slonů, který je vždycky pro lovce slonů zdrojem úspěchů.

„A táhnou sloni, táhnou přes planiny,
za nimi jdou naše tiché stíny,
a táhnou sloni, jdou přes planiny,
stateční lovci jsou jako jejich stíny.“

Cizinec zpívá, bubeníci bubnují, hráči na hudební oblouky a kovové sanzy míhají prsty v strunách a na ocelových destičkách a k lovcovu zpěvu se přidávají Lambarénští.

Najímač se usmívá. Cizinec mu znamenitě pomohl. Je vidět, že je to člověk, který ještě dodržuje zvyky svého lidu. Nenávidí snad bělochy, ale jistě nemá v úmyslu bojovat proti najímačům. Poslechl jejich výzvu a přijal pozvání. A to je důležité.

Cizinec z Ponga-Ponga, ležícího na hranicích Belgického Konga za Gabunskými horami, zpívá stále hlasitěji. Jeho oštěpy stále častěji narážejí na proutěný štít, bubeníci tlukou dlaněmi do kůží tam-tamů, Lambarénští zpívají a chlapci tají dech. Tohle je podívaná, která se jim málokdy naskytne. Lovec vypadá opravdu znamenitě.

„Tuhle píseň jsem ještě nikdy neslyšel,“ říká Fonséka Pembovi, který stojí vedle něho a údivem otvírá ústa.

„Ani já ne,“ potvrzuje Pemba.

„A ten lovec je veliký a silný.“

„Je, Fonséko. Asi už ulovil hodně slonů.“

„Jistě. Však má také svou píseň. Až já ulovím slona ...“

Neodpověděl, protože jeho pozornost upoutal lovecký válečný tanec. Klidné přešlapování se změnilo v rychlé poskoky, které se stále zvyšovaly a zrychlovaly.

A pak se znovu ozvalo mohutné zaječení.

„Andamááááá!!!!“

Lambarénští opakovali: „Andamáááááá“ a začali tleskat do taktu. Hostova píseň byla přijata. Byla to znamenitá píseň, protože přerušila vzdálený jekot gramofonu, vyhrávajícího vřeštivé písně.

Tanečník skončil náhle, jako začal. Najímač mu podal maniokovou placku, smaženou rybu a kalebas s palmovým vínem. Přijal. Dlouze se napil, zakousl se do ryby a prohlásil: „Je dobře upečená.“

„Pravdu máš,“ pochvaloval stařec sedící v kruhu svých příbuzných. „Vypravuj o svých cestách.“

Cizinec přijal pozvání.

„Jsem z Ponga-Ponga,“ začal. „Jmenuji se Dambo Buanga a už můj otec byl slavným lovcem ...“

„Je z Ponga-Ponga a jmenuje se Dambo Buanga,“ opakoval Fonsékovi Pemba. V tu chvíli ovšem netušil, že se Fonséka setkal s mužem, který měl být v příštích měsících jeho učitelem.

Lambaréné se ospale probouzelo. Městečka i vesnice v Africe jsou ráno vždy ospalé, jestliže v noci byly slavnostní tance. Tentokrát byly tance opravdu slavnostní a veselé, protože trvaly až do samého svítání. Lambarénští pili víno i pivo, které jim nabídli najímači. Jedli rovněž jejich jídlo a k ránu se najímači usmívali, protože přes třicet lidí se zavázalo, že půjdou do dřevařských táborů na práci. Mezi těmi, kteří se přihlásili až do období dešťů, byli rovněž Fonséka a Dambo Buanga z Ponga – Ponga, který zvečera tvrdil, že spěchá za bělochem do Mbigu.

Fonséka se probouzel s bolením hlavy. Hodně zpíval s Lambarénskými a napil se také prosného piva. Pak dlouho seděl, až do samého svítání, a poslouchal vyprávění lovce z Ponga-Ponga. Byl novým známým nadšen. Rozhodl se, že se stane lovcem zvěře a že

bude statečný a že jednou bude zpívat u táborových ohňů své lovecké písně stejně dobře a hlasitě, jako je zpíval Dambo Buanga.

Jenomže k ránu, když už byli najímači unaveni neustálým posloucháním chvástavých řečí, ve chvíli, kdy tanečníci i zpěváci už ani dobře nerozeznávali své sousedy, začali najímači se svými výzvami. Přihlásilo se třicet lidí, protože najímači hned každému slibovali zálohu.

Fonséka měl po prvé v životě peníze, které mu byly vyplaceny jako záloha na jeho příští práci. Bylo to tak v pořádku. Už byl přece dost starý, aby šel pracovat. Z jeho rodiny všichni pracovali v dřevařském táboře.

Při vzpomínce na rodinu si vzpomněl rovněž na zemřelou matku. Srdce se mu znovu sevřelo, když si uvědomil, že už ji nikdy neuvidí.

Když usínal, vzpomněl si ještě na bábu Ipolu, na otce, 11 a sestru Salu, na starého Sundiatu.

Sundiata! Vždyť je to náčelník vesnice, který je odpovědný rovněž za Fonsékovo chování. Vždyť dříve než přijal práci, bylo jeho povinností požádat Sundiatu o dovolení. Pemba práci nepřijal. Pemba se konečně vrátí do Gumbulu a poprosí Sundiatu Fonsékovým jménem.

Najednou bylo Fonsékovi všechno líto. Proč se dal najmout! Vždyť se bude muset rozloučit s rodnou vesnicí. Zanechá tam všechny malé a tolik milé věci, které mu patřily v rodné chatě. Už se nebude starat o své králíky a nebude krmit ani slepice a kohouta, ani holuby. Nyní už to všechno neuvidí, protože dřevařský tábor, do kterého byl najat, leží v horách, daleko od Gumbulu.

Znovu se vzchopil. Poznává nové lidi. Stane se cestovatelem – a konečně Dambo Buanga, ten veliký lovec slonů, půjde do téhož tábora a bude ho učit loveckému umění. Tak se utěšoval. Což mu to k ránu lovec z Ponga-Ponga sám neslíbil?

Odpoledne se ozvalo lokali. Hlásalo do celého kraje, všem vesnicím ležícím na cestě do vzdáleného dřevařského tábora, že tím směrem putuje mnoho dřevařů. Vesničané aby připravili dostatek jídla, že je najímači odkoupí.

Lokali znělo až pozdě do noci. Ráno se měli najatí dělníci vydat na cestu. Večer se všichni dostavili před hejtmanův dům, kde každému

pověsili na krk řetízek s plechovou tabulkou, na které byly podivné značky. Byla to čísla najatých dělníků.

Lovec slonů z Ponga-Ponga se neustále mračil. Byl mrzut nad tím, že se nechal znovu zlákat do dřevařského tábora.

„Už jsem si tolikrát sliboval, že nebudu pít, jakmile se objeví najímač. Zase jsem se opil. Ztratil jsem proto svobodu. Opět tři měsíce v táboře. Až do období dešťů. Než skončí, znovu nás opojí a půjdeme sloužit znova,“ hučel neustále každému, kdo byl ochoten ho poslouchat.

„Už mám zase ten plech na krku. Jakmile bělochům něco podepíšeš, neztratíš jenom svobodu, ale dokonce i jméno. A to moje je dobré a poctivé, to mi věř,“ domlouval se se sousedem, který na něho hleděl s naprostým nezájmem, protože toužil po tom, aby už byl hodně daleko od Lambaréné, kde ho příbuzní pro špatné chování vyhnali z rodiny.

Fonséka si svůj řetízek s plechovým štítkem prohlížel jako vzácnost. Byl nesmírně hrdý na to, že smí nosit na šíji stejnou věc jako dospělí muži.

Jeho otec ani bratři nikdy nic podobného nenesli, ačkoli také pracovali v dřevařském táboře. Nikdy o ničem podobném neslyšel.

Pemba stál vedle něho a trochu mu záviděl.

„Podíváš se teď daleko,“ řekl.

„Hodně daleko a stanu se velikým lovcem,“ prohlásil Fonséka.

„Nu, zatím budeš osekávat větve. A to jsi tak daleko chodit nemusel. V našem táboře, kam půjdu pracovat já, bys byl mezi svými.“

Fonséka posmutněl, ale potom hodil vzdorně hlavou.

„Ať! Poznám jiné lidi a zvyky a budu velikým cestovatelem,“ pochlubil se.

„Bude mi smutno.“

Fonséka se na Pembu udiveně podíval. A pak se mu zamžily oči. Měl Pembu rád od chvíle, kdy si z něho tropil smích, když šli před lety vybírat včelí med. Což mu tenkrát nedal největší podíl ze všech chlapců? Hodně toho prožili při společných lovech. Na ryby spolu chodili. Ježky spolu chytali a pekli si je v lese. Slony spolu viděli a pardálí stopy, i když se na pardála ještě neodvážili. A nakonec se k

němu Pemba dobrovolně přidal ve chvíli, kdy Fonsékova matka potřebovala pomoc. Na takové věci se nezapomíná.

„Mně také, Pembo. Hodně smutno. Měl ses dát najmout. Udělej to!“

„Nemohu, maminka by se zlobila.“

Fonsékovi vyhrkly z očí slzy. Jeho maminka už se zlobit nebude.

Večer se šel rozloučit s lékařem. Běloch se usmíval a schvaloval jeho rozhodnutí.

„Jdi, i když je to tvrdá práce. Doma bys jinde nepracoval. Takhle se podíváš zadarmo mezi jiné lidi. Poznáš jejich zvyky, poznáš jejich řeči a možná, že také poznáš víc poctivosti. Tam v horách jsou téměř všichni lidé velice poctiví. A dobře pracuj. Až si vyděláš hodně peněz, aby ti zbylo na zaplacení školného, potom budeš ten nejšťastnější mladý muž v kraji.“

S doktorem se Fonséka těžce neloučil. Byl to hodný člověk, který mu mnoho řekl o jeho rodné zemi, vyprávěl mu hodně o jeho náboženství a učil ho, že zlí duchové a všelijaké džu-džu jsou pouze lidský výmysl. Byl to člověk, který pomáhal jiným, černým lidem, aby jim zachoval zdraví. Tohle mu Fonséka záviděl. I on by chtěl rozdávat černým lidem zdraví, protože staré pořekadlo říká, že každý, kdo ti přeje zdraví, je tvým přítelem.

„Možná, že jsem udělal dobře, když to říkáš, pane. Ale bojím se, že otec se rozhněvá. Byl jsem tady přes celý úplněk a nyní se ani nevracím domů. Není to správné. Sám starosta Sundiata se bude hněvat.“

„Pošlu jim vzkaz. Dnes večer. Po lokali,“ slíbil lékař.

„Pošli, pane. A já ti zase dám poslat vzkaz, až budu mít peníze na školu.“

Lékař se nedůvěřivě usmál a pak chlácholivě připouštěl: „Pošli, budu na něj čekat.“

„Až se vrátím, vstoupím k tobě do služby. Chci být jako starý Mamadu. Ale chci znát více než starý Mamadu. Chci také léčit.“

Lékařovy oči potemněly. Pak stručně prohlásil: „Takových lidí, jako jsi ty, by bylo potřebí v téhle zemi tisíce.“ Pohládl ho po hlavě. Pak vyňal z tobolek sto franků.

„Na, vezmi si na cestu.“

Fonséka zaváhal. A pak pomalu prohlásil: „Víš, pane, dostal jsem peníze. I s tímhle plechem, co mám na krku. A tvůj kuchař říká, že jsou léky drahé. Kdyby moje maminka byla měla léky, mohla být dnes zdravá.“

Pak zůstal udiven stát, protože běloch mu stiskl rameno, až prudce zabořelo, a bez jediného slova odcházel do svého dřevěného domku.

Té noci se Fonsékovi zdály podivuhodné sny. Viděl se, jak pracuje v dřevařském táboře daleko v horách, kudy protéká divoká řeka Dolé, která vtéká do ještě divočejší řeky Ngunié.

Stál tam na vysokém lešení, pracoval s pilou i sekerou pevně a statně jako zručný dřevorubec a co chvíli sahal po luku a šípech, aby se po boku lovce z Ponga-Ponga vydal na lov slonů. A vždycky když odcházeli, dozorce na ně rozzlobeně křičel, že už opět nepracují a že mají nejvyšší čas pořádně se postavit k práci –

A přestože zacházeli dál do lesa, křik neustával. Naopak, stále sílil. Fonséka se probudil. Sen zmizel, ale křik byl skutečností. Byl velmi nepříjemný. To najímači chodili po prostranství, kde všichni najatí dělníci spali tu noc pohromadě na svých skrovných zavazadlech. Švihali rákosovými hůlkami, zašitými do antilopí kůže, a pobízeli netrpělivým křikem.

„Hněte se, ospalci. Hněte. Den už je jasný. Už jste měli být, chlapi, dávno na cestě. Za lenost vás běloši neplatí. To si zapamatujte. Hněte sebou. S vámi lenochy je práce! Peníze zadarmo berete! Jídlo a pití, ale ani vstávat nechcete.“

Lidé se probouzeli a udiveně hleděli na najímače a na jeho dva pomocníky. Fonséka se dokonce příkrčil strachy, když kolem něho šel jeden z najímačových pomocníků a prudce švihl rákoskou do vzduchu. Takhle se zabíjeli hadi. Na zabití hada je nejlepší ohebná rákoska, prudce jí švihnout a uhodit hada přes hlavu nebo přímo za hlavu. To je had ihned neškodný. Ale lidé, kteří zároveň s Fonsékou podepsali smlouvu o práci, to přece nejsou hadi.

„Hněte sebou. Kůže líné. Hněte!“ hulákali najímači, z nichž se naráz stali dozorcí.

Najatí dělníci na sebe tázavě hleděli a pak pokrčili rameny. Bylo to vždycky stejné. Ať bílý člověk nebo černý, ve chvíli, kdy měl v ruce

moc a špatně se vyspal, zacházel s chudým černochem jako se zvířetem.

Lovec slonů Dani bu Buanga z Ponga-Ponga se zasmál a pak zaječel: „Tady to máte. Tady to máte. A říkal jsem vám o palavere, že nás běloši okrádají. Nevěřili jste. Já hlupák se nechal po páté najmout. To dělá to palmové víno. Nachytali mě. Vždycky mě nachytají. Od dnešního dne na nás budou křičet, protože při dnešním východu slunce počíná smlouva platit. Už nejsme lidé, už jsme jen čísla a líné černé kůže.“

Jeden z najímačů k němu přiskočil a uhodil ho rákoskou přes ústa. Lovec zmlkl. V očích mu nebezpečně blýsklo, ale nic neřekl. Sebral svůj štít a oštěpy, přes záda si přehodil vak a mírně prohlásil: „Už jsem tiše. Špatně jsem se vyspal.“

najímač se samolibě usmál. Avšak když odešel, prohlásil lovec z Ponga-Ponga nevzrušeně: „S tím si promluvím až v pralese. A nepotřebuji k tomu hovorů zbraň.“

Ti, kteří stáli okulo, se zachvěli. V lovcových slovech byla smrt a najímač jí propadl, protože se špatně zachoval k statnému cizinci.

Po pralesní stezce, vedoucí z Lambaréné přes kopcovitou krajinu k povodí řeky Dolé, pohybovalo se safari.

Safari je výprava jdoucí do nitra území. Výprava skládající se ze samých nosičů, protože po úzkých pralesních stezkách není možno jet vozem. A do gabunského vnitrozemí jsou jenom dvě dopravní možnosti: jít pěšky nebo se plavit po řekách, protože v Gabunu je velice málo sjízdných silnic; v období dešťů je to hanba bělochů, kteří v Gabunu budují své bohatství už po několik století. Několik sjízdných silnic i v období dešťů je kolem hlavního gabunského města Librevillu. Je to silnice vedoucí z Librevillu do vesnice Uendo, kde jsou velké plantáže bělochů, pak silnice vedoucí k mysu Esterias, silnice z Ndžolé do Lara v Kamerunu, silnice ze Sindary do Munanga, silnice z Akmétomé do Makoku a nakonec silnice z městečka Muilá do Ndandé. Celkem je to přes 500 kilometrů silnic, které naprosto nestačí k tomu, aby se s jejich pomocí dostali běloši do vnitrozemí. A tam, kde nepohodlně cestují běloši, cestují nepohodlně i černí lidé.

Jenomže safari, která se prodírala lesem přes kopce k povodí řeky Dolé, nebyla bělošskou výpravou. Vedli ji tři černí vůdcové. Byli to najímači, kteří odešli s dělníky z Lambaréné.

Jejich odchod hlásila lokali všech vesnic ležících ve směru jejich pochodu. Dělníky je třeba přivést na místo zdravé a dobře živěné, aby se bílý majitel pily nebo jeho správce nehněvali. Proto také bratrstvo bubeníků vytrvale vyklepávalo vyžádanou zprávu o přichystání jídla a noclehů.

Dělníci najatí v Lambaréné pochodovali mlčky. Jenom občas si zasykli do pochodu jednotvárné ... ššša ... šššša ... šššša. .. , které bylo dobrým prostředkem k zahánění jedovatých hadů, jichž je v pralesním podrostu vždycky dost.

Avšak nenesli jenom svoje skrovné balíčky. Každý měl na hlavě mohutný balík nákladu. Byl to náklad pro bělochy ve vzdáleném Ombaju, kde byl veliký dřevařský tábor. Cesta do Ombaja při ostrém pochodu trvala plných čtrnáct dní. A po celých čtrnáct dní ponesou najatí dělníci tak těžký náklad, jaký ani podle zákona nebyl na jednoho muže dovolen. Safari stoupalo po lesnatém svahu, jednotvárné ššššša ... ššššša ... ššššša rušilo klid stezky a najímači si vychloubavě vykračovali vpředu. Mohli[^]se vychloubat, protože dobyli krásného

vítězství. Byli už osm dní na cestě a dosud ani jeden z najatých dělníků jim neutekl. Zřejmě získali tentokrát samé poctivce. Na nákladu, který nosičům v Lambaréné svěřili, hodně vydělají, protože dřevařům řekli, že jeho doprava je součástí uzavřené smlouvy. Nebyla to pravda, ale hejtmanův úředník to potvrdil za úplatek, který dostal od najímačů. Zradil tak svůj vlastní chudý lid.

Cesta neustále stoupala. Lesní ticho rušil jenom křik nesčetných snovačů, zavěšených na jehlancovitých hnízdech, a bzučení velikých lesních kobylek, prodírajících se hustým podrostem.

„Stát!“

Výprava se zastavila. Mužové shodili s hlav těžké balíky a narovnali šíje. Černý člověk totiž každé břemeno nosí na hlavě. A snad právě proto má takovou vzpřímenou a pevnou postavu.

„Co je?“ otázal se jeden z mužů.

„Odpočineme si,“ prohlásil najímač. „Tady je potok a u něho studánka. Potom, až slunce přejde les, půjdeme dále.“

Rčení, že slunce přejde les, znamenalo, že slunce stojí nad lesem přímo v nadhlavníku a že bude polední odpočinek.

„Odpočineme se,“ prohlásil tazatel a lehl si bez zájmu vedle něho. Za osm dní putování byla už navázána nová přátelství a lidé, kteří se sobě navzájem zalíbili, stále se sblížovali.

„Máš hlad, Fonséko?“

Fonséka přikývl. Lovec slonů z Ponga-Ponga se k němu po celou cestu choval jako k dospělému muži. Pravda, náklad byl na Fonsékovu páteř příliš těžký. Nebyl zvyklý nosit těžká břemena. Nikdy ještě nepracoval jako nosič a tohle byla jeho první zkušenost. Také mu musel lovec slonů v prvních dnech ulehčovat, jak se dalo. Někdy dokonce nesl kus cesty oba balíky sám.

Fonséka se však nedal. Neustále se otužoval a zapracovával. Nepovolil. Stále pevněji zatínal bílé, bezvadné zuby a stále více napřimoval pobolívající záda. Za pět dní nesl už své břímě jako kdokoliv jiný.

„Mám hlad,“ přikývl upřímně. Vždyť od chvíle, kdy vyšli z Lambaréné, měl neustále hlad. A nejvíce ho mrzelo, že zatím co všichni nosiči měli nedostatek, najímač a jeho dva pomocníci se denně přejídali. Vždycky když přišli do vesnice, vybrali si nejlepší sousta a

nejvíce masa. Když byl kus-kus, rýže s rozvařeným masem, hodně kořeněná a horká, nabrali si první do svých kalebasů. A častokrát snědli pětinu toho, co bylo přichystáno pro všechny.

Dambo Buanga vyňal ze své kabely kukuřičnou placku. Rozlomil ji na polovic a rozdělil se s Fonsékou.

Ten se podivil: „Včera nebyly k večeři kukuřičné placky.“

„Nebyly, ale ve vesnici jsem našel kamaráda. Opravdového. Také bojuje za naši budoucí svobodu. Říkal, že je příliš chudý, aby mohl dát všem. Dal mi dvě placky. Tu druhou si schováme na pozdější dobu. Jak se ti dnes spalo?“

„Dobře, zdálo se mi o Gumbulu.“

„Ah, tam ses narodil, že? A co se ti zdálo?“

„Šli jsme na lov krokodýlů. Bylo nás hodně a zpívali jsme na břehu píseň na jejich oslavu. V naší řece žije král krokodýlů, víš?“

Lovec slonů se usmál. V kterépak africké řece nežije král krokodýlů? Vždyť černí lidé věří, že krokodýlové právě tak jako všechna ostatní zvířata mají své krále. A nejzajímavější jsou právě králové krokodýlů, protože prý občas rozmlouvají s tak zvanými krokodýlími muži. Mnozí černoši totiž také věří, že se někteří lidé dovedou změnit ve zvířata, kdykoliv se jim zachce. I když dnes mnozí Afričané vědí, že tohle všechno jsou pověry, přece jenom rádi o takových věcech aspoň hovoří. Není divu. Vždyť po celá pokolení žili pod vlivem svých kouzelníků. A všude, kde lidem chybí alespoň základní školní vzdělání, má v jejich mysli místo pověra. V Kraji dvojí oblohy bylo mezi mnoha tisíci lidmi jen několik jednotlivců, kteří dovedli číst a psát.

„Už jsi někdy viděl krále krokodýlů?“ tázal se lovec slonů s úsměvem.

„Neviděl,“ přiznal poctivě Fonséka. „Ale tkadlec Alexis tvrdí, že se s ním několikrát setkal. Musel. Protože když v naší řece byl zlý krokodýl, který topil lidi, odešel Alexis za králem krokodýlů a přinesl až k rybím vrším svázaného krokodýla-zabijáka živého. Tkadlec Alexis je mocný muž, je to krokodýlí muž,“ dodal s určitostí.

Muž z Ponga-Ponga se usmíval. Znal tajemství chytání živých krokodýlů..

„Jednou tě naučím umění chytat živé krokodýly. Uvidíš.“

Fonséka zazářil:

„Kdy?“

„Až odpracujeme smlouvu v dřevařském táboře, vezmu tě k bělochovi na lov. Jsi zdatný chlapec. Bude z tebe dobrý lovec.“

„Myslíš?“

„Vím to!“ prohlásil určitě Dambo Buanga.

„Ano, budu velikým lovcem. Vždycky jsem to mamince říkal. A ona se usmívala a věřila mi. Ale víš, Dambo Buango, já bych chtěl být víc než lovec. Já bych chtěl znát řeč bělochů, já bych chtěl chodit do školy a pracovat v nemocnici u bílého doktora. To všechno bych chtěl.“

Muž z Ponga-Ponga neodpovídal. Hleděl na křoviny vroubící stezku. Pozoroval veliké motýly, kteří se třepotavě a vratce komíhali po nafialovělých květech trnovníků. Hleděl na malé ještěrky, jejichž zelená kůže svítila do zlatova, jak číhají na veliké mouchy masařky, které vyletovaly z křoví v celých hejnech, protože pach lidského potu je lákal zpod listnatých úkrytů.

Jeho zrak zabloudil k větvím nejvyššího stromu. Dambo Buanga se zachvěl. Kolem větve se stácel had v tichých a zlověstných smyčkách a jeho ploská hlava se pomalu přibližovala k velikému chameleónu, který se barvou přizpůsobil nejbližšímu okolí. Toto měnění barev bylo jedinou zbraní bezmocného zvířete.

„Podívej se na toho hada.“

Fonséka zvedl hlavu a s ním i nejbližší odpočívající muži.

Pohled na hada není pro člověka nikdy příjemný, avšak hledí-li Afričan na chameleóna, jímá ho strach, protože stará pověra říká, že v chameleónu je zaklet d'ábel.

„Ichori,“ zašeptal Fonséka.

„Ichori?“ opáčil muž z Ponga-Ponga.

„Ano, strašlivý a zlý had. Dvě zla proti sobě. Jenomže chameleón neuštkne, i když je v něm prokletí. Zabijí hada.“

Hovor zmlkl. Mužové se zahleděli na Fonséku. Někteří z nich drželi už své kup-kupy, ostré a těžké tesáky. Byli připraveni zabít hada. A pak pozorovali mladého chlapce, jak opatrně, ale s jistotou vkládá šíp s ocelovým hrotem na rákosovou tětivu luku, jak ji velice pomalu a rozmyslně napíná.

Téměř nedýchali. Všichni věděli, že nezasáhne-li Fonséka hada přímo do hlavy, je kdokoliv z nich vydán nebezpečí uštknutí, protože poraněný had bývá strašným útočníkem jako všechna zvířata z lesů, planin i džunglí.

„Nech, zastřelím ho,“ šeptá najímač a připravuje k výstřelu svou dvouhlavňovou brokovnici.

Muž z Ponga-Ponga mu však dává znamení, aby toho nechal. Sám má v ruce svůj ostrý tesák. Je připraven ihned zasáhnout, kdyby Fonséka hada nezabil.

Hadova hlava se stále přibližuje k nehybnému chameleónu. Červené oči, vysunuté na jejím ploském povrchu, podobají se dvěma drobným korálkům.

Fonséka zatajil dech. Ted měl hadí hlavu v přímé čáře s hrotem šípů. Ještě okamžik. Ano, nyní se přibližuje chvíle, kdy had bude chtít uštknout. To znamená, že na kratičkou chvíličku znehybní.

„Dzinnnnnn!“

Rákosová tětíva zadrncela a všichni mužové i Fonséka odskočili, protože ve větvích stromu se rozbouřil zápas se smrtí. Hadova hlava byla šípem přímo přibita k větvi stromu, ale jeho dlouhé třímetrové tělo bilo kolem sebe v posledním tažení.

Opice, schované v okolních korunách, se rozvřeštěly. Chameleón začal pomalu a váhavě ustupovat. Byl vysvobozen, protože kouzlo hadích očí pominulo. Lovec slonů povyskočil, máchl tesákem a ut'al hadí tělo za samou hlavou. Nebezpečí bylo zažehnáno.

A pak se na stezce ozval veselý štěbot, smích a tleskání dlaní. Muži ukazovali rády zdravých, bílých zubů a hovořili jeden přes druhého.

„Zdatný je to střelec, zdatný.“

„Ano, a má bystré oko. Ležel přímo pod hadem.“

„Nebojí se.“

„Nebojí, jednou z něho bude dobrý lovec.“

„Bude, jistě. Já v jeho letech bych se toho nebyl odvážil.“

„Pravdu máš. Neodvážil. Může si zaspívat loveckou píseň.“

„To může. A trefil přesně do středu.“

„Přesně!“

Fonséka stál, oči, jimiž hleděl na zmítající se hadí tělo, mu zářily a v srdci cítil ještě větší uspokojení než tehdy, když před lety zabil první

krysu. Ačkoli mu bylo teprve třináct let, mužové ho chválili za mistrný zásah. A nebyli to mužové jen tak ledající. Pohlédl na lovce slonů z Ponga-Ponga.

Dambo Buanga si otíral hrstí trávy tesák. Pak vytáhl z kabely krátký nůž a jedním řezem rozřízl hadí kůži po celé délce. Několik mužů mu přiskočilo na pomoc. V pěti minutách byl had stažen. Na stezce rozdělali malý oheň a na něj navršili suché větve trnovníků. Z těch bývá hodně popela. Je zapotřebí horkým popelem vysušit vlhkou kůži, aby se nekazila a mohla se později vyčinit. Krátce před tím, než se výprava vydala znovu na pochod, odevzdal lovec slonů Fonsékovi kůži za souhlasu všech dřevařů s prohlášením:

„To je tvoje kůže, Fonséko. Tu nikdy neprodávej, protože kůže z prvního velkého hada je posvátná.“

„Neprodám,“ ujistil ho Fonséka.

„Nyní máš právo zatančit lovecký tanec.“

„Neumím ho.“

„Naučím tě tančit.“

VI

„Dolé ... Dolé m'ama Dolé ... Dolé m'ama,

Dolé ... Dolé ... m'ama Dolé m'ama ...“

Závěrečná slova prastaré písně o řece Dolé hučela v melodickém nápěvu pralesem. A vysoké stromy je vracely ozvěnou a doprovázely je šumem svých mohutných korun, které se ohýbaly v stále rostoucím větru.

Nad dřevařským táborem u řeky Dolé zakotvily na pevno husté těžké mraky, přesycené deštěm. Takové mraky bývají v rovníkových krajích časté, avšak ve chvílích, kdy přijdou těžké rovníkové deště a kdy přichází jižní vítr, který se sem stáčí v proudění vzduchu od moře, leží tyto mraky nízko nad pralesními korunami a tíží všechno živé.

Ve dnech hlubokých dešťů je v africkém pralesi téměř k zalknutí. Veliké teplo, neustálé vlhko, proudy vody lijící se z oblak a miliony much i komárů velice znepříjemňují pobyt.

Proto v období dešťů usíná rovněž práce v dřevařských táborech a dělníci, kteří byli najati na sezónu, buďto zůstávají v táborech po podepsání další smlouvy a utrácejí u černého obchodníka nově vybranou zálohu, anebo se vydávají na cestu do bližších i vzdálených rodných vesnic, aby se s trochou ušetřených peněz vrátili ke svým rodinám.

Po skončení dřevařských prací bývá v táborech veselo, protože ti, kteří odcházejí, loučí se s kamarády, kteří se rozhodli zůstat.

Při veselém večeru se navzájem častují palmovým vínem i prosným pivem, plackami a nalovenými rybami, antilopím masem a všemi možnými druhy ovoce. Také hudbou a písněmi.

Batěkové z kmene Bangomo, kteří jsou usazeni na povodí řeky Dolé, jsou lidé pohostinní, Řeka Dolé je jejich životelkou. Řeka Dolé je pro ně cestou vedoucí do dalekého světa. Řeka Dolé je jejich přítelkyní v nečetných obdobích sucha, protože pomáhá zavlažovat jejich skrovná pole, pracně založená v hloubce gabunských lesů. Proto také na životodárnou řeku složili píseň, kterou zpívají celá pokolení snad od nepaměti.

„Dolé ... Dolé ... m'ama, Dolé ... Dolé ... m'ama,“ hlučí zpěv, který v českém překladu z počátku i na konci říká: „Dolé ... Dolé ... životelko,“ a pak pokračuje:

„Můj děd se u tebe zrodil,
má matka se v tobě koupe.
I mne v tobě koupala
a má loď se houpala
ve vodě tvé, když na lovy jsem jel,
a kdybych na dalekou cestu jiti měl,
vesla bych do proudu nikdy nezahodil.
Dolé ... Dolé ... životelko ...“

Závěrečná slova prastaré písně se ozývala pralesem stále častěji. To proto, že Bangomové se loučili se sezónními dělníky, kteří nepodepsali další smlouvy a odcházeli do svých rodných vesnic nebo na jiné daleké cesty. A ty, kteří odcházeli, bylo možno snadno poznat, protože s jejich šíje zmizely řetízky, na kterých byla zavěšena pracovní pořadová čísla, vyrytá do plechových tabulek.

„Dolé ... Dolé ... m'ama ...“

Fonséka zpíval s ostatními. Když před třemi měsíci přišel mezi Bangomy, byl přes veškerou svou zdatnost poměrně slabý chlapec. Tříměsíční tvrdá dřevařská práce ho změnila ve statného mladého muže, který se mohl směle postavit vedle starších a zkušenějších dřevařů.

Vesele zpíval s ostatními a usmíval se na všechny, kteří seděli v kruhu pod velikou otevřenou stodolou, kde chránění před prudkým deštěm hleděli na kruhový tanec vesničanů z osady Mojtany, u které stál dřevařský tábor. A lidé z Mojtany stáli za podívanou. Muži byli vysocí, štíhlí, s dlouhými svaly. Jejich lýtka byla svalnatá jako lýtka lidí zvyklých na dalekou chůzi. Svaly jejich paží byly dlouhé a šlachovité. Byly to svaly veslařů, zvyklých držet v rukou vesla celé dlouhé dny. Jejich šíje byly silné a šlachovité jako šíje lidí zvyklých zvedat těžká břemena nebo tato břemena nosit na hlavě. Jejich pasy byly úzké jako pasy lidí neustále se shýbajících a pracujících, jejich záda byla široká jako záda mužů zvyklých na pravidelnou tělesnou činnost.

Oblečení byli pouze v krátké pásy z opičích ocasů. Takové pásy nosívali téměř všichni lidé z hlubokých lesů. To proto, že v lesích je hojnost všelijakých opic, které lze velmi snadno ulovit. Jenom podle počtu ocasů přidělaných na pásech bylo možno usuzovat na význam toho onoho muže. Čím více měl kdo na pase zavěšených opičích ocasů, tím byl váženějším lovcem nebo rádcem vesnice nebo kmene.

Mezi tanečníky byl i jeden, jehož prsa a boky byly zahaleny do dvou pardálích kůží. Byl to slavný M'botana, náčelník vesnice Mojtany, o kterém kolovala pověst, že za svého mužného věku zabil nejméně padesát pardálů, stovky krokodýlů a několik slonů. A sám, jenom s lukem, oštěpy a tesákem! Kromě toho byl M'botana znám jako nejzručnější dřevař v celém okolí. Dvě nabroušené sekery, které nosíval přes rameno, kdykoliv šel za prací, blýskaly se jako zrcadlo a jejich ostří byla tak znamenitá, že jediným máchnutím dovedl přeseknout strom, který byl silnější než mužské stehno. Však také M'botana v posledních třech měsících pokácel více stromů než kterýkoliv jiný zdatný dřevařský pracovník.

Pro Fonséku byl M'botana vzorem muže a někdy se mu zdálo, že svými schopnostmi a svou obrovskou silou převyšuje samotného lovce slonů z Ponga-Ponga Dambo Buangu. A přece cítil, že mezi oběma znamenitými muži je značný rozdíl. To proto, že Dambo Buanga byl člověk skromný, nenáročný a mlčenlivý, kdežto M'botana co chvíli hovořil o svých statečných loveckých činech, o své síle a o své dřevařské zručnosti.

Fonséka měl štěstí. Dostal se do pracovní skupiny s oběma zkušenými a silnými dřevaři a lovci. Pravda, měl určeno osekávat větve. Ten, kdo nikdy nepracoval jako dřevař, neví, jaká je to dřina.

Fonséka dostal ze skladiště přidělenou sekeru, ostře nabroušenou, ale pro něho příliš těžkou. Opakovalo se totéž, co při cestě z Lambaréné přes zalesněné předěly, když byl nucen nést na hlavě náklad, na který nebyl zvyklý.

První týden ulehal do síťové houpačky na smrt unaven. Dlaně měl sedřeny do krve, záda ho bolela, svaly na pažích měl jako zdřevěnělé. A nejvíce ho bolelo v pase, protože pomáhal rovněž jednomu z pracovní skupiny tahat pilu.

To je úmorná práce, protože dřevo obrovských pralesních stromů je vlhké a práci pily brzdí. Pila, která je dlouhá až čtyři metry, přímo se dusí v kmeni, který má mnohdy průměr přes dva metry. Člověk si při práci nemůže příliš často odpočinout, protože práce je úkolová a dozorcí pečlivě dbají, aby stromy určené k pokácení byly každý den skutečně pokáceny, a nejen pokáceny, ale i rozřezány na kusy dlouhé podle předpisu, aby mohly být svázeny po horských svazích k řece, odkud se pak plavily na pilu do Muila; tam je rozřezávali na prkna nebo silné špalky, svázali do vorů a poslali po Ogové do Lambaréné a kolem jezera Zonanga do Port Gentilu, kde byl veliký přístav zámořských lodí.

A při tom všem Fonséka po tři měsíce zdatně pomáhal. Poznal za tu dobu hodně nových lidí, patřících k mnoha jiným kmenům. Byli to někdy lidé velmi podivní, s jakými se nikdy nesetkal. Kromě veselých a stále pracovitých Bangomů byli zde zamlklí Obambové s širokými, rozpláclými nosy, jejichž oči s načervenalým bělmem hleděly na každého nepřátelsky. Byli to lidé z hlubokých východních lesů, kteří

málokdy spatřili slunce a v jejichž vesnicích byla nejen přemíra hladu, ale také nemocí a různých ošklivých a ubíjejících pověr.

Vedle Obambů zde byli lidé z kmene Ašikujů, kteří byli chvástávi, hádaví a neustále žvýkali syrovou kůru lesní vrby. Jejich krátké a široké sekery byly příliš nemotorné pro práci na vysokých stromech. Nenosili oblek z látek nebo opičích ani z jiných kůží. Na tenkých řemíncích, které obepínaly jejich boky, visely lim vpředu i vzadu podivné dva pruhy; byla to vydělaná stromová kůra. Jejich malé luky s rákosovými třetivami, jejich šípy, napuštěné tetanem nebo jiným jedem, a jejich kratičké tesáky i oštěpy byly pro nepřitele velmi nebezpečné.

Přes to, že tito lidé nebyli nijak upřímní a mírumilovní, přece se ve chvíli tam-tamů a zpěvů dovedli stejně radovat se svými druhy z jiných kmenů.

Byli zde příslušníci vnitrozemských kmenů, které žily na východ i na jih od řeky Dolé. Byli zde lidé, kteří přišli před několika lety z Belgického Konga a nikdy už se tam nehodlali vrátit. To všechno byli lidé, kteří v dřevařských táborech zůstávali, kteří se spřátelili s obyvateli okolních vesnic, v těchto vesnicích se oženili a splynuli s cizím kmenem.

Byli zde i lidé ze severu: Tangaparové a Bakotové, Pangové a jiní, jejichž vlastní byly hornaté části Kamerunu. Byli to většinou veselí chlapíci se zuby připilovanými do špičky, přitom však mírumilovní, vyznavači podivných bohů, sídlících vysoko v kamerunských horách.

Avšak vedle těchto lidí žili v dřevařském táboře jednotlivci, kteří tvořili zvláštní bratrstvo. Byli to lidé, o kterých se tvrdilo, že jsou vyznavači svobody. Na zápěstích měli vytetována tři písmena RDA, což byly zkratky mocného osvobozenického hnutí černého lidu za svobodu, hnutí, které se česky nazývá Africká demokratická jednota.

V táboře žilo několik set lidí z různých kmenů, avšak všichni měli důvěru k několika mužům s tetováním na zápěstích. To proto, že vždycky, když byly nesrovnalosti ve výplatě, vždycky, když dozorcí byli na dělníky příliš hrubí, vždycky, když došlo k těžkému úrazu a dělník neschopný práce byl propuštěn, vždycky se zastávali práv pracujících. Vystupovali neohroženě a přitom bez chvastounství. Na večerních shromážděních v úzkých kroužcích a vždycky, když

dozorci nebo bílý správce nebyli nablízku, hovořili o rodící se svobodě černého lidu, která se už projevuje v mohutných bojích na Pobřeží slonoviny, v Senegalu a Sudanu.

Většina posluchačů ani nevěděla, kde tyto země leží, ale vypravěči jim pečlivě a trpělivě všechno vysvětlovali. A ti dozorcí, kteří byli nejhrubší a chovali se k černým pracujícím jako k otrokům, ti propadli trestu lidí z RDA. Bylo ujednáno, že po příchodu svobody všichni budou zbaveni svých míst a budou potrestáni podle domorodých zákonů.

Když na jednom z těchto tajných zasedání bylo usneseno, že bude potrestán spravedlivě i Tunga, Dambo Buanga se podivně usmíval. Tunga byl oním pomocníkem najímače, který Buangu uhodil v Lambaréné rákosou přes obličej.

„Vidíš, Fonséko, řekl jsem, že Tungovi splatím svůj dluh a že k tomu nebudu potřebovat zbraň. A nyní vidíš, Tunga zahyne.“

Avšak Tunga zahynul dřív, než si kdo myslel. Při kácení stromu, na kterém pracoval Dambo Buanga, Fonséka, skvělý M'botana a několik jiných dřevařů, sešinul se po pádu stromu s jedné jeho listnaté koruny jedovatý had a uštkl Tungu. Stalo se to podivným způsobem. Tunga právě spílal celé skupině, že strom byl špatně poražen, a Dambo na něho křikl, aby byl tiše, že pomsta je nablízku. V témž okamžiku had Tungu uštkl. Dřevaři se domnívali, že lovec slonů z Ponga-Ponga je mocný čaroděj, který dovede přičarovat i smrt. Od této chvíle ho měli ve veliké úctě, přestože Buanga jakékoli své čarodějské umění zdatně popíral.

A nyní tady seděli všichni pohromadě, lidé ze severu i z jihu, lidé z Africké demokratické jednoty, lidé z hor i z hustých vzdálených lesů, lidé od řeky Dolé, a radovali se ze zpěvů a tanců vesničanů z Mojtany, s nimiž tancoval rovněž jejich znamenitý náčelník M'botana.

„Dolé ... Dolé m'ama ...“

Fonséka zpívá také, oči mu září a je šťasten. Má právo být šťasten, protože po celé tři měsíce poctivě pracoval; dnes dostal peníze. I když jich bylo celkem málo, přiblížily ho k jeho snu ... chodit do školy a hodně se naučit, aby mohl vstoupit do služeb doktora v Lambaréné a pomáhat svému lidu lépe než starý Mamadu.

„Pěkná píseň,“ říká a naklání se k lovcům z Ponga-Ponga.

„Pěkná,“ potvrzuje Dambo.

„A dnes i já mám zaspívat svou, pamatuješ se?“

Dambo se usmál: „Budeš zpívat. I tancovat. Vždycky držím slovo. A loveckému tanci velikého hada jsem tě naučil.

M’bolana tě naučil tanci dřevařů. Tvoje smlouva končila. Proto si dnes zatančíš.“

„Půjdu s tebou k bělochovi? Řekl jsi, že mě naučíš lovit krokodýla živého a že mě naučíš lovit slony po stáru. Také jsi mi vyprávěl o pardálech a o hroších a že se dají při lovu vydělat peníze. Vezmeš mě s sebou?“ vemlouvá se.

„Slíbil jsem ti to, Fonséko. Takové chlapce, jako jsi ty, můžeme v lesích vždycky potřebovat. Až půjdeš na slavnost dospělosti, budeš toho vědět o životě více než všichni chlapci z vesnice Gumbulu.“

„Dolé ... Dolé m’ama ...“ jásá zpěv; tam-tamy, hudební oblouky i rohy ze sloních klů vyhrávají prastarou melodii, která se v kraji zpívala od věků.

Do hukotu tam-tamů a lahodného sborového zpěvu vpadá šumění deště, který se hustě lije s oblohy. Vítr, který ohýbal koruny nejvyšších stromů, přinášel s sebou předzvěst vichřice.

Tak to obvyčejně v deštivém období na rovníku bývá, že přicházejí často bouře doprovázené velikou vichřicí a mohutnou blýskavicí, jež mění nejtmařejší noc v jasný den.

„Až se vrátím do Gumbulu, půjdu do pralesa do vesnice mužů, naučím se všemu, co muž má znát, a pak na slavnosti dospělosti budu vyprávět všechno, co jsem za svých cest viděl,“ ujistňuje Fonséka Dambu.

Když vyslovil slova „slavnost dospělosti“, trochu se zachvěl. Slavnost dospělosti je u většiny národů žijících ve střední Africe nejvýznamnější slavností. Trvá několik dní. Mladí muži, někdy dokonce ještě chlapci, a mladá děvčata jsou přijímáni mezi dospělé. Jsou přijati mezi dospělé po době, kterou strávili chlapci i děvčata zvláště v naprostém osamění v hlubokých lesích na posvátném místě. Obvyčejně zůstávají v lesích v období sucha nebo v období mírných dešťů po dobu čtyř měsíců. Naučí se tam znát všechno, co muž nebo žena potřebují pro život. Jak chlapci, tak dívky žijí odloučeně, jsou vychováni nejstaršími muži kmene, rádci, kouzelníky, všelijakými

čaroději, zkušenými lovci a tak zvanými pralesními duchy, jejichž tvář mladí lidé nikdy nespatří, protože lesní duchové, představovaní

neznámými muži z kmene, neustále chodí v slaměných maskách.

A právě na tyto pralesní duchy si Fonséka vzpomněl, protože mu vždycky naháněli hrůzu. Často je vídal, když přišli do vesnice Gumbulu. Utíkal před nimi jako všechny děti. Dokonce i dospělí se chovali k maskovaným mužům s velikou úctou a sám spravedlivý Sundiata, který tak poctivě bojoval za práva svého lidu, vždycky se před nimi sklonil. Jenom Itékův bratr, ten, který v Evropě při bojích ztratil nohu, se neukláněl. Naopak! Dokonce volal rouhavá slova a tvrdil, že takovéhle maškary chodí v Evropě jenom pro obveselení lidí vždycky o svátcích, kterým se říká masopust.

Kouzelník G'bena tehdy Itékova bratra mocně prokrel, ale kletba, jak se zdálo, neměla účinku, protože Itékův bratr zůstal na živu.

Přesto se Fonséka pralesních duchů, kteří chodili v třinácti různých maskách, velice bál. Byl příliš dlouho vychováván v hrůze před tajemným a neznámým. A i když nikdy v životě

neviděl ducha, přestože mnoho nocí strávil v pralese a již za časných svítání vstával, aby šel do práce, přece mu slaměné masky naháněly hrůzu.

Slavnost dospělosti. Fonséka zapomíná na všechno kolem sebe. Zapomíná na zpěv lidí z Mojtany, nevidí M'botanu ověšeného

pardálími kožešinami a tančícího tanec řeky, zapomíná, že vedle něho sedí jeho učitel Dambo. Zapomíná na Lambaréné a na své první safari s balíkem na hlavě. Vrací se v myšlenkách do rodné vesnice Gumbulu.

Kolikrát viděl slavnost dospělosti. Kolikrát slyšel posvátné tance. Kolikrát slyšel tajemné vyprávění mladých lidí, vrátivších se z pralesů, kteří s povýšeným úsměvem a záhadnými slovy odmítali dotazy těch nejmenších. Vždycky se všichni shodovali v tom, že slavnost dospělosti a chvíle prožité v lesích daleko od lidí jsou nezapomenutelné. A pak, po obřadu, kdy chlapci a děvčata, pomalovaní bílou hlinkou, tančili o velikém palaveru na čistě zameteném poradním prostranství a zpívali své písně, přičtené jim rodovými právy nebo nařízením kouzelníka, pak těmto tančícím všichni nedospělí záviděli. Záviděli proto, že sami neměli právo na vlastní zpěv.

„Síííííííí... prásk!“

Zasyčení blesku a hromová rána přerušily na chvíli zpěv. Blesk uhodil do nedalekého stromu, jehož korunu před dvěma dny odřízli. Kůra stromu začala hořet. Plameny v několika okamžicích uhasil prudký liják.

Nový blesk, nová rána a hukot nad pralesem zvěstovaly příchod vichřice. Lidé od mořského pobřeží se trochu příkrčili. Pro ně byla vichřice v pralese vždycky neblahým zážitkem. Avšak lidé od řeky Dolé neustali. Zpívali v nescíslných obměnách svůj zpěv o plodnosti řeky a o daleké cestě bez návratu. Zpívali se zanícením a s láskou ke zpěvu.

Tam-tamy sílily, jako by bubeníci jejich duněním chtěli přehlušit bouři. Kytaristé, hrající na hudební oblouky, drnkali bez ustání a co chvíli se přidávali falsetovými hlasy do sborového zpěvu.

„Dolé, Dolé m'ama ...“

Rychlost zpěvu a tam-tamových úderů rostla. Tanečníci se přizpůsobovali, výkřiky se zvyšovaly a pak jako na povel zavřily dlaně bubeníků v závěru.

Tanečníci se zastavili, zpěváci zmlkli. Pod prostrannou kolnou, jejíž střecha“byla opřena o mohutné kůly, nastalo nezvyklé ticho, které bylo rušeno jenom šuměním deště, hukotem větru a burácením hromu. Bouře se vzdalovala.

Tanečníci z Mojtyany se tvářili rozpačitě. Při dlouhém zpěvu a tanci zapomněli na své okolí. Hledali očima svá místa. Pak se ozval hlas. To náčelník M'botana z Mojtyany hovořil:

„Mužové, kteří jste dnes našimi hosty! Skončili jsme píseň řeky. Je to dobrá a stará píseň, kterou nám zpívali už otcové našich otců. Nyní ať zazpívá ten z vás, který má připravenou píseň své statečnosti.“

Tohleto provolání patří ke starým zvykům. Z kruhu diváků se zvedá lovec z Ponga-Ponga, Dambo Buanga. Zvedá se v celé své výši a světla olejových lamp, visících na četných sloupech, ozařují matně jeho statnou postavu. Vstává a tváří se velice vážně. Mohutným pohybem paže si zjedná ticho a pak hovoří:

„Mužové z Mojtyany i vy ostatní! Na dnešním palaveru zvedám svůj hlas, abych vám řekl pár slov. Ne za sebe, ale za jiného z nás, který sedí mezi námi a který dokázal, že mezi nás patří.“

Šumot se utiřil. Všichni pozorovali lovece slonů a byli zvědaví na jeho řeč.

„Ten, který zde sedí, podstoupil velikou cestu, ačkoliv je ještě mladý chlapec a neprošel ještě slavností zasvěcení. A přestože je mladý chlapec, ukazoval po celou dobu, co žil s námi, že jeho paže jsou stejně silné a jeho nohy stejně pevné a jeho srdce stejně statečné jako naše.“

Opět bylo ticho. Potom M'botana, který jako náčelník vesnice Mojtyana zastupoval hostitele, vybídl: „Hovoř dál!“

Dambo Buanga se napřímil. Ukázal rukou do temné noci a pravil: „Slyšíte déšť. Déšť vždycky přichází, aby přinesl lidem štěstí, aby jejich pole zavlažil, aby rolníci ze suchých krajů mohli rýt svá pole, osévat nebo sázet, aby mohli uživit rodiny. Nám dřevařům déšť živobytí bere, ale našim polím prospívá. Prospívá i našim řekám, protože je nikdy, ani v době sucha, nenechá vyschnout.“

Zpívali jste prastarou píseň o řece živitelce. Byla to velmi pěkná píseň a my všichni, kteří nejsme z vašeho kraje, vám za ni děkujeme.“

„Hong-ding-ba-hong,“ přisvědčovali posluchači. Česky to znamená „ah, dobře tak, ah“.

„Je to dobrá píseň a nám všem se líbila,“ pokračoval lovec slonů. „A tak jako vaše řeka potřebuje déšť, tak schopní lidé potřebují uznání. To je stará moudrost otců našich otců. Mám pravdu, mužové?“

„Máš,“ přisvědčili mu sborem.

„Tvrdíte, že mám. A nyní se vás ptám: může každý člověk, i když je téměř chlapec, zatančit svou loveckou píseň, přestože ještě neprošel slavností dospělosti?“

„Učinil-li něco velikého, může,“ přisvědčil M'botana.

„Nuže, tento chlapec velikou věc udělal. A nejenom jednu. Udělal jich více. Povím vám o jeho činech několik slov.“

Dambo Buanga postoupil do středu tanečního kruhu, založil si paže přes prsa po vzoru slavných vypravěčů a začal se svým příběhem.

Hovořil o Fonsékovi, hovořil o zvuku lokali, které před čtyřmi měsíci hlásalo, že po řece Ogové plují do Lambaréné dva mladí chlapci pro bílého lékaře, aby zachránili Fonsékovu matku.

Hovořil o tom, jak se s Fonsékou po prvé setkal při slavnosti, kterou uspořádali najímači.

„Víte všichni, jak takové slavnosti vypadají. Prožíváme při nich všichni radost, protože se nemusíme starat o to, kdo naši radost zaplatí. Nestaráme se o to, i když víme, že mnozí z nás zaplatí svou prací. Tehdy v Lambaréné jsem se setkal s tím mladým chlapcem. Byl pln dychtivosti a toužil po tom, aby poznal jiné kraje, jiné národy, jiné zvyky. A toužil po práci. Člověk, který touží po práci, je vždycky dobrý a poctivý člověk. Naše staré pořekadlo říká, že líný člověk je stokrát horší než líná opice. Je to tak, mužové?“

„Je,“ zahučelo shromáždění na souhlas.

„Nuže, tvrdíte pravdu. A ten mladý chlapec nejenže chtěl pracovat, nejenže se chtěl stát velkým lovcem, ale chtěl to udělat a chce to udělat proto, aby si vydělal dost peněz a mohl chodit do školy. Chce se naučit číst a psát a počítat po vzoru bílých lidí. Já znám bělochy a vím, že toto umění mnohého černého člověka zkazilo jenom proto, že se potom začal povyšovat nad jiné černé lidi, kteří neovládali umění písma. Naši dozorcí jsou toho důkazem. Nemám snad pravdu, mužové?“

„Máš,“ zahučelo znovu shromáždění souhlasně.

„Ano, mám. My všichni to víme. Vědí to i naši dozorcí. A proto s nimi budeme, alespoň s těmi nespravedlivými, účtovat tehdy, až do

našeho kraje, do Kraje dvojí oblohy, přijde svoboda. Na tom jsme se dohodli s muži, kteří nám o svobodě tak často vyprávěli.

Nuže, ten mladý chlapec, který se chce naučit umění bělochů, nikoho nechce utlačovat. Naopak, chce tak pomáhat chudým a nemocným lidem z pralesů i planin, protože se chce dát do služeb bělocha v Lambaréné, který je velikým lékařem a mnoha našim lidem pomohl.

To už je jeden z velikých činů. Dalším velikým činem, a to v pořadí třetím, je skutečnost, že na pralesní stezce, vydávaje se přímému nebezpečí zabil nad našimi hlavami jedovatého hada ichoriho. Zabil ho šípem a sám, přestože najímač, který je našim dozorcem, chtěl zastřelit hada z pušky. Tenkrát jsme se my všichni, kteří jsme byli v safari, dohodli, že se chlapec stal opravdovým lovcem a že má právo na samostatný tanec. Je to tak, mužové?“

Mužové sedící mezi diváky, a ti, kteří byli před třemi měsíci členy safari, horlivě přisvědčili.

„Nuže, vidíte vy všichni, kteří jste na dnešním palaveru. Tady slyšíte svědectví několika desítek dospělých mužů, kteří byli přítomni statečnému činu mladého hochu. Když tento mladý hoch přišel do zdejšího tábora, začal pracovat tak, jako pracuje mnoho jiných mladých chlapců – a někdy, a to často, i menších, než je on. Ale pracoval tak dobře, že nakonec byl rovnocenným členem celé pracovní skupiny. Jaká to byla pracovní skupina? Byl jsem v ní já a byl v ní nejslavnější dřevař i lovec zdejšího kraje, byl v ní náčelník vesnice Mojtana, M’botana.“

„Dobrá to byla pracovní skupina, dobrá,“ přizvukovali ti, kteří měli stejně dobré pracovní výsledky jako M’botanova skupina. Ti, kteří nepracovali tak zdatně, mlčeli.

„Nuže vidíte, mužové. A chcete vědět, kdo tím chlapcem je?“

Byla to otázka zbytečná, protože to věděli všichni příslušníci dřevařského tábora, ale byla to otázka nutná, protože ji vyžadoval domorodý řečnický zvyk.

„Kdo je tím chlapcem?“ otázal se jeden ze starých dřevařů.

A tu Dambo Buanga, lovec slonů z Ponga-Ponga, rozpráhl ruce a hlasitě volal: „Je to Fonséka, syn Ngatiho a Damié z vesnice Gumbulu

a z národa Pahuinů, je to mladý člověk z Nsyse juele yulu, z Kraje dvojí oblohy.“

Po tomto provolání bubeníci zavířili dlaněmi na svých tamtamech a zazpívali větu z celovečerní slavnostní písně:

„Dolé ... Dolé m'ama.“

Potom bubny i zpěv opět zmlkly.

„Fonséko, vstaň!“

To byl rozkaz. Lovce slonů ho oslovil.

Fonséka vstal. Kolena se mu třásla. Před očima se mu točily veliké fialové kruhy. Byl rozpačitý. Náhle mu bylo mdlo od žaludku. Stál tady, mladý chlapec, před několik sty dospělých mužů a všichni na něho pátravě hleděli. Světlo olejových lampiček mu připadalo jako vzdálená nažloutlá a nazelenalá světla, která za temných, bezměsíčných nocí poskakují nad bažinami kolem jezera Zonanga. Ta světla nikdy nevěstila nic dobrého, protože zaváděla osamělé poutníky do bažinaté půdy, kde člověk, který se včas nevzpamatoval a nevrátil se, obyčejně zahynul.

Nažloutlých světél přibývalo. Tančila mu před očima a hukot deště se měnil v obrovský vzdálený vodopád na řece Ikoí nad městem Lambaréné. Celé tělo ho bolelo a žaludek se mu svíral. Uvědomil si, že má strach. Ale proč má strach? Rychle lovil v paměti, zda neurazil některého z domácích bohů nebo d'áblíků? Ne, neurazil. Snad má strach proto, že jsou tu samí dospělí muži, a snad také proto, že před chvílí uhodil blesk do kmene stromu, jehož korunu pomáhal před dvěma dny osekávat. Och, kdyby tu nebylo tolik cizích lidí! Kdyby tu byla jeho matka, všechno by bylo jinačí.

Ve vzpomínce na matku se mu vrátila síla. Vždyť tohle všechno, co prožíval, prožíval proto, že mu zemřela maminka. Tím, že se vydal na cestu, aby jí přivezl pomoc, tím se vydal za velikým dobrodružstvím. Skutečnost, že na něho nyní hledí stovky neznámých dospělých mužů, tato skutečnost byla dosavadní výslednicí započatého dobrodružství.

Tělo ho přestává bolet. Jenom kruhy pod očima a tisíce nažloutlých plamínek stále zůstávají. A pak zaslechl hlas. Byl to hlas lovce slonů z Ponga-Ponga:

„Nuže, to je on, Fonséka, syn Ngatiho a Damié z vesnice Gumbulu z národa Pahuinů. To on se vydal na cestu, aby přivezl po lodi pomoc. To on se dal najmout jako dřevař, aby vydělal peníze a mohl se naučit umění bělochů. To on mistrnou ranou zabil nebezpečného hada ve chvíli, kdy my všichni jsme byli v nebezpečí. A zítra se odebere se mnou na dalekou cestu do Mbigu, aby se mnou lovil zvěř pro bělocha.“

„Ano, to je on,“ přisvědčili opět shromáždění.

„Ptám se lidí z Mojtany, zda má Fonséka právo na svůj lovecký tanec a zda má právo na píseň dřevařů?“

„Bude mít právo, když ukáže znamení,“ prohlásil jeden z Mojtanských.

„Ano, tak! To je správné! Správné. Ať dá znamení. Ať učiní znamení,“ ozývalo se ze všech stran.

Fonsékovi už nehučí v hlavě. Kala, která se mu točila před očima, uplynula kamsi do deštivé noci. Lampičky svítí opět na svých sloupech nažloutlým olejovým světlem. Tváře lidí jsou černé a zpocené, jako byly dříve.

Snad jenom to světlo lampiček trochu potemnělo, protože kolem něho krouží nespočetné množství hmyzu.

Účastníkům, sedícím pod stodolou, stékají pramínky potu po zádech a nahých hrudích. To proto, že s bouří přišla ještě zvýšená vlna horkého vzduchu, kterou déšť nestačí ochladit. Takové noci jsou velice nebezpečné, protože za nich lidé snadno onemocní. Z okolních bažin vylétají tisíce a tisíce komárů, které roznášejí v sosácích různé horečnaté nemoci. Tak mu alespoň vykládal jednoho večera lékař v Lambaréné, když hovořil o tropických nemocech, malarii, žluté zimnici, černé zimnici a jaterní horečce. Fonséka zahlédl rovněž namodralou mouchu, jak poletovala kolem rozpálených hlav účastníků. Ta byla velice nebezpečná. Mnohokrát mu ji lékař ukazoval a tvrdil, že po jejím bodnutí někteří lidé trpí spavou nemocí. A spává nemoc byla strašlivá nemoc. Fonséka na ni viděl umírat lidi i ve vesnici Gumbulu.

Pak si uvědomil, že je tu před pohledy těch statných a cizích mužů proto, aby mohl v budoucnu pomáhat nemocným, které zabíjí jejich vlastní kraj. Kraj dvojí oblohy.

Má dát znamení. Tohle byl spravedlivý požadavek, protože každý, kdo žádá od jiných lidí výhody, musí je přesvědčit, že si tyto výhody zaslouží nejen slovy, ale i činy.

Vešel do poradního kruhu, postavil se vedle svého ochránce Dambo Buangy a ukázal na svůj pás ze široké hadí kůže, který měl několikrát obtočený kolem těla. Pak zahovořil. Nesměle sice, ale jasně:

„Když jsem tuto kůži dostal na pralesní stezce od Dambo Buangy z Ponga-Ponga, řekl mi, že kůže z prvního uloveného velikého hada se nikdy nesmí prodat. Já tuto kůži, mužové, neprodal ani bělochovi z tohoto tábora, přestože mi za ni nabízel více než za celodenní práci. To je had, kterého jsem zabil před muži ze safari. A je to zlý had.“

„Je. Je to ichori,“ přisvědčili nejbližší.

„Ano, je to had, po jehož kousnutí lidé ve chvílce umírají. To je jedno z mých znamení. Je to znamení dobré?“

„Ano, to je znamení dobré,“ souhlasilo shromáždění.

„Mám však ještě jiná znamení,“ prohlásil, a lovec slonů z Ponga-Ponga i ti ostatní se na něho udiveně podívali. A pak začal Fonséka vyprávět o mouše tse-tse, o té, která roznáší spavou nemoc, začal vyprávět o komárech, kteří roznášejí horečky, začal vyprávět o práci lékaře v Lambaréné a o práci černý ošetřovatelů, vyprávěl, že během čtrnácti dnů viděl hodně a hodně utrpení, a hovořil o tom, jak mu lékař vysvětlil, že je mezi černým lidem z pralesů a planin příliš mnoho bídy, aby jejich děti mohly chodit do školy a mohly tak v budoucnosti prospět všem lidem z Kraje dvojí oblohy.

Byla to dětská řeč, ale plná pravdy a rozumní mužové se střídavě usmívali a zase posmutněli ve tvářích.

„A pro toto všechno vám dávám, mužové, své druhé znamení. Tímto druhým znamením jsou mé ztvrdlé ruce. Ztvrdly mi, když jsem pracoval s vámi. Možná, že se mi jednou podaří pomoci vašim mladším bratrům a sestrám nebo vašim dětem. Ale tady nesmíme tak mluvit, protože vidím, že přichází dozorce, a ten by to řekl bělochovi. Pak by běloch přišel a dělal by veliký rámus, protože vždycky, když my hovoříme o tom, že jsme chudí vinou bělochů, tak běloši většinou dělají veliký rámus. Tohle alespoň tvrdíte vy, kteří máte modré znamení písma na svých rukou.“

Čtyři příslušníci Africké demokratické jednoty, kteří měli na zápěstích vytetována písmena RDA, se usmívali. Konečně jeden z nich vstal a ve chvíli, kdy přicházel dozorce, aby se podíval, proč zmlkly tam-tamy a proč dělníci netančí, prohlásil: „Fonséka, syn Ngatiho a Damié z vesnice Gumbulu z národa Pahuinů, dal nám všem dobré znamení. Má právo na to, aby si zatančil svůj první lovecký tanec, přestože ještě neprožil v rodné vesnici slavnost dospělosti.“

„Ano, Fonséka, syn Ngatiho a Damié z vesnice Gumbuluz národa Pahuinů, má právo na svůj první lovecký tanec,“ prohlásil náčelník M’botana z vesnice Mojtana.

„A na tanec dřevaře,“ ozval se lovec slonů z Ponga-Ponga.

„A na tanec dřevaře,“ potvrdil M’botana.

„Nuže, Fonséko, zatanči, jak jsem tě tomu učil. A svou píseň nám zazpívej.“

Fonséka slyší výzvu lovce slonů a nemůže se hnout s místa. To, co se mu před čtyřmi měsíci zdálo v Lambaréné nedostižným snem, stalo se za dnešního deštivého a bouřlivého večera skutečností.

Bubeníci vycit’ují jeho rozpaky. Proto znovu zabouřili na své tam-tamy a zazpívali dvě první věty z písně řeky:

„Dolé ... Dolé m’ama ... Dolé Dolé ... mama.“

Diváci se k nim přidali. Hned nato zmlkli, protože lovec slonů jim dal znamení.

„Tvůj štít, Fonséko!“

Fonséka jde na místo, kde dříve seděl, bere svůj proutěný štít, zasunuje si jeho rukojeť na levou paži, do pravé ruky bere sekeru, s kterou přes tři měsíce pracoval. Zahleděl se na lovce slonů. Ten se usmíval a pobízěl ho. „Nu, začni, Fonséko. Píseň o hadu!“

Fonséka napřed nesměle a potom jistěji zadusal bosými chodidly do hlíny, uhodil několikrát plochou hranou sekery na proutěný štít, znovu zadusal, znovu uhodil na štít a potom zvolal: „Dokili kun fula!“

„Dokili fun kula,“ opakovalo shromáždění. „Dokili fun kula – Zpěv jedovatého hada.“

Fonséka znovu zadupal. Znovu uhodil plochou stranou sekery do proutěného štítu a znovu zvolal: „Dokili fun kula – Zpěv jedovatého hada.“

Takový je totiž zvyk všech předzpěváků afrických písní, že název písně několikrát opakují.

A pak se do podusávání bosých Fonsékových chodidel vmísil podivný zvuk. Podobal se zlověstnému hadímu syčení a přitom zněl v přesném rytmu.

To bubeníci začali zvláštním způsobem hladit dlaněmi kůži tanečních bubnů tam-tamů. Měl začít tanec o ulovení hada a píseň o jedovatém hadu. Bubeníci museli ukázat, co dovedou. Dovedli toho hodně. Najednou se bubny rozlučely takovým zvláštním způsobem, jako když had prudce syčí, když se chystá k útoku.

Fonséka poskočil. Jeho poskoky se zrychlovaly. Chvilí byly prudké, chvíli plíživé a v celém vlnění mladého chlapcova těla se zobrazovaly hadí pohyby i pohyby lovce. Tam-tamy zrychlovaly a zpomalovaly a přizpůsobily se chlapcovým pohybům. A potom se ozval jeho vzrušený hlas:

„Dokili fun kula ... dokili fun kula ...
Zpívám o hadu, zpívám o hadu jedovatém,
kterého jsem zabil na stromě prastarém,

zpívám o hadu, který smrt má v zubech,
zpívám o luku, který zřel jsem ve svých snech,
když Bangolo bájný se šplhal na měsíc
a lukem svým i šípy stavěl si žebřík,
a ve svých dalších dnech já ptal se o radu,
jak z luku střílet mám proti zlému hadu.
Dambo Buanga lovec je mým učitelem,
lovec veliký, jemuž slon je přítelem ...“

Fonséka zpíval svou píseň po vzoru všech afrických zpěváků, kteří si na oblíbenou tóninu dovedou vymyšlet další a další sloky. A zpíval dobře a k radosti všech, protože když přezpíval první sloku, ozval se hlas M'botany, náčelníka vesnice Mojtaný:

„Opakuj, Fonséko!“

Byl to rozkaz a Fonséka se šťastně zasmál. Mojtanští a všichni přítomní možná budou zpívat s ním. To byla pro něho, ještě ne čtrnáctiletého chlapce, obrovská čest.

Opakuje svou píseň. Mojtanští se přidávají. Bubeníci našli už dávno správný rytmus a nová, dosud neslyšená píseň nesla se nad dřevařským táborem, který se utápěl v přívalech tropického deště.

A zatím co píseň střídala píseň, zatím co Fonséka zazpíval i svou píseň dřevařů, zatím co Mojtanští znovu zpívali svou posvátnou píseň řeky a zatím co bílý správce tábora ležel ve své dřevěné chatě a při svitu olejové lampičky četl noviny staré několik měsíců, které dávno uměl zpaměti, prodíral se pralesním podrostem, smáčený prudkým deštěm, klepotavý zvuk telegrafního bubnu, který oznamoval, že se v dřevařském táboře na řece Dolé konala veliká slavnost na počest Fonséky, syna Ngatiho a Damié z vesnice Gumbulu.

VII

„Nehýbej se. Tiše, nehýbej se!“

Zaslechnuv stručný rozkaz, Fonséka znehybněl. Znal příliš dobře jeho význam, protože se během doby naučil velice dobře znát rady lovce slonů z Ponga-Ponga.

Čtyři měsíce už pracoval v lovecké skupině Ludvíka Thoneta, který byl jedním z nejnámějších lovců zvěře v Africe. Byl oblíben, protože se choval k černému africkému lidu jako jeho příslušník. Černí lidé věřili, že bílý lovec Ludvík Thonet patří mezi ně. Po dlouhá léta žil jejich životem, jedl jejich stravu, spal v jejich chatách, účastnil se jejich slavností a hovořil mnoha černošskými jazyky jako rodilý Pahuin nebo Batetela, Bakuba nebo Asikuja.

Ludvík Thonet nikdy nezklamal důvěru Afričanů a vždycky byl ochoten pomoci nejen radou, ale i účinnějším způsobem, když šlo o záchranu lidí a jejich majetku.

Francouz Ludvík Thonet žil mezi Afričany, a hlavně v Gabunu, přes dvacet let. Vděčil domorodému lidu za všechny zkušenosti, které během svého loveckého života získal. Nebyl to lovec, který by zabíjel zvěř na potkání a bez rozmyslu jenom proto, aby mu výtěžek lovu přinesl zisk. Byl to jeden z těch lovců, kteří přírodu opravdu milují a kteří přes všechny lidské chyby dovedou správně odhadnout, zda zachovat zvěř je pro africké hospodářství důležitější než zastřelit zvlášť významné kusy pro vlastní zisk.

Kromě toho Ludvík Thonet dodržoval zákon pralesů a planin a nikdy nelovil zvěř, když táhla do ústraní v době páření, ani nelovil matky mláďat, protože dbal zákonů určujících zachování rodu.

Jeho dobrou vlastností rovněž bylo, že vždycky, ať přišel do kteréhokoliv kraje, požádal podle starého afrického zvyku náčelníka nebo nejstaršího rádce v kraji o povolení k lovu, přestože vládní povolení, za které zaplatil drahé peníze, opravňovalo ho k tomu, aby lovil kdekoliv a v kterékoliv době by se mu zlíbilo.

Pro toto jednání a pro jeho veselou povahu měli ho Afričané z Gabunu i z přilehlých krajů opravdu rádi.

Ludvík Thonet byl statečný člověk. Bylo o něm známo, že si váží lidského života. Když se některý z jeho černých spolupracovníků při obzvláště nebezpečném lovu octl v nesnázích, dovedl pro jeho záchranu bez rozmyslu nasadit život. Všichni, kteří pracovali v jeho službách, tvrdili, že pro Tonii, jak ho Afričané nazývali, skočí třeba do ohně, protože Tonii od svých lidí nikdy nevyžadoval nemožnosti, nebyl na ně hrubý, ale naopak, přihodilo-li se některému z jeho

černých lovců na lovu neštěstí, vždycky se dovedl postarat o něho nebo o jeho rodinu.

Tonii, máme-li ho nazývat domorodým jménem – mohli bychom mu říkat také válečným jménem, které si vysloužil a které znělo Marfa gosi, což v doslovném překladu značí „Rána z pušky“ – byl znalcem zvíře. Lov byl jeho zaměstnáním.

Byl znám v Evropě ve všech zoologických zahradách jako dodavatel nejlepších živých zvířat. Byl také jediným lovcem v Africe, který chytil živou gorilu. Domorodci si vyprávěli, že musel mít při sobě veliké kouzlo. Podaří-li se totiž vůbec chytit gorilu do sítě, musí být pro zuřivost vždycky zastřelena.

Marfa gosi svou ulovenou gorilu nezastřelil. Dal ji do pevné železné klece a chtěl ji dovézt živou do Evropy. Nepodařilo se mu to, protože gorila jedné noci prolomila silné železné mříže, zabila několik vesničanů a uprchla nazpět do pralesa.

Marfa gosi, jak domorodci Thoneta nejčastěji nazývali, dovedl obdivuhodně chytat živé africké slony. Nejen to. Dovedl je i ochočit a posílal je do zoologických zahrad v celém světě. Marfa gosi dovedl chytat živé krokodýly i hady, dovedl přemoci divokou kočku jenom se sítí v ruce, dovedl zvítězit snad nad každým zvířetem. Jediné zvíře, kterého se obával, byl poraněný pardál. Vždycky tvrdil, že poraněný pardál dovede nenávistně zabíjet, protože nikdy nepromine zranění, které mu člověk způsobil. Jeho přičiněním byl vydán zákon, že každý lovec, který poraní pardála, je povinen to hlásit v nejbližší vesnici, aby se vesničané mohli okamžitě vydat na lov a poraněné zvíře zneškodnit.

Když Dambo Buanga s Fonsékou dostihl Ludvíka Thoneta v jeho loveckém středisku ve vesnici Mgibu, byl přivítán jako dobrý lovec. Ludvík Thonet, malý mužík s jasnými modrými očima, vrásčitou tváří a šedivými vlasy, usmíval se Buangovu vyprávění o dřevařském táboře a lambarénské slavnosti. Když se Buanga omlouval, že se nedostavil včas podle smlouvy, mávl jen rukou a prohlásil, že hlavní lovy stejně ještě nezačaly.

Fonséky se krátce vyptal na jeho rodiče a hned druhý den ho vzal s sebou na lov antilop. Na velikých mýtinách za Mbigem se pásala stáda antilop a Thonet-Marfa gosi vybídl Fonséku, aby ulovil statného

srnce, který už stejně dávno patřil do odstřelu. Fonséka se plížil vysokou trávou, pozorně vložil šíp do luku a vystřelil. Jenomže vzdálenost byla příliš veliká a šíp poranil srnce do zadku. Zvíře vyskočilo a pádilo jako divé do bezpečí. Nedoběhlo, protože kulka z Thonetovy pušky je složila na vzdálenost sto padesáti kroků.

Fonséka, který po prvé viděl padnout zvěř po výstřelu z pušky, byl nadšen. Ve chvíli, kdy srnec klesal, vyskočil, zamával lukem a začal divoce poskakovat. Tak by asi byl poskakoval, kdyby se mu bylo podařilo zastřelit srnce šípem.

Thonet se usmíval. Pak vybídl Fonséku, aby si srnce naložil na záda. Chlapec donesl mrtvého srnce bez nesnází až do tábora. Večer, když se stažená srnčí kůže už sušila na dřevěném rámu, dal Thonet Fonsékovi za odměnu desetifrank.

Fonséka zářil. Chodil po táboře a každému, kdo byl ochoten mu naslouchat, vypravoval, jak získal svůj první desetifrank. Všichni se usmívali, protože Thoneta znali.

Pravda, někdy se dovedl také rozzuřit a být k černým lidem i nespravedlivý. Ale oni mu to odpouštěli, protože věděli, že v takových chvílích nemluví jeho srdce, ale horečky, které zajaly jeho mozek, a že by byl nespravedlivý ke každému. Thonet, jejich Tonii, trpěl těžkou malárií a vždycky, když ho přepadala, byl velmi nepříjemný. Hodně křičel, byl nespravedlivý a potom vždycky na několik dní onemocněl. Ale jakmile horečky polevily, byl opět tím starým, známým Toniim, který jim tak dobře rozuměl.

Fonséka se během čtyřměsíčního pobytu u Thoneta mnoho naučil. Jeho hlavním učitelem a rádcem byl lovec slonů z Ponga– Ponga, který ho teprve dokonale seznámil se stopami zvěře. Fonséka dobře poznal při pohledu na stopu, jaké zvíře tudy běželo, ba častokrát dovedl i uhodnout jeho velikost a přibližnou váhu.

Naučil se, jak lovit divoké kachny bez jediného výstřelu – do sítě. Vyžadovalo to dostatečnou znalost plaveckého umění, ale černé děti, které žijí při řece, dovedou plavat už v pěti – šesti letech. Za měsíčné noci, kdy všude byl klid a krokodýlové se svými rodinami odpočívali na písčitých březích, plavali lovci tiše k rákosí a rozestřeli tam síť. Připevnili je na kůly, které ve dne zarazili do mělkého bahna, a jejich pomocníci, jedoucí na lodicích, spustili velký křik. Tloukli do vody

větvemi, hlučeli divoce na tam-tamy a poděšené kachny se snažily uniknout hluku. Vznesly se nízko nad vodu a zachytávaly se do tenkých sítí, z nichž nebylo uniknutí.

Naučil se rovněž hledat hnízda dikobrazů, dovedl zaječí antilopu napřed vykourit z doupěte a pak ji zastřelit v běhu, přestal se bát i velikých hadů a už třikrát ulovil pětimetrového pythona, za jehož kůži platili výrobci kabelek v městech mnoho peněz. Jednou, bylo to asi dva měsíce po jeho příchodu do Mbigu, setkal se s pardálem. Bylo to za bílého dne a pardál zmizel v řídkém lesním podrostu. Tehdy se mu leknutím srdce téměř zastavilo. Byl sám, bez průvodce a v ruce svíral jenom krátký tesák, protože šel k nedaleké studánce pro vodu.

Když se vrátil do tábora a vypravoval o svém dobrodružství, všichni se usmívali a tvrdili, že by měl vědět, že pardál za jasného dne není nebezpečný. Vyvracel jejich tvrzení. Vypravoval jim, jak jednou za bílého dne pardál nedaleko vesnice Gumbulu zabil dvě ženy, které praly u řeky prádlo. Thonet prohlásil, že to byl jistě pardál zabiják, pardál, který byl kdysi poraněn člověkem, uzdravil se a nyní se mstí.

Nikdo se neusmíval, neboť všichni věděli, proč je Thonet zavilým nepřítelem pardálů. Kdysi pardál zabiják zabil na lovu Thonetova bratra. Skočil mu se stromu na záda a zlomil mu vaz.

Pardálové se stali největšími Thonetovými nepřáteli, pronásledoval je při každé příležitosti. Mohl to dělat, protože pardál, divoká kočka, tygrovitá kočka a gepard nejsou v Africe chráněni. Jsou to nepřátelé domácích zvířat i skotu a velice rychle se rozmnožují. Škody, které dovedou napáchat ve stádech vysoké zvěře, jsou nedozírné.

Tím, že Thonet tak usilovně lovil pardály, získal si pověst slavného lovce, protože pardál je pro svou nenasytnou žravost přímým nepřítelem člověka. Nejednou se stalo, že se gabunskými lesy rozlehl hlas lokali, které hlásilo, že vesnice ta a ta prosí Tonii Marfa gosi, aby přišel, protože v okolí řádí pardálí rodina. Tonii takové výzvě vždycky vyhověl.

A u tohoto znamenitého lovce pracoval Fonséka jako pomocný lovec čtyři měsíce. Mnoho se naučil a chtěl se naučit ještě více. Před několika dny se mu srdce rozbušilo divokou radostí. Měl příležitost vyprávět bílému lovcovi o své touze naučit se číst a psát a také mu řekl,

že by rád pracoval v Lambaréné v nemocnici. Ludvík Thonet se na něho dlouze zadíval a pak prohlásil: „Budu-li mít čas, naučím tě číst. A snad i psát.“

Po tomto slibu Fonséka nemohl usnout. Druhý den se osmělil a tázal se: „Pane, kdy začnu číst?“

Thonet byl však netrpělivý: „Copak vím? Připomeň mi to, až se usadíme na delší dobu v některé vesnici. Tady nemám čas.“

Fonséka se vydával na lovy po boku svých dospělých druhů, hlavně Dambo Buangy, a osvojoval si taje veškerého loveckého umění. Nyní ležel vedle svého učitele a tajil dech, protože ten znovu opakoval: „Nehýbej se! Tiše! Nehýbej se!“

Nepohnul se, protože v záři hvězd viděl, jak se na písčitém břehu velké bažiny povalují temné stíny. Dnes se měl Fonséka naučit umění chytat živé krokodýly.

Ráno ho Dambo zavolal a prohlásil: „Splním slib, který jsem ti dal na stezce, která vedla do dřevařského tábora. Víš, tehdy jsi zabil svého prvního velikého hada.“

„Opravdu?“ vydechl.

„Sliboval jsem snad někdy naplano?“

„To nikdy, Dambo,“ prohlásil Fonséka.

„Tak vidíš. Nyní seber tyto provazy a tenhle pytel. Půjdeme políčit past. A uvidíš lov, jaký provádějí krokodýlí muži.“

Fonsékovi zasvítily oči. Dnes pozná obrovské tajemství, o kterém mu vždycky otec i matka tvrdili, že je tajemstvím velikých a slavných kouzelníků, protože živé krokodýly, které lidé v těchto krajích neprávem nazývají kajmany, může lovit jedině muž, který se sám dovede v krokodýla – kajmana proměnit. A to přece Dambo vůbec nedovede.

Vzal těžký svazek provazů a pytel, v kterém, jak podle pachu poznal, bylo opičí maso, a šel s Dambou lesem k velikým bažinám. Tam bílý lovec Tonii vždycky lovil krokodýly. Jejich kůže hned stahoval, sušil na slunci, vytíral popelem a různými prášky, které měl v mnoha bednách. Vysušené kůže se svazovaly do balíků a nosiči je odnášeli k řece; tam je nakládali do domorodých lodic a odváželi do Lambaréné k bílému obchodníkovi, který je od Thoneta kupoval.

„Proč chceš ulovit živého krokodýla?“ tázal se Fonséka Damby.

„Tonii potřebuje největšího krokodýla, jakého lze ulovit. Vím o takovém. Potřebuje ho dostat živého. Pak pro něho uděláme zvláštní bednu a pošleme ho do Mpuru.“

Mpuru je v některých afrických jazycích název pro Evropu.

„Tam potřebují živého krokodýla?“

„Potřebují, Fonséko. A čím bude větší, tím lépe. Dobře za něho zaplatí.“

Když došli k bažinám, přivázal Dambo Buanga ke kořenům nejbližších stromů pět provazů s velikými smyčkami na koncích. Do země nedaleko písčiny zarazil silný a dlouhý železný sochor, který nesl na rameně, a k němu přivázal další provaz. Tentokrát kratičký. Na provaze na velkém háku bylo nabodnuto maso z čerstvě zabitě opice – paviána. Vedle návnady postavil velkou lucernu.

„Tak, jsme připraveni. Až se setmí, rozžehněme lucernu a lehne si za ni a potom ...“ nedomluvil a vesele se zasmál.

„A potom?“ tázal se dychtivě Fonséka.

„Potom uvidíš kouzlo krokodýlího muže a poznáš, že to není žádné kouzlo, ale veliká zručnost a také statečnost.“

„V čem záleží to kouzlo?“ otázel se Fonséka pro jistotu.

Dambo Buanga, lovec slonů z Ponga-Ponga, se znovu zasmál. Pak ukázal Fonsékovi silný, sukovitý klacek, dlouhý asi čtyřicet centimetrů, a prohlásil: „Tohle je kouzlo krokodýlích mužů. Teď už se na nic neptej. Až se setmí, uvidíš. Ten krokodýl, kterého potřebujeme ulovit, vylézá v noci vždycky na tomto místě. Pět dní už mu sem nosím opičí maso. A vždycky přišel. Přijde i dnes. Kdyby snad nechtěl, světlo lucerny ho přiláká.“

Pak si lehl na okraj písčité pláže za trnovníkové křoviny a čekali. Vítr byl příznivý, protože vál od řeky. Krokodýlové je neucítí.

Africký soumrak přišel rychle. V půlhodině nastala úplná tma a do chvíle, než vyskočily hvězdy na obloze, Fonséka vůbec nerozeznával svého učitele.

„Teď rozsvítíme lucernu,“ upozornil ho Dambo.

Odplížil se tiše a rychle po písku k návnadě, zažehl knot v lucerně a rychle se vracel do křoví.

„Až uvidíme vylézat první krokodýly z řeky, musíme ke světlu. Ty zůstaneš za mnou. Teď ti povím, co budeš dělat. Ten klacek, který

mám v ruce, vrazím krokodýlovi napříč do tlamy v okamžiku, kdy bude chtít polknout sousto. Kdyby se mi to náhodou nepovedlo, musíš okamžitě tesákem seknout po krokodýlových očích. Jedině tak se vyhneme úrazu. Potom už krokodýla zabiju. Spoléhám na tebe. Ale bojíš-li se, můžeš tady zůstat a já obstarám všechno sám.“

„Seknu dobře, Dambo, nebojím se,“ ujišťoval Fonséka.

„Vím to.“

Pak se začaly na břehu řeky objevovat první stíny krokodýlů. Oba lovci zůstali tiše ležet. Když krokodýlové začali hlučet, zašeptal Dambo: „Tiše kupředu a úplně při zemi!“

Fonséka se rychle plazil za Dambou. Strach ho opustil. Touha po dobrodružství ho popoháněla vpřed.

Šinul se po písku metr za metrem obdivuhodně rychle, a přece se mu zdálo, že se nedoplíží k návnadě ani do svítání.

Dambova ruka ho zastavila. Pak nastaly chvíle velikého očekávání. Stíny krokodýlů se držely při samém říčním břehu. Až najednou se jeden z nich oddělil a pomalu se na krátkých nohách sunul vpřed. Blížil se opatrně. Lákalo ho světlo. Ale ještě více ho lákalo čerstvé opičí maso, na které si za několik večerů tak snadno zvykl.

Fonséka ležel na opačné straně lucerny v matném stínu, který vrhaly její tři neprůhledné stěny. Maličko, docela maličko se nadzvedl na levém lokti, aby podle potřeby mohl snáze mávnout pravou rukou, v které držel tesák. Což kdyby se Dambovi nepodařilo vrazit krokodýlů včas klacek napříč do rozevřené tlamy?

Fonséka pochopil jednoduchý trik, který byl však pro lovce vždycky nebezpečný. Klacek vražený do krokodýlovy tlamy na stojato zabráni mu stisknout strašlivé čelisti. Co bude následovat, to ovšem Fonséka nevěděl.

Krokodýl se blížil. Fonséka cítil jeho odporný pach a dělalo se mu z něho špatně od žaludku. Jasně slyšel chřestot tlap a ocasu o písek. Z krokodilových nozder vycházelo podivné funění. Fonséka dostával strach.

Cítil, jak se ho cosi dotklo na rameni. Lekl se tak, že hrůzou téměř zkameněl. Ale hned se mu vrátila sebedůvěra. To Damba mu dotekem prstů dodával odvahy. Jeho veliký a zdatný učitel přesně odhadl, co se děje v chlapecké mysli.

Krokodýl už byl téměř na dosah ruky. Fonsékovi se zdálo, že to je zvláštní krokodýl, protože se mu polozvednuté tělo na krátkých nohou zdálo neuvěřitelně veliké.

Zatajil dech. Ve světle lucerny jasně viděl krokodýlovy oči. Jejich krvavé bělmo se měnilo v záři lampy v rubíny. A pak ... pak se před lucernou rozevřela krvavá propast, ozbrojená strašlivými hroty, propast, z které vycházel puch jako z hniјících bažin. Krokodýl otevřel tlamu. A v tom okamžiku se to stalo.

Silná, černá Dambova paže jako rychlý a smrtící had mamba vylétla vpřed. Krokodýlí čelisti už neměly kdy zavřít se nad chutným opičím masem. V tlamě mu vězel pevný, krátký sukovitý klacek. Dambo varovně zaječel: „Odskoč, Fonséko!“

Fonséka to udělal. A měl po prvé v životě příležitost dívat se na zápas slabého člověka s mohutným krokodýlem. Dambo nepustil krokodýla ve chvíli, kdy mu vrazil klacek mezi čelisti. Naopak, rychle se přisunul k překvapenému zvířeti, pak poklekl a mohutným vypětím sil převrátil plaza na záda. Potom začal divoce pobíhat. Nejdělsí provaz, zakončený silnou ocelovou smyčkou, hodil na krokodýlův ocas.

„Táhni, Fonséko, táhni!“

Fonséka chytil provaz a táhl ze všech sil. Smyčka se utahovala a Fonséka se zmítal na provaze, protože krokodýl má v ocase obrovskou sílu.

„Drž pevně a nepřibližuj se!“ volal lovec slonů. Bral provaz za provazem a vázal jimi krokodýlovy nohy. Provazy, jejichž smyčky se zařezávaly do zuřivě se zmítajících pazourů, utahoval u kořenů stromů, které pod divokými nárazy zmítajícího se zvířete těžce vrzaly. Když byly tlapy sešněrovány, přiskočil Dambo vysílenému Fonsékovi na pomoc. Táhl ze vší síly provaz k sobě a přitahoval tak ocas k plazovu břichu. Podařilo se mu to. Udělal na provaze další smyčku a pak, leskna se potem a téměř vysílen obrovskou námahou, prohlásil: „Teď uvidíš, Fonséko,

konec kouzla. Ale s nikým nemusíš mluvit o tom všem, cos dneska viděl. My, kteří dovedeme chytat krokodýly tímto způsobem, platíme u našeho lidu za veliké kouzelníky. Znáám bělochy, kteří tohle také dokáží. Tonii, slavný Marfa gosi, je jedním z nich. Ale ten tajemství nás černých lidí nikomu neprozradil. Ani vlastním lovcům ne. Ti pro něho chytají krokodýly do sítí, když je potřebuje živé.“

Fonséka znehybněl. Pozoroval Dambu, jak v levé ruce drží připravenou smyčku a pravou rukou pevně svírá tesák. Pak se rozpřahuje a mocným máchnutím přesekává sukovitý klacek v krokodýlově tlamě.

Nebezpečné čelisti, plné ostrých zubů, sklaply. V tom okamžiku se přes krokodýlovu tlamu přesunula smyčka, která pevně připoutala krokodýlův ocas.

Potom už byla práce lehčí. Fonséka zdatně pomáhal přitahovat provazy. Když skončili, obhlédli loviště. Na břehu nebylo jediného krokodýla. Všichni uprchli před neznámým hlukem do bažin. Jenom na světélkující hladině se jako temné stíny pohybovaly jejich hlavy a dlouhé hřbety.

„Tak tohle je celé kouzlo, Fonséko,“ prohlásil spokojeně Dambo Buanga, lovec slonů z Ponga-Ponga.

„Ale krokodýlí muži přece jdou za krokodýly do řeky a hovoří s králem krokodýlů,“ namítl Fonséka.

„To všechno není pravda. Pravda vypadá tak, jak jsem ti ji dnes ukázal. Nejsou krokodýlí muži. Jsou jenom zruční lovci. Já jsem jeden

z nich. Když je zapotřebí, stanu se krokodýlím mužem. Provádím na břehu před setměním různá kouzla. Potom všem vesničanům přikáži, aby se nevraceli až při východu slunce, protože jinak by velké kouzlo mého džu-džu nemělo účinek. Odejdou a věří, protože jsou nevědomí. Já zůstanu. Chytnu krokodýla zabijáka, po kterém jsem slídl s pomocí opičího masa několik dní a nocí způsobem, který jsi viděl. A pak, když se vesničané ráno vrátí, sedím na břehu řeky nebo se z ní ve vhodný okamžik vynořím a dám jim do ruky konce provazů, na kterých je přivázán krokodýl stejným způsobem jako tento.

Jsem krokodýlí muž. Tys poznal dnes tajemství a jsi tedy také krokodýlí muž. Nikde o tom nemluv. A nyní budeme až do svítání spát.“

Za svitu lampy ještě jednou pečlivě prohlédl uzly provazů a spokojeně ulehl na holou zemi.

„Klidně spi, krokodýlové nepřijdou. Jsou hodně vystrašení. Jsi statečný mladík. Za měsíc začne veliký tah slonů. Půjdeme s Toniim na rozsáhlé planiny k Ponga-Ponga. Tam půjdou sloni ve velikých stádech. A možná, že uvidíš lov po stáru.“

Dambo Buanga se převrátil na bok a okamžitě usnul.

Fonséka hleděl na třpytivé hvězdy. Děšť, který se lil s oblak téměř celý den, dávno ustal a hvězdy se ve vlhkém vzduchu třepotaly jako ohnivé křišťály. Fonséka se na ně zahleděl a zdálo se mu podivné, že jsou zde stejné jako u nich doma v Gumbulu. Poznal to podle skupiny hvězd, kterou lidé od rovníku nazývají Kamalama n'kotsi, což je název pro souhvězdí Jižní kříž.

„Zanedlouho bude svítat,“ pomyslil si. Hvězdy totiž ukazovaly na pokročilou noční dobu. Jeho úsudek potvrdilo volání kosů, kteří se začali v lese probouzet. V dálce zahoukala sova. A pak se nedaleko lesního podrostu, na louce vedoucí k pobřežním stromů, ozvalo lkavé naříkání:

„Huííííííáááááááááááááchchch ... huíííííí...“

„Hyena,“ pomyslil si Fonséka a natáhl se dále od krokodýla, protože zápach zajatého zvířete ho znepokojoval.

Když se Fonséka probudil, bylo už po svítání. Nad prales, který znovu potemněl ve stínu těžkých mraků, vylétaly v celých hejnech

„Dobře, Tonii.“

„Tys dal bojové zavolání?“

„Já, Tonii.“

„A kde je krokodýl?“

„Ukáži ti to kouzlo, pane,“ prohlásil Dambo a vesele se zašklebil.

Vedl celou skupinu k nedaleké tůni a pak skočil po hlavě do vody. Za chvíli se vynořil a podával udiveným mužům konce pěti provazů.

„Táhněte!“ poručil.

Dalo jim to hodně práce, než se jim podařilo vytáhnout krokodýla, který, jsa pevně svázán, marně se namáhal dostat ze zajetí.

„Hááááááchchch– kajmaní kouzlo,“ vydechli vesničané.

Dambo Buanga i Thonet se usmívali. Fonséka byl rozpačitý. Nedovedl si vysvětlit, jak se podařilo Buangovi dostat krokodýla do tůně.

„Tys kajmaní muž a jsi veliký muž,“ prohlásil jeden ze skupiny.

„Jsem,“ přisvědčil bez falešné skromnosti Dambo. „Ale nebyl jsem sám. Fonséka byl se mnou!“

„Hááááááchchch ... i on zná kouzlo,“ řekl mluvčí s úctou.

Když odcházel Fonséka s Dambou do tábora, otázal se nesměle: „Jak se dostal krokodýl do tůně?“

„Snadno, dopravil jsem ho tam po bažině. A provazy jsem přivázal ke kořenům skrytým pod vodou.“

„A stopy zápasu?“

„Zmizely. To je další kouzlo. Obyčejné, známé každému pořádnému lovcovi. Je to kouzlo zahlazování stop. Ty ses stal kajmaním mužem. Dneska! Vid', že je to jednoduché?“

„Snad, ale patří k tomu odvaha, zručnost a síla,“ prohlásil Fonséka a Dambo potvrdil: „Ovšem. V tomhle se nemýlíš.“

VIII

„Bude lov, bude lov, až sloni potáhnou,
bude lov, bude lov, až sloni půjdou krajem,
mužové cíl svůj oštěpy zasáhnou,
žít budem v hojnosti, jež půjde krajem ...“

Trkot dozpíval oslavnou píseň na lovce slonů. Všichni obyvatelé vesnice Ponga-Ponga na něho hleděli s posvátnou úctou. Grioti jsou slavní. Toulají se po africkém venkově u táborových ohňů za zvuků mnohostrunných kytar, kterým říkají toronto– tobito, zpívají slavné písně o minulosti národů, ve verších vypravují historii kmenů a příhody slavných mužů.

Grioti jsou vlastně historikové Afriky. Africký lid, dosud utlačovaný kolonizátory, je totiž z devadesáti pěti procent negramotný. Proto by si ani nemohl přečíst psaná slova.

Grioti zdědili slavné historické písně a zkazky po svých otcích, a ti je opět zdědili od svých otců. Být griotem znamená mít slavnou zpěváckou tradici mnoha pokolení. Griotům se přisuzuje čarodějná moc. Griot dokáže víc než kdokoli jiný. Někteří grioti jsou prý mocnější než ti nejslavnější čarodějové, a to proto, že nosí na krku osvědčená gri-gri. A gri-grí? to není nic jiného než amulet, škapulíř, který má čarodějnou moc.

Každý griot má svůj osobitý škapulíř. Griot, který zpíval o lovu na slony ve vesnici Ponga-Ponga, měl na krku zavěšenou špičku sloního ocasu.

Byl to slavný griot. Jmenoval se Kulitono a znal ho každý od Gabunských hor daleko přes hranice území až do Středního Konga a odtud ještě dál až za hranice, které oddělují Střední Kongo od Konga Belgického. Ve všech vesnicích ležících na rozsáhlých pláních, jimiž protéká řeka Ogové ve Středním Kongu, zaklínali se lidé jeho jménem a tvrdili, že jeho písně jsou krásné a jeho škapulíř účinný proto, že griot Kulitono už dokázal mnoho čarodějných věcí. Jedním z jeho největších výkonů prý bylo oddálení prudkých dešťů o celé týdny, když se před lety sloni opozdili v tahu. Byl to zázrak nevídaný, který neměl v kraji pamětníka.

Prostí lidé z pralesů a planin neměli ovšem tušení, že v tom roce, kdy se zpozdl tah slonů a antilopích stád, bylo veliké sucho v celém světě a že se deště zpozdlily ve všech tropických krajích vlivem změny mořských větrů. Kulitono dozpíval svou píseň a rozhlédl se hrdě po vesničanech. Byl si vědom úcty, kterou k němu všichni přítomní chovají, potají však žehral na osud, že jiní grioti požívají úcty ještě větší. Byli to grioti, kteří se potulovali kolem pobřeží, přicházeli do

vesnic ležících na dopravních cestách v Kamerunu a v západní Africe a zpívali vesnickému lidu nové písně, které ještě nikdy neslyšel. Byly to písně o svobodě černého lidu. Bílí úředníci tyto grioty nenáviděli.

Kulitono nikdy nezpíval písně o svobodě. Neznal je a nechtěl je znát. Jemu stačilo, když se na něho lidé dívali jako na mocného čaroděje. Sám ovšem nejlépe věděl, že by svými kouzly nikoho očarovat nemohl. Byl dobrým hudebníkem a ještě lepším zpěvákem, ale to bylo všechno. Jeho útěchou bylo, že dovedl mladé muže a zkušené lovce nadchnout pro lov i tehdy, když se zdálo, že bude nepříznivý. Proto si zvolil jako škapulíř špičku sloního ocasu. A venkované věřili v sílu tohoto gri-gri a uctívali zároveň jeho majitele.

Obyvatelé vesnice Ponga-Ponga hleděli na griota Kulitona s posvátnou úctou. Všichni ho znali. Přicházel do vesnice vždycky před obdobím velikých lovů na planinách. Jeho písně byly dobré a jeho kouzlo také, protože lovy vždycky dobře dopadly.

„Pěkně zpívá,“ řekl Fonséka Dambo Buangovi.

Dambo se zasmál: „Vždycky pěkně zpíval. V tom byla jeho síla. Ale to, že naše lovy byly vždycky hojné a dobré, to byla zase naše síla. Jsme rození lovci slonů. A budeme lovit, i kdyby v kraji vymřeli všichni grioti.“

Řekl to nahlas a mužové sedící nejbližše se naduli pýchou. Znali velmi dobře svého druha Dambu. Byl to největší cestovatel v kraji. Mnohokrát odešel do vzdálených území. Vědělo se o něm, že byl dvakrát v zemi bělochů, že byl dvakrát v Evropě a účastnil se tam velikého zabíjení. Věděli také, že si neváží kouzelníků a že proti griotům nevystupuje jen proto, že se mu líbí jejich písně. Dambo Buanga sám byl velmi dobrým Spěvákem, ale spoléhal se vždycky spíš na svou sílu a obratnost než na čarování kouzelníků a griotů.

Od chvíle, kdy se Dambo vrátil do vesnice s tolika novými a cizími lidmi i s drobným, vrásčitým, ale přitom úžasně statečným a obratným bělochem, projevovali mu nepokrytě úctu, protože s příchodem veliké lovecké výpravy se do Ponga-Ponga přistěhovala také částečná hojnost.

Běloch potřeboval mnoho kůží. Kravské kůže, antilopí kůže, krokodýlí, hroší, prostě kůže všech druhů. Za obyčejné hadí kůže bez zvláštního lesku a bez zvláštních vzorců platil dobré ceny. Kupoval

dokonce i kůže z velikých ještěrek liguanů a děti z Ponga-Ponga chodily na lovy liguanů a přinášely jich celé desítky. A nyní před obdobím velikého ročního lovu bylo ujednáno, že se bílý lovec Tonii a jeho skupina zúčastní lovu za vysoký poplatek z každého zabitého zvířete.

Všechno bylo vyjednáno mezi náčelníkem Gumim a Toniim Marfa gosim. Dambo Buanga byl prostředníkem a ten mladý muž Fonséka, o kterém se tvrdilo, že bude jednou slavným krokodýlím mužem, byl svědkem právě tak jako všichni rádcové vesnice.

Fonséka se po Dambově odpovědi zamyslel. Pak prohlásil: „Víš, Dambo, mnohému nerozumím. Popíráš všechno to, čemu nás učili bába Ipola nebo rádce Obena anebo kouzelník G'bena, když jsme byli malí. A nejen oni. Otec i matka mě učili bát se duchů a d'áblů a čertků, džu-džu a gri-gri, všeho toho, co může hodnému člověku ublížit. Byli to hodní lidé. Tatínek a maminka jistě. Nikdy jsem se nestaral o to, je-li pravda to, co mi říkají. Jistě to byla pravda. A pak jsem po prvé slyšel podivně hovořit Itékova staršího bratra, který ve velké válce v Evropě přišel o nohu. Nyní hovoříš podivně i ty, stále hovoříš podivně. Vysmíváš se starým dobrým věcem, a mnohá kouzla už přestala pro mne být kouzly. A tys byl také v Evropě.“

Dambo chvíli přemýšlel. Pozoroval při tom, jak muži sedící okolo naslouchají. Pak prohlásil stručně: „To všechno jednou, Fonséko, pochopíš. Kouzla jsou. Jenomže jiná, než ta, o kterých hovoří kouzelníci. I ty jedno znáš. Jsi krokodýlí muž. Nyní se budeme dívat na vybírání lovcích. A to teprve uvidíš kouzlo!“

Vždycky před velikými lovy se vybírají lovcí z nejlepších lovců ve vesnici nebo v kraji. Jsou to většinou ti nejobratnější, kteří mají na starosti průběh celého lovu. Je to pro ně veliká odpovědnost, protože obstaráváním masa, které se suší a udí na příští měsíce, pomáhají zajišťovat výživu vesničanů. Je-li lov pokažen vinou lovcího, protože špatně odhadl tah zvířete, špatně rozestavil řetěz lovců, dal předčasně rozkaz k zahájení lovu, je vždycky volán před radu starších, kde se jeho vina velmi pečlivě zváží a také se určí výše škody, kterou napáchal. Je-li škoda takového rázu, že obyvatelům v měsících nedostatku hrozí hlad, bývají rodinné tresty, jimž viník podléhá, velmi přísné.

To je jeden z pozůstatků starých rodových zákonů, z nichž některé se ještě v dnešní době v Africe dodržují, přestože běloši tam uplatňují zákony svých zemí.

Dnes se měli v Ponga-Ponga vybírat lovcí pro nastávající lov. Všichni shromáždění mužové, jichž bylo několik set, v plné zbroji čekali, až po griotově zpěvu vstoupí na prostranství náčelník Gumi a vyzve Mboku, kouzelníka této vesnice, k čarování. Náčelníka Gumiho se všichni lidé báli, protože se o něm tvrdilo, že je pardálím mužem, který se může proměnit v pardála, kdykoli se mu zachce. Ba vyskytli se i lidé, kteří tvrdili, že to viděli na vlastní oči. Pravdou bylo, že kdo se s Gumim zneprátelil, byl po několika dnech nalezen v lese nebo na planině se zlomeným vazem a se stopami pardálích drápů na těle. Jednou dokonce takové neštěstí vyšetřovali i bílí policisté, kteří do Ponga-Ponga putovali po mnoho dnů pěšky. Nic však nevyšetřili, protože všichni lidé z Ponga-Ponga tvrdili, že mrtví byli opravdu zabiti pardálem.

Pro tuto schopnost se lidé náčelníka Gumiho báli. Báli se rovněž kouzelníka Mboka, o kterém se tvrdilo, že má v chatě schováno mnoho velikých a nepříjemných d'áblů, kteří dovedou napáchat lidem hromadu zla, jestliže je Mboku pošle tajně do jejich chat. Lid z Ponga-Ponga byl pověřivý, protože sem z jiných krajů málokdo přišel, aby ho poučil. Jedině Dambo Buanga, který neustále cestoval, mohl hovořit o mnohém. Jenomže Dambo Buanga byl opatrný. Nechtěl urazit ani náčelníka, ani kouzelníka, dokud si to nevyžádá nutnost. Věděl velmi dobře, že oba jsou v tajné náboženské sektě, nazvané „pardálí muži“.

Dambo Buanga věděl přesně, v čem je kouzlo pardálích mužů. Věděl, že je to hrstka lidí, která se zmocnila vlády nad vesničany, a že každého, kdo je proti nim, zničí obyčejnou úkladnou vraždou. Několik se jich oblékne do pardálích koží, připnou si na ruce ostře nabroušené, dlouhé železné drápy a svého zavražděného odpurce těmito drápy zohaví.

To je celé tajemství. Je pochopitelné, že když se před pověřivým vesničanem nebo lovcem v džungli na planině objeví pardál, který začne hovořit lidským hlasem, věří takový člověk v zázrak.

Dambo Buanga v zázraky nevěřil, právě tak jako v ně nevěřil Ludvík Thonet, ale opatrnost je oba nabádala, aby je nezlehčovali a aby se kouzelníkům, griotům a pardálím mužům nevysmívali.

Náčelník Gumi seděl na vyřezávané stoličce ze slonoviny; jak lidová pověst pravila, byl to vlastně královský trůn, který kdysi daroval praotci Gumihovi veliký Nzami – bůh, jenž stvořil svět. Gumi povstal. Byl to chlapík vysoké kostnaté postavy. Na hlavě měl čapku z pardálí kůžešiny, z níž visel pardálí ocas, který dosahoval náčelníkovi téměř k patám. Jeho široká ramena byla zakryta dvěma pardálími kůžešinami, jejichž vycpané hlavy ležely náčelníkovi na prsou. Pod kůžešinami se leskl opasek spletený z těžkých mosazných drátů. Na něm byla zavěšena ostrá šavle, jakou nosívají velicí bojovníci ze severního území Nigerie. Pod koleny měl náčelník několik stříbrných náramků. Jeho náčelnická hůl byla vzorem řezbářského umění. Hrdě se rozhlédl po přítomných a pak dunivým hlasem začal svůj proslov:

„Lidé z Ponga-Ponga, lidé ze Sajaku a od Ogové, lidé z Opata a Zanaga, lidé z hor, lidé z planin, lidé z výpravy Marfa gosiho, vy všichni, kteří jste přišli do Ponga-Ponga, slyšte!“

Odmlčel se chvíli a pozoroval přítomné.

„Slyšte ... slyšte,“ ozývalo se z řad posluchačů.

„Ano, slyšte,“ pokračoval náčelník. „Dnes se budou vybírat lovcí k velikému lovu na planinách. Budou lovcí zvláště pro slony, zvláště pro antilopy, zvláště pro buvolky a zvláště pro divoké kance. Budou čtyři hlavní lovcí a osm pomocných. Zvěř se dá brzy na pochod, a kdyby ne, pomůžeme jí – zapálíme planinu. Na břehu Ogué u soutoku dvou pramenů na ni počkáme. Tam bude veliké zabíjení. Každý lovcí má velkou odpovědnost. Lovčím může být jen ten, na koho padne kouzlo. Kouzlo ovšem tentokrát nemůže padnout na lidi, kteří v našem kraji s námi nežili. Lovčím nemůže být běloch Tonii, zvaný Marfa gosi, ani kterýkoliv z jeho lidí.“

„Háááááááááá.“ Lidé se divili. Že nebude lovcím běloch, to se jim zdálo samozřejmé, ale že jím nemůže být nikdo z jeho lidí, přestože všichni byli lidé jedné země, to je překvapilo. Vymykalo se to všem dosavadním zvyklostem. Naopak, bylo v tom cosi potutelného, protože se často právě stávalo, že kouzlo jako úmyslně padlo na hosta, aby byl poctěn.

„Slyším údiv a divím se tomu,“ pokračoval pyšně Gumi. „Divím se tomu, protože vy všichni víte, že lidé Marfa gosiho přišli do kraje, aby lovali zvěř za peníze, a ne pro vlastní potřebu.“ Proti tomu se nedalo nic namítat.

Gumi měl pravdu. Lidé od Ogové, lidé z planin, rozkládajících se pod horami, lidé ze Zanaga a odjinud přisvědčili. To bylo spravedlivé rozhodnutí. Pak zmlkli údivem, protože se proti všem zvyklostem ozval hlas:

„Chci se shromážděných lovců na něco otázat.“

Gumi se zle zamračil. Tady byla porušena tradice. Nesluší se, aby kdokoliv přerušoval náčelníka, dokud neskončí řeč. Sevřel pravou rukou jilec svého meče a zavrčel:

„Kdo to hovoří?“ Zavadil pohledem o Ludvíka Thoneta a sundal ruku s jilce, protože si velmi dobře všiml, že Thonet má prst na spoušti pušky. Gumi Thoneta znal a věděl, že Thonet zná jeho. Spojovala je obchodní smlouva, ale nikoliv přátelství.

„Já hovořím.“

Poznal ten hlas. Byl to Dambo Buanga. Ten chlap, kdykoli se vrátil do vesnice, vždycky s sebou přinášel nepříjemnosti.

„Budu ho muset obětovat pardálům,“ pomyslel si Gumi, ale nahlas naoko vládně a překvapeně řekl: „Dambo Buanga, nejlepší lovec slonů z kraje, muž, který došel až na konec země. Ty smíš přerušit i mne, Gumiho.“

„To jsem už učinil,“ prohlásil stručně Dambo a pak pokračoval: „Řekl jsi, že lidé, kteří nejsou ze zdejšího kraje, nemohou být lovčími a že je kouzlo neurčí. Jak můžeš vědět, koho kouzlo určí? Když kouzlo, které je nedotknutelné, bude chtít, pak určí hlavním lovčím moji prababičku, která už desítky let putuje na daleké cestě bez návratu. A když kouzlo bude chtít, bude lovčím i Tonii, a když si kouzlo bude přát, bude lovčím třeba tady Fonséka. Neříkám, že by to byl lovčí špatný. Ale o to nejde. Tys řekl, že lovčím nebude moci být nikdo, kdo je ze skupiny Marfa gosiho. Je to tak?“

„Je,“ řekl stručně náčelník.

„I já jsem ze skupiny Marfa gosiho. Já také nemohu před kouzlem obstát jako lovčí?“

Gumi zaváhal. Pohleděl na kouzelníka Mboku, a když zahlédl v jeho tváři odmítnutí, prohlásil: „Neobstojíš!“

„A jak bych neobstál, když jsem ze zdejší vesnice? V Ponga-Ponga jsem se narodil a na zdejších planinách jsem nalovil nejvíce slonů. Jsem nejobratnější ze zdejších lovců a kouzlo by na mne neukázalo jenom proto, že pracuji s jinými lidmi? Potom by to bylo kouzlo nespravedlivé.“

Gumi se zaškaredil a pak vybuchl: „Je to správné, protože lovíš za peníze, a ne pro svou potřebu.“

Dambo Buanga se zasmál. Když všichni na něho udiveně hleděli, začal hovořit: „Podívejme se na Gumiho. Jaké nám říká novinky. Lovím za peníze. Ah, dobrá, lovím za peníze. Nelovím pro vlastní potřebu. A pro koho loví Gumi? A pro koho loví kouzelník Mboku? Pro nikoho, oni vůbec neloví, vy pro ně lovíte. Oni vám za to dají podíl. Podíl nebo peníze, všechno jedno. Já lovím a dávám si místo podílu zaplatit. Dobrá, lovím tedy pro blahobyt. Jenomže Gumi i Mboku nejenže dávají lovit pro svůj blahobyt, ale ještě prodávají váš blahobyt. Tak to je, mužové. Což neudělali Gumi a Mboku s Toniim Morfa gosim smlouvu o prodeji nalovené zvěře? A jaký z toho budete mít zisk vy, mužové? Zaplatí vám Gumi nebo Mboku jediný halěř za

to, že prodají Toniimu kůže zvěře, kterou ulovíte? A přece by bylo jenom spravedlivé, aby zisk z lovu patřil všem.“

„Hong ... ano ... ano ... ano ... To by bylo spravedlivé. Velice spravedlivé ... vidíte, jak zná Dambo svět ... a dobrý obchodník je to ... tohle je opravdu nová věc ... moje žena potřebuje hrnec na vaření, koupí si jej za peníze z lovu ... a já zase bych chtěl novou pušku, tahle stará se zbláznila. Někdy vystřelím a ona mě za to uhodí do tváře ... já potřebuji novou chatu, střecha se mi propadává ...“

Lidé štěbetali jeden přes druhého. Dambo Buanga jim ukázal nové možnosti. Kdo by to do toho Gumiho řekl, že chce šidit vlastní lidi? A ten kouzelník? Jaké bude nyní jeho kouzlo? Gumiho tvář zešedla zlostí. Věděl však, že nyní musí něco udělat, má-li si zachovat vážnost náčelníka.

„Slyšte, mužové,“ zvolal. „To, co řekl jeden z našich nejlepších lovců, Dambo Buanga, je celkem pravda. Na veliké poradě na lovu se rozhodne, jaký podíl bude každému určen. Tak to bude spravedlivé. Přesto se domnívám, že nikoho z Toniioho skupiny neurčí kouzlo za lovčího. To nám ostatně ukáže kouzlo samo. Mboku, začni se svým čarováním.“

Ještě než Mboku, kouzelník vesnice Ponga-Ponga, povstal, ozval se znovu Dambo Buanga.

„V tomto shromáždění je několik mužů, kteří ovládají různá kouzla. Je tu pardálí muž Gumi, je tu veliký kouzelník Mboku, je tu slavný griot Kulitono a jsou tu dva krokodýlí mužové Dambo Buanga a Fonséka. Věřím, že se kouzla mezi sebou nepoperou.“

Shromáždění zmlklo ve zděšeném úžasu. Tohle bylo neslýchané. Teď jistě s oblohy strašlivý blesk Damba zahubí. Posmíval se kouzlům! Nic se však nestalo. Dambo seděl a trochu zlomyslně se usmíval. Pak se naklonil k Fonsékovi, který byl nad touto rouhavou řečí také zděšen, a řekl mu polohlasem:

„Pamatuj si, že já budu lovčím a ty mým pomocníkem, nebo se strašlivě mýlím.“

„Ale, Dambo, jak můžeš ...“ zajíkal se Fonséka.

„Jak si mohu dělat legraci z jejich kouzel? Neboj se. Já oba ty darebáky moc dobře znám. Víš, chudý černocho si nevybere. A ten, kdo ho okrádá, je vždycky darebák, ať je to bohatý běloch nebo bohatý

černoch. Boháči jsou na celém světě stejní a Gumi i Mboku, přestože jsou daleko od města i od bělochů, stejně dovedou lid z Ponga-Ponga znamenitě okrádat. A teď dávej pozor. Uvidíš kouzlo. Uvidíš, že budeme lovčími, protože tím, že kouzlo bude pro nás příznivé, budou si nás chtít Gumi a Mboku koupit. Alespoň do té doby, než najdou příležitost se nás zbavit. Ale neboj se. Já mám kouzelný oštěp. Ten každého nepřítele velmi rychle probodne.“

Stařec Mboku vstal a vešel do středu kruhu. Ještě před několika okamžiky byl rozhodnut, že provede osvědčené kouzlo s kohoutem, vytrhá peří z ocasu, podřízne ho a potom ho nechá pomalu zhynout. V jeho krvi smočí peří, to vyhodí do vzduchu a pak, až peří po větru odletí, půjde je sebrat a při tom schová jednotlivá pera v hustém křoví. Potom je na dané znamení půjdou lovci hledat; a každý, kdo byl předem vybrán za lovčího, své pero najde. Ovšemže k tomu bylo zapotřebí alespoň dvoudenních příprav, protože kouzelník musel každému z budoucích lovců napovídat, že se mu zdálo, jak našel své pero na tom či onom místě. Prosté a průhledné „kouzlo“ nikdy nezklamalo. Avšak Dambovo vystoupení bylo nebezpečné. Bude muset věštit z tykve. Bude muset nechat hovořit své džu-džu.

„Mužové, bude kouzlo džu-džu.“

Úder blesku by nemohl vyvolat větší překvapení. „Proč kouzlo džu-džu? Proč?“ vyštěkl někdo z přítomných. Byl to jeden z těch mužů, kterému ještě včera Mboku prohlásil, že viděl ve snu, jak on, lovec, našel pero smočené v krvi za bílým hraničním kamenem u posledního křoví za vesnicí. A lovec mu za tuto příznivou zprávu dal poslat do chaty pytel rýže a kozu, která měla mít za několik dnů kůzlata.

„Proto, že se Dambo Buanga, který je krokodýlím mužem, musí podvolit rozhodnutí džu-džu Ponga-Ponga, jehož víře se učil v době dospívání.“

Proti tomu nebylo odvolání. Ba i Dambo Buanga velice zvažněl. Vzpomněl si na svá chlapecká léta, vzpomněl si na posvátnou hrůzu, kterou míval před vesnickým džu-džu, mocným kouzlem, vzpomněl si na úctu, kterou fetiši prokazovali jeho rodiče. Na chvíli zapochyboval. Což když to všechno, v co kdysi věřil, nebyla pověra? Což jestli to, čemu se naučil v Evropě, byla lež? Což když Mboku opravdu dovede

hovořit s duchy a je velikým kouzelníkem? Potom by Dambo byl ztracen a navíc ještě proklet. Nebo což když Mboku před tímto shromážděním prohlásí, že džu-džu vyslovilo přání, aby Dambo Buanga jako nehodný syn kmene byl obětován? Dambo si náhle vzpomněl, že asi před třiceti lety Mbokův otec, který byl také kouzelníkem, takto věštil z tykve, a že na místě byl postaven obětní kůl, jeden z vesničanů za velikých slavností byl umučen a potom dokonce na tajném místě v pralese sněden.

Možná, že Dambova vychloubačnost a neprozřetelnost přinese neštěstí celé Thonetově skupině.

Dambo se ohlédl na Thoneta. Jediným pohledem se přesvědčil, že Thonet má stejné obavy. Držel pušku v ohbí paže a pouzdro jeho revolveru bylo rozpjato. Nenápadnými pokyny zval své lidi k sobě. Seskupovali se kolem něho, ozbrojeni štíty, kopími a čtyři dokonce moderními puškami. Dambo si oddechl. Ty pušky, Jo byla při možném neúspěchu znamenitá posila.

Pak začal kouzelník Mboku věštit. Posadil se do středu kruhu. Kolem sebe měl rozestaveno několik tykvic naplněných vodou a palmovým olejem.

Na malých hromádkách navrstvil různé suché koření a podpálil je doutnající hubkou. Zvedl obě ruce do výše a dal táhlým zavoláním rozkaz bubeníkům. Zahlučeli na tam-tamy a pak začal Mboku v jednotlivých přestávkách vyvolávat různá jména. Byla to jména tanečníků, kteří se měli zúčastnit posvátného tance džu-džu.

Mladí i starší mužové povstávali, řadili se do sevřeného kruhu a čekali. Stále jich přibývalo.

„Mtoto,“ volal kouzelník. K čekajícím se na toto zavolání přidružil jednooký chlapík.

„Mtongo.“

Další muž vystoupil.

„Lampala.“

Vyskočil vyzábělý muž a trhavými pohyby se vsunul do kruhu. Divákům se zdálo, že k tanci jsou dnes vybíráni ti nejhorší mužové, kteří v kraji žijí. O jednom se povídalo, že týrá svou matku. O druhém se tvrdilo, že zabil svého strýce. O třetím se klevetilo, že několikrát přepadl poutníky na cestě.

Vesničané hledí na shromažďující se tanečnický a nic nechápou. Přece k tanci se vždycky vybírají ti nejpoctivější lidé, a dnes? I náčelník Gumi je zmaten. Neví, co kouzelník chce dělat.

Tenhle špatný výběr by mohl být příčinou vážných rozbrojů ve vesnici. Však už se také mnoho poctivých mužů a jejich synů mračí. Chce se s Mbokem dorozumět, ale ten se na něho vůbec nedívá. Jednotvárně vyvolává jména lidí stále pochybnějších.

„Aby tě ďábel zachvátil!“ polohlasně krel Gumi. A pak se mu tvář rozzářila. Jméno, které zaslechl, bylo pro něho slavnostní hudbou.

„Dambo Buanga!“

Shromáždění trnulo. Dambo zešedl nad pohanou, které se mu dostalo. Právě on má tančit s nejhoršími, málo důvěryhodnými lidmi!

„Dambo Buanga!“ znovu zajechel kouzelník.

Ne, Dambo se nesměl vzpírat. Nemohl těm lidem vykládat, že je to zlomyslnost, která má jemu, Buangovi, ublížit– a která buď má pomoci věštbě džu-džu k jeho vyloučení z lovcích jenom proto, že je muž nehodný, anebo která má zlehčit jeho jméno.

„Dambo Buanga!“ znovu zajechel Mbokův hlas.

Dambo se zvedl. Vešel rázným krokem mezi vybrané tanečnický. Jeho pozornost upoutalo, že každý z mužů měl na pravém předloktí úzký řemínek s pardálím zubem. Dambo pochopil. Dostal se mezi vybrané vrahy sekty pardálích mužů. To prakticky znamenalo, že ho kouzelník Mboku odsoudil k smrti.

„Začněte!“

Bubeníci začali bubnovat. A v kruhu, rameno vedle ramene, tančili členové pardálí sekty a výsměšně pozorovali Dambo Buangu, který v jejich očích jako by už nežil.

Ale ve chvíli, kdy byl tanec nejdivočejší, kdy tanečníci i diváci zapomínali už dávno na své okolí, ve chvíli, kdy kouzelník, sedící na bobku nad svými tykvemi, v nichž podle víry lidí z Ponga-Ponga mohl vidět tváře budoucích lovcích a jejich pomocníků, ve chvíli, kdy se Ludvík Thonet obával nejhoršího od zfanatisovaného davu, kterému stačila jediná kouzelníková pobídka, aby se vrhl na něho a na jeho lidi, napětí povolilo. To proto, že se ozval kouzelníkův hlas, který vyvolal první jméno.

„Masingo!“

Několik mužů spokojeně zabručelo. Masingo byl vážený muž, který obyčejně býval lovčím.

„Masingo Tama.“

Jeho pomocníkem byl zvolen vlastní syn. To bylo dobré. Moc dobré. „Pita Gome.“

I při jméně druhého pomocníka byli lidé velice spokojeni. A pak začal kouzelník vyvolávat jméno po jménu. Samá vážená a dobrá jména to byla. Lidé se začali usmívat. Gumi, jenž se před chvílí chvěl strachem nad rostoucími nesnáze, které by jistě způsobila nepříznivá událost, vyvolaná ve vesnici před bělochovými očima, byl zase sebevědomým náčelníkem.

Kouzelník vyvolával jméno po jméně a pak přišlo překvapení, nad kterým Dambo Buanga v duchu zajásal.

„Dambo Buanga!“

„Dobře tak, je to dobrý lovec,“ pochvalovali vesničané. Všichni už zapoměli, že před hodinou propadl Dambo v jejich myšlenkách pomstě džu-džu Ponga-Ponga. Dambo byl také krokodýlí muž, ovládal kouzlo, proč by neměl být lovčím. A potom, jeho zásluhou se budou dělit o větší kořist.

„Tingin.“

To byl první Buangův pomocník. I to byl dobrý lovec, i když ne znamenitý. Dambo čekal s napětím. Koho vyvolá kouzelník nyní?

„Fonséka.“

Neskutečné se stalo skutkem. Lidé sedící na prostranství ztichli. Tohle bylo opravdu neslýchané.

„Fonséka?“ ozvalo se pochybovačně z několika úst. Přestože ho všichni znali a vážili si ho, byl to přece jenom mladý člověk, který ještě mezi dospělými nepatřil.

„Fonséka,“ prohlásil úsečně Mboku a pak dodal: „Fonséka. Krokodýlí muž. Kouzlo kouzlu překážet nebude.“

Pak vstal a unaveně se ploužil rozestupujícím zástupem. Zastavil se před Dambou.

„Dnes na tebe hleděly oči pardálů se zalíbením,“ prohlásil posměšně.

Dambo se nelekl. Kouzelník se musil veřejně přiznat ke své veliké porážce. Že ji zavinily Thonetovy pušky, bylo jasné. Ale pro Damba

kouzelníkova porážka znamenala i něco jiného. Dala mu víru v sebe, důkaz, že není džu-džu a kouzel a že Mboku je šarlatán jako jiní kouzelníci v Africe.

„Tak, pravdu máš, kouzelníku. Hodně pardálích očí na mne hledělo při tanci. Kdo by to řekl, že? A nejen se zalíbením, ale i dychtivě. Jenomže Mboku, mám oštěp a kup-kup, které dychtí po krvi pardálů. I to je veliké kouzlo. Dnes jsem poznal, že někteří lidé žili už příliš dlouho. I ty jsi stár. Hodně stár, Mboku.“

Kouzelník se nenávistně zahleděl na Damba a vzápětí litoval, že nedal rozkaz, aby ho zabili. S tímhle lovcem se on a Gumi nikdy na obchodu nedohodnou.

„Jsi lovcí. Dělej, co umíš,“ řekl a odcházel do náčelníkovy chatrče, před kterou stál Gumi s rukou na jilci svého ostrého meče.

„Dambo, proč jsi tohle udělal?“ tázal se Fonséka svého učitele.

„Proto, že Mboku znám, proto, že Gumi a Mboku chtěli okrást zdejší lid. Proto, že když lidé dostanou podíl z prodaných kůží, všichni hodně vyzískáme. Vyzískáme-li hodně, zvýší se náš podíl na zisku. Zvýší-li se náš podíl na zisku, budeme mít více peněz, bude se nám dobře dařit, a bude-li se nám dobře dařit, budeme spokojenější. A ty, když budeš mít více peněz, budeš moci jít dříve do školy. A čím dříve půjdeš do školy, tím více se budeš moci naučit a budeš moci jít do nemocnice v Lambaréné. To je jasné, ne?“

Fonsékovi se tajil dech. Ten Dambo, jaký je chytrý člověk! Ani samého kouzelníka a vesnického kouzla džu-džu se nebojí. A vyhrál, báječně vyhrál.

„Tomuhle všemu rozumím, Dambo, ale proč jsi chtěl být lovcím a proč jsi chtěl, abych já byl tvým pomocníkem, a proč nakonec kouzelník udělal to, co jsi chtěl ty?“

Dambo Buanga, lovec slonů z Ponga-Ponga, zahleděl se na hrdličky pijící z kaluží u cesty. Jejich drobné klokotavé cukrování bylo jemné a milé. Měl rád ty malé namodralé ptáky, protože to byli poslové dobré pohody. Když hrdličky přilétají z lesů na planiny, znamená to, že bude stálé počasí. A k velikým lovům je opravdu zapotřebí příznivého počasí. Potom se podíval na Fonséku. Stál před ním štíhlý, chlapecký, a přesto svalnatý. Dobrý chlapec a hodný. V duchu litoval, že chce odejít do pachu nemocnice. Jaký by to byl z

něho lovec! Ale kdo ví. Možná, že během let na nemocnici zapomene. Možná, že to je jenom takové dětské přání vyvolané tím, že se mu líbil bílý lékařův nebo ošetřovatelův plášť. Nu, to se uvidí. A potom, když se podíval do Fonsékových očí, odpověděl:

„Chtěl jsem být lovcím, protože ty jako pomocník budeš mít více než obyčejný lovec. Víš, nikdy jsem si nemyslel, že by Mboku měl z mé řeči takový strach a řekl tvé jméno. To svědčí o tom, že jak Mboku, tak náčelník jsou opravdu nepoctivci. Proč to kouzelník všechno udělal? Protože doufal ve spojenectví se mnou. Chtěli se se mnou nějak s náčelníkem rozdělit a okrást vlastní lidi. A abych snad nezpyšněl, vyjmenoval k tanci lidi se špatnou pověstí. Ti mě měli zastrašit, protože zcela správně předpokládal, že podle pardálích zubů na předloktí poznám jejich příslušnost k sektě.

Pardálí muži mě měli zastrašit a přivést k rozumu. Přivedli, Fonséko. Přivedli, ale nezastrašili. Od dnešního dne budu proti nim bojovat, kde se dá, a proti lidem, jako je Mboku a Gumi, také.“

„Já také, Dambo,“ ujistil ho Fonséka.

„Ty až později. Zatím jsi hodně mladý a musíš se hodně učit. Pojd', připravíme si svou práci.“

Odpoledne byla porada lovcích i jejich pomocníků. Fonséka seděl mezi nimi a uctivě poslouchal každé jejich slovo, protože poznal, že se dostal mezi zkušené lovce, kteří mají umění lovu v krvi. Pravda, od Damba Buangy se mnoho naučil. Naučil se také znát moderní způsob lovu střelnou zbraní. Znal zásady vydělávání zvířecích kůží a přípravy k dopravě. Věděl mnohem víc než jiní chlapci jeho věku z vesnice Gumbulu. Nebál se a v duchu se usmíval nad názvem „krokodýlí muž“.

Ale na této poradě seděl mezi muži, jimž byl lov samozřejmostí, mezi muži, kteří dovedli lovit i slony po starém způsobu, to znamená, že seděl mezi muži nejdůležitějšími.

Naslouchal jejich poradě. Rozdělovaly se úlohy. Určovala se místa, kam se půjde na lov slonů, kde se budou lovit antilopy, buvolí a divocí kanci, rokovalo se o tom, kde je zapotřebí zahradit úseky trnovníkovými křovinami, kde bude zapotřebí zapálit trávu, aby běh zvířat byl usměrněn.

Jeden z lovců upozornil, že se všechna zvířata při požáru planiny hne najednou. Co potom? Takové případy se už staly a mnoho lovců bylo pošlapáno rozzuřenou zvířatou, hlavně slony a buvoly.

Bylo určeno, že zvířata bude hnána do travnatého klínu mezi dvěma řekami, jiná část na severní planině k hradbám vysokého lesa. Tam budou číhat bojovníci, připravení k zabíjení. Byl rozvržen čas na přípravu trnovníkových zábran. Byla stanovena lhůta k přípravě popela, aby mohli prozatím rychle vyčinit kůže. Připomnělo se mnoho drobných povinností. A nakonec se vrchní lovčí shodli na tom, že veliký lov začne deset dní před příštím úplňkem, to znamená za čtrnáct dní od dnešního sezení. Pomocníci lovců pak dostali na starost, aby byly včas hotovy přípravné práce.

Fonséka odcházel z porady se strachem v srdci. Zastane svěřené úkoly?

„Co ti je?“ otázal se ho Ludvík Thonet.

A Fonséka se mu nepokrytě svěřil.

Thonet byl vážný. Věděl, že Dambo Buanga svým vystoupením vyvolal hodně nesnází. Nemohl nyní před velkými lovy potřebovat rozbroje, ale Fonséka na svůj úkol opravdu nestačil.

„Pomůžeme ti. V naší safari je hodně lidí, kteří mají veliké zkušenosti, a Dambo bude vždycky při tobě. Dnešní ranní porada snad opravdu nebyla dobrá.“

Deset dní žila vesnice v pracovním rozruchu. Lidé se na veliký lov připravovali od rána do večera. Byli vysláni stopaři zvířat na místa, kde žila největší stáda. Slídlivé se vypravili do řídkých lesů, aby vystopovali sloní rodiny. A ženy, děti i starší muži pletli rohože z trnovníků, které měly sloužit jako zábrany. Opravovaly se dlouhé pruhy sítí, které budou nataženy na okrajích lesů a do kterých vběhne srnčí, vyplašené hřmotem náhončích.

Počasí bylo příznivé a hlášení stopařů byla slibná. Pak se dostavil slavný den.

Slunce vycházelo nad východními planinami. Jeho ohnivý kotouč se zmenšoval, jak stoupal do výše, a žár zvlhňoval vzduch nad planinami. Už dva dny tábořily porůznu na planině skupiny náhončích, které na dané znamení měly hnát jedním směrem zvířata –

antilopy všech druhů, buvolů, divoké vepře. A pak, až by lov byl skončen, měly být z řídkých lesů vyhnány sloní rodiny, přichystané už k tahu do vzdálených bažin na řece Ogové. Planina se změnila v jedinou výheň. Bylo nesnesitelné horko a obloha dostávala nažloutlý nádech. V dálce, kdesi nad hranicemi Belgického Konga, visely těžké mraky, které v sluneční záři vypadaly malebně.

Skupiny náhončích čekaly na smluvené znamení. Měl to být sloup kouře z hranice zapálené na stoku dvou ramen řeky Ogové. Lovci počítali, že přiženou k zábranám a sítím několik set antilop, srnčího, divokých vepřů a desítky buvolů. Konečně se kouřový sloup objevil. Náhončí čekali. Nyní přijde okamžik. Kouřová clona se několikrát poruší – ano, to přihazují strážci ohně do plamenů namočené palmové listy. Nyní vyráží bílý kouř a teď zas a zas. Konečně bílý kouř vyrazil po páté.

První pomocníci lovců, kteří byli u skupin náhončích, vydali rozkazy. Lidé se rozvinuli do plynulého řetězu a rychlým krokem postupovali vpřed. Byli od sebe vzdáleni vždycky asi sto kroků. Přes ramena měli zavěšeny palmové provazy s širokými bubny tam-tamy. Na dané znamení, až se přiblíží první zvěř, začnou divoce bubnovat a nepřestanou, dokud lov nebude skončen.

„Kupředu ... kupředu! Kupředu ... kupředu ...!“ tak zněl rozkaz.

Lidé šli vpřed. Šli stále rychleji a upírali oči na travnatou savanu, v níž se skrývala kořist. A pak ji spatřili. První hlavy antilop a tam v dále rohy buvolů.

„Rychleji... rychleji!“ letí od úst k ústům.

A lidé jdou rychleji. Stále ještě mlčenliví, omezují své volání na jediné slovo.

Zvěř zneklidněla. Vůdcové antilopích stád, statní srnci i jeleni zvedají hlavy a větří nebezpečí. Obracejí se čely proti blížícímu se nepříteli. „Rychleji!“ volají pomocníci vrchních lovcích.

Lidé běží. Jejich štíhlá lýtka se míhají ve vysoké schnoucí trávě, jejich prsa rychle, ale pravidelně oddychují. Levou rukou přidržují bubny, které se jim pohupují po boku.

„Rychleji!“

Od antilopích stád je dělí jenom několik stovek kroků. A pak se dává zvěř na útěk. Utíká na levé křídlo náhončích. Tam se rozbouřilo

temné hrčení, bouchání, hřmění, hvízdání. Náhončí z levé strany spustili svou pekelnou hudbu. Na tam-tamy, na písťaly z bambusu a opět na tam-tamy. Antilopy, srnci a jeleni se poděšeně obracejí. Chtějí utéci a vrhají se na druhou stranu. Ale i tam je strašlivý nepřítel, který je vítá hrozivým hlukem. Znovu obracejí, narážejí na sebe těly a potom prchají jedinou možnou volnou cestou. Přímo kupředu, pryč od těch strašlivých, vřeštivých dlouhonohých černých tvorů. Náhončí jásalí. Zvěř spěchala přímo do náruče lovců. Naběhne jim přímo na hroty šípů a oštěpů, na ostří kup-kupů, pádí přímo do cesty rychle letícím kulkám. Nebude zapotřebí zapálit savanu, protože zvěř vběhne přímo mezi trnovníkové zábrany a ty jí nedovolí, aby se vychýlila z cesty.

Náhončí běží. Běží tak rychle, jako by se snažili dohonit prchající antilopy, a při tom stále bubnují velkými dlaněmi na tam-tamy a písťají.

Nikdo už nemusí pobízet k spěchu. Všichni běží za potravou a za výdělkem.

A u břehu řeky Ogové stojí lovci. Skryli se za křovinami a trnovníkovými zábranami a čekají na slavnostní okamžik, který přichází vždycky jednou do roka. Tady se ukáže, jak je kdo zdatný a obratný lovec. Tady se ukáže, čí ruka je jistější a čí oko bystřejší. Tady se ukáže, kdo si zaslouží přízvisko dobrého lovce.

Vrchní lovci naposled obhlížejí své lovecké zálohy. Za deset dní bylo vykonáno opravdu mnoho práce a vrchní lovci mohou být spokojeni.

„Ipaka – pozor!“ zazněl rozkaz.

Fonséka zpozorněl.

„Ipaka“. Po prvé to slovo zaslechl, když jako docela malý chlapec šel se svými kamarády z Gumbulu vybírat med lesních včel. Tehdy slovo „ipaka“ pronesl Itéka, syn lovce Matabani a bratr beznohého. A bylo to řečeno stejně ostražitě jako dnes.

Pak zapomněl na Itéku. Na včely, na Gumbulu, na lovce Matabanu. Zapomněl i na Dambo Buangu, který stál nedaleko s oštěpy na vrhání, připravenými na ohbí levé paže. Zapomněl na Thoneta, který stál po levé straně se skupinou střelců ozbrojených puškami. Na to na všechno zapomněl, protože v dáli se ozval divoký

dusot a tráva se rozvlnila pod nárazy stovek zvířecích těl, která se splešeně řítily vpřed. Jenom se mu zdálo, že těch zvířat je opravdu příliš mnoho. Bylo mezi nimi i několik desítek buvolů, a rozzuřený buvol je velice nebezpečný odpůrce. Neměl čas přemýšlet. Narazí-li zvěř na trnovníkovou zábranu, za kterou s ostatními stál, rozšlape všechny lovce. A vrchní lovcí dosud nedávají rozkaz k zásahu.

„Ipaka, Fonséko!“

Tohle platilo jemu. Nepřítomně hledí na Dambo Buangu, pak sleduje zrakem jeho napřaženou paži a slyší jeho hlas: „Vidíš toho buvola? Ten je tvůj.“

„Sakatou-ou-ou-ou-ou-áááááááááááááááááááá“ zaječeli vrchní lovcí.

Zvěř byla od zábran vzdálena jenom několik desítek metrů. A v tom okamžiku se ze všech hrdel přítomných lovců ozvalo strašlivé ječení.

„Sakatou-ou-ou-ou-ou-áááááááááááááááááááá“

Fonséka ječí s ostatními. Levou dlaní přerušuje na rtech jekot, pravou paží svírá pevně oštěp na vrhání. Oblak prachu se zvedl s usychající trávy, protože zvěř se před novým, neznámým nebezpečím zmateně zastavovala a chtěla se obrátit. Marně. Vzadu hučely bubny, vpředu ječeli lidé.

Zvířata se vzpínala a pak přišel lovcům rozkaz:

„Fasa!“

„Zabíjejte!“

Stovky oštěpů a šípů vylétly do stáda. Zahřměly první výstřely. Fonséka se široce rozmáchl a pak mrštil oštěp. Viděl svého buvola.

Oštěp ho zasáhl přímo mezi plece a zabořil se hluboko mezi ně.

„Výborně, Fonséko!“

To Dambo Buanga pozoroval svého druhého pomocníka, aby se přesvědčil o jeho zdatnosti. A po tomto prvním útoku následoval další. Jenom několik desítek zbylých kusů se dostalo z velikého zabíjení, a to jenom proto, že se někteří lovci zaměřili ve větším počtu na jeden kus.

Rychle dobýjeli zvířata, která nebyla mrtvá. Všechno bylo provedeno bez zbytečného mluvení. Několik stráží zůstane u ulovené zvěře a vybraní lovci půjdou k řídkému lesu, vzdálenému několik kilometrů, aby tam zahájili lov na slony po stáru. Až bude lov ukončen, nastane všem úmorná práce. Bude zapotřebí stáhnout všechny kůže a nepoškodit je příliš, bude zapotřebí zbavit je blan a masa, bude zapotřebí částečně je vyčinit v popelu, bude zapotřebí... ah, kolika věcí bude zapotřebí!

Fonséka pospíchá s ostatními lovci a hrud se mu nadýmá pýchou. Položil svého prvního buvola. A byl to statný kus. Opravdu veliký a silný. Kluše vedle lovců a usmívá se. Má ze sebe radost.

„Dobře jsi hodil. Jenom se nesmíš podruhé tak dlouho rozmýšlet. To by mohlo být nebezpečné,“ upozorňuje ho Dambo. „Měl jsem strach, že chybíš. To by byla ostuda.“

„Nechybil jsem.“

„Vím, vím. Ale nyní, bude-li příležitost a my budeme moci ulovit slony, tak se jenom dívej. Rozhodně ti zakazuji, abys na slona útočil. Tomu se ještě musíš naučit. Dnes budeme lovit po stáru.“

Pozdě odpoledne začal lov na slony. Stejným způsobem jako lov na vysokou zvěř.

Hluk poplašných tam-tamů byl posílen několika výstřely z pušek a pak ... pak se z řídkého lesa dala na pochod temná, mohutná masa, spěchající vpřed se zdviženými choboty. Vybíhala ven v úzkém sledu – jinak se nemohla prodrat vybudovanými trnovníkovými zábrany. Na konci zábran leželi a klečeli v trávě muži a čekali na příchod

sloního předvoje. V tom vždycky spěchají staří samci a jiní staří samci průvod uzavírají. Ti budou dnes kořistí lovců z Ponga-Ponga a přilehlých vesnic.

Sloni se dali na pochod. Byl to pochod strachu i odhodláni, byl to pochod stáda, které věřilo smrtelné nebezpečí. Sloni troubili na své choboty. Zlostně, nenávidně. Nepřáli si být rušeni ve svém klidu. Země se chvěla dusotem sloních nohou. Planinu zalil řev sloních samců. Vítr přinášel s sebou jejich pach, který ukrytým lovcům ostře vnikal do chřípí... Pak se sloni dali do běhu ...

„Bara ... baralí ke!“

„Skočte ... skočte rychle!“

Tohle byl rozkaz, který tentokrát vydal hlavní lovcí slonů Dambo Buanga. A lidé skočili. Každý svým způsobem. Celý les otrávených šípů se snesl na vyhlédnuté kusy. Jenom samice a mláďata byly ušetřeny. A pak se z trávy vynořili lovci, kteří se, ozbrojeni jenom těžkými tesáky, postavili prchajícím slonům do cesty. Dambo Buanga byl jedním z nich a nedaleko něho proti všem radám stál Fonséka.

Díval se na lov slonů jako omámen.

Nedovedl pochopit, že se lidé dovedou postavit řítící se mase, rozsévající smrt, jenom s tesáky v rukou. Viděl Dambo Buangu, jak se postavil přímo do cesty statnému slonu, který se na něj řítí, mávaje zuřivě chobotem. V posledním okamžiku, když se Fonséka domníval, že zvíře Damba zabije, uskočil statný lovec stranou. Slon máchl chobotem do vzduchu. Nezasáhl. Ale v okamžiku, kdy proběhl kolem Damby, lovec vyskočil a mohutným máchnutím přesekl těžkým tesákem slonovi podkolení šlachy na pravé zadní noze. Slon zakolísal. Bolestně zařval, udělal ještě pár skoků a pak se svalil.

Několika dlouhými skoky se Dambo přirtil, skočil na tělo ležícího slona, který bolestně troubil, a vrazil mu oštěp do srdce.

„Vítězství!“ zajásal.

„Vítězství!“ jásal i jeho druhové. Sloni padali jeden po druhém. Ludvík Thonet dvakrát vystřelil ze své sloní kulovnice a dva nejstatnější sloni padli.

Několik mláďat se poděšeně pletlo pod nohama svých matek. A potom jeden ze slonů, kterým se podařilo uniknout, zatroubil a stádo se pod jeho velením dalo na úprk do bezpečí k bažinám Ogové.

„Jsem velikým lovcem, slon je mým přítelem,
lovím maso pro svůj kmen.“

Slova staré lovecké písně se rozléhají se všech stran. Na planině za trnovníkovými zábranami zůstalo ležet dvanáct slonů.

Fonséka, zmámený událostmi, si uvědomil, že po prvé v životě viděl lov po stáru, lov, jak ho prováděli otcové.

„Viděls?“

Přikývl. Dambo stál vedle něho a radostně blýskal očima.

„Kdy zabiješ svého prvního slona?“

Podíval se na svého učitele a řekl určitě: „Takovým způsobem nikdy ne. Nedokázal bych to. Puška je lepší. Ale myslím, že nikdy nebudu mít pušku.“

„Proč?“

„Nebudu lovcem.“

„Ty nebudeš lovcem?“ podivil se Dambo. Pro něho, lovec z Ponga-Ponga, to bylo něco nepochopitelného. Každý pořádný černý kluk, když viděl takovýto lov, musel být nadšen. Vždyť před chvilkou byl na sebe Fonséka tak hrdý, že zabil buvola, a nyní? ...

„Myslím, že nebudu, víš, Lambaréné.“

Dambo Buanga neodpověděl. Mávl rukou a vydal rychle rozkazy k vyvržení slonů.

Lidé ho radostně uposlechli. Nejchutnější jsou játra* srdce, slezina a pak pročištěná střeva. Játra se snědí syrová, protože dávají pažím sílu, stejně jako syrová slezina. Ze střev se uvaří velmi dobrá polévka. Maso nakrájejí na úzké pruhy a usuší na slunci. Tuk prodávají babám kořenářkám a kouzelníkům. Takový už je postup. A sloní kly půjdou k státnímu nakupovači, protože sloními kly se dnes nesmí v Africe volně obchodovat.

A večer, když se nad planinou rozsvítily jasné hvězdy, ve chvílích, kdy stepní psi táhle vyli a hyeny žalovaly hvězdám na opovržení, které k nim lidé chovají, v té chvíli se rozzářily na planině i ve vesnici Ponga-Ponga nesčetné ohně. Kolem nich seděli lovci ze všech koutů kraje. Na rožních upevněných nad ohništěm opékalo se maso a palmové víno naplňovalo kalebasy i hliněné džbány. Den velikého honu byl u Ronce. Den, na který se lidé připravovali kolik dní a na

který se těšili několik týdnů, prchl s dnešním soumrakem do nenávratna. Zbyl jenom pach udícího se, pečeného i vařeného masa.

A do hukotu tam-tamů i sborových zpěvů, vychvalujících tentokrát pyšně statečnost lovců, mísilo se volání stepních psů, štěkot šakalů, nařikání hyen a houkání sov. Všechna tato zvířata dnes slavila veliký svátek, protože po takových lovech leží maso volně na planinách a každý, kdo přijde, může se zásobit do sytosti.

V lesním podrostu a ve vysoké trávě potulovali se zlostně pardálové, kteří bylo o mnoho ochuzeni. Vždyť jedině nemocný pardál žere zdechliny, ale jinak si pardál svou potravu loví každý den čerstvou. V nastalé noci neměli pardálové co lovit, protože všechna zvěř z kraje byla buď pobita, nebo uprchla.

IX

„Jme-nu-ji se Fon-sé-ka. Par-dál je dra-vec. Li-dé jsou dob-ří. Na-ro-dil jsem se v Gum-bu-lu ...“

Fonséka si otřel s čela pot. Namáhavě slabikoval čtenářský úkol, který mu dal Morfa gosi. Ludvík Thonet ve dvou letech dodržel slib, že naučí Fonséku číst i psát.

Bylo to obtížné a zdlouhavé učení. Předně proto, že Thonet sám ze svého dlouholetého toulání divočinou příliš zběhlý v psaní ani v mluvnici nebyl, a za druhé proto, že Fonséka ještě dobře nehovořil francouzsky. Pravda, naučil se mnoho za dva roky neustálého styku s Thonetem a jeho lovci, kteří všichni uměli francouzsky, ale ještě to nestačilo. S psáním a čtením byla potíž také proto, že bylo stále hodně práce a učení mohl věnovat týdně jenom několik hodin.

Thonet napsal Fonsékovi tiskacím písmem abecedu. Naučil ho tomu nejzákladnějšímu a ve chvílích odpočinku nalézal v učení Fonséky příjemnou zábavu. Vracel se tak trochu do svých dětských let a také měl příležitost věnovat někomu svou péči a pozornost. Byl sám. Byl bez rodiny. Bratra, který s ním přijel do Afriky v období nezaměstnanosti po první světové válce, zabil mu pardál. Když tehdy roku 1929 jako dva nezaměstnaní zámečníci odjížděli do Afriky, netušili, že se z nich stanou lovci. Bylo to však nakonec jediné zaměstnání, které jim mohlo přinést obživu, protože v afrických

vesnicích nejsou domy, které by se zamykaly na zámek. Afričané jsou z valné části lidé poctiví a pohostinství je u nich zákonem. Proto jejich hliněné chatrče s jednoduchými hliněnými palandami a velice skrovným zařízením, několika hrnci, dvěma nebo třemi skládacími židlemi, umně vyřezávanými stoličkami a vysušenými tykvemi, byly stále otevřeny. Dveře byly přivřeny jen na petlici. Pro zámečníky nebyla na africkém venkově práce. V městech na ně také nikdo nečekal. Museli hledat jinou obživu. Stali se pomocníky lovce, který chytal živá zvířata pro cirkusy a zoologické zahrady. Byl to vytáhlý Angličan, většinu dne opilý. Vždycky tvrdil, že alkohol je nejlepší lék proti malarii. Užíval ho tak dlouho, až si zničil játra a musel odjet do Evropy.

Thonetové začali pracovat na vlastní pěst. Dokázali se udržet a získanými zkušenostmi v Africe zakotvili. Jednoho nešťastného dne nebyl však mladší Thonet při lovu pardálů dost opatrný. Zastřelil statného samce, který udělal ve vzduchu veliký kotrmelec a zůstal nehybně ležet. Karel Thonet přes varovné volání černých lovců přiběhl k pardálovi, sklonil se nad ním, dotkl se ho pažbou pušky a v tom okamžiku se to stalo. Pardál máchl prackou, odhodil Thoneta a v témže okamžiku skočila Karlu Thonetovi na záda pardálova družka, která číhala na větvi stromu. Zlomila mu vaz.

Ludvík Thonet oba pardály zabil, ale bratrovi život nevrátil. Zůstal sám. Staral se pouze o své lovce a o své obchody, dovedl lidem pomoci, i když se s nimi příliš nestýkal. Proto se v posledních měsících hodně upjal k Fonsékovi a byl mu dobrým rádcem. Jenomže na učení mladého černého muže neměl příliš trpělivosti.

„Pra-les je zá-lu-d-ný“ slabikoval Fonséka a zarazil se. Je prales opravdu zá-lud-ný? Vždyť on se v pralese narodil a nikdy ... Ne! Pravdu má Tonii. Prales je opravdu zá-lud-ný. Fonséka uviděl během dvouletého putování s loveckou výpravou umírat mnoho lidí, kteří se v pralese narodili a znali jeho taje. Ano, prales je zá-lud-ný.

„Fonséko!“

Byl to Dambo Buanga. Stal se vrchním lovcem Thonetovy výpravy, protože ho lidé měli rádi a on měl rád lidi.

„Ano.“

„Pojď sem.“

Fonséka s povzdechem odložil sešit, z kterého obtížně slabikoval napsané věty, vložil ho do plechové krabice od Toniiho a vyšel ze stanu.

„Přeješ si, Dambo?“

„Já vím, že se učíš. Je tě slyšet po celém táboře. Ale musíš vzít loď a dojet do vesnice, protože Tonii potřebuje mléko, hodně mléka. Našel stopu pardála. Černého pardála zabijáka. Naláká ho.“

Fonséka oživil. Thonet, slavný Marfa gosi, našel stopu černého pardála zabijáka, o kterém mu vesničané vykládali, že vždycky, když zabije krávu, sežere z ní jenom vemeno, plné mléka. Mléko podle Thonetova přesvědčení mělo být lákadlem pro divokou černou kočku.

„Už jedu,“ prohlásil a hned zavolal dva z chlapců, kteří mu byli už po několik měsíců určeni jako pomocníci. To proto, že Fonséka se projevil jako dobrý hospodář, který udržoval všechny potřeby výpravy v naprostém pořádku. Pušky byly vždy správně vyčištěny a namazaný. Náboje byly vždycky zasunuty do nábojnicových opasek, každé zavazadlo bylo dobře utaženo řemeny nebo provazy, aby se do něho nemohl schovat některý z malých, ale nebezpečných jedovatých hádků nebo štírů. Thonetovy věci byly správně uloženy do beden. Fonséka na Thonetův příkaz pečlivě dbal na čistotu tábora. Prostě Fonséka se ukázal ještě lepším hospodářem než lovcem. Vzal pušku, kterou mu Marfa gosi před několika měsíci svěřil a z které se učil dobře střílet, tesák a vydal se s oběma chlapci k řece. Za dva roky loveckého putování poznal Gabun téměř dokonale. Stále měnil s loveckou výpravou stanoviště a od doby velikého lovu ve vesnici Ponga-Ponga poznal opět mnoho jiných národů a kmenů. I když jejich jazyky byly rozdílné, i když měli jiné bohy a džu– džu, i když měl jiné zvyky, měli jedno společné s ostatními lidmi Kraje dvojí oblohy a celého Gabunu: chudobu!

S chudobou se Fonséka setkával na každém kroku. Všechny chaty byly stavěny ve shodném slohu. Stěny kidaté nebo čtverhranné, uplácené z hlíny nebo spletené z proutí, střechy kryté sloní trávou nebo rýžovou slámou, hliněné palandy na spaní, několik hrnců, občas nějaká pokrývka, olejové lampičky, vyrobené z kokosové skořápky, s knotem z kapokových vláken a u vchodu zavěšené zbraně: luk, šípy, tesák a několik oštěpů. To bylo většinou celé bohatství drobných

rolníků z afrických vesnic v Gabunu. A Fonséka věřil vyprávění zkušených lidí, že takhle většinou vypadají chaty vesničanů na celém obrovském africkém území.

Thonetova výprava se po dvou letech vracela ke svému původnímu východisku a ještě dál. Došla k řece Dolé, kde Fonséka opět zaslechl zpěv řeky:

„Dolé ... Dolé ... m'ama ... Dolé ... Dolé ... m'ama.“ A odtud postupovala výprava dál, až se dostala do Kraje dvojí oblohy. Nyní byl tábor lovců mezi vesnicí Ikoja a Gumbulu.

Gumbulu! Opět byl Fonséka ve svém rodném kraji a první pohled na rodnou vesnici mu přinesl veliké poznání. Najednou viděl, že jeho rodné Gumbulu je velice malá africká vesnička, že lidé, kteří zde žijí, jsou lidmi téměř z jiného světa, protože mimo dva tři jednotlivce, hlavně bábu Ipolu, beznohého vysloužilce a Sundiatu, neměl nikdo potuchy, jak vypadá život jinde.

Když se vracel do rodné vesnice, kam měl z loveckého tábora jenom několik hodin pěšky, ozvalo se lokali pobřežních hlídačů. Oznamovalo, že se do vesnice vrací Fonséka, syn Ngatiho a Damié. Byl přivítán s radostí. Vědělo se o něm, jakým je zdatným lovcem, a šla o něm pověst, že se naučil řeči bělochů i jejich písmu. A to bylo už něco opravdu velikého. Dokonce sám Sundiata se k němu chová jako k dospělému, přestože ještě neprošel slavností dospělosti. První věcí, na kterou se Sundiata vyptával, byl hromadný hon v Ponga-Ponga a veliké zabíjení.

Fonséka všechno věrně vylíčil. Vyprávěl o tom, jak se vesničané vzbouřili proti pardálím mužům, a také o tom, jak musel Tonii, jeho zaměstnavatel, zasáhnout s největší rozhodností, aby nedošlo ke krveprolití.

Kouzelník Mboku tehdy zatrpkl, když poznal, že Dambo Buanga svými řečmi a obhajobou spravedlnosti otřásl jeho velitelským postavením nad lidmi z Ponga-Ponga. Vyprávěl rovněž o tom, jak někteří členové pardálí sekty chtěli použít oštěpů ve chvíli, když Thonetova výprava odcházela, a jak nebezpečí bylo zažehnáno, když Dambův oštěp našel cíl v hrudi jednoho z nich.

Tato událost ostatně byla známa po celém Gabunu.

Sundiata naslouchal a pak se otázal: „A nezapomněl jsi na naše bohy?“

Fonséka chvíli zaváhal a pak pevně odpověděl: „Nezapomněl.“

Nelhal. Kdyby se ho byl Sundiata otázal, zda dosud věří domácím bohům, byl by neodpověděl s takovou jistotou. Ale na bohy vesnice opravdu nezapomněl, i když jim už dnes nevěřil.

Sezení s otcem bylo dlouhé. Trvalo celou noc. Hovořilo se o všem možném, ale nikdo z nich se nezmínil ani jediným slovem o matce. Teprve když navštívil bábu Ipolu, dověděl se pravdu. Přivítala ho svým starým způsobem. Pohládila ho po vlasech, jak to dělávala, když byl ještě docela malý chlapec, a řekla:

„Zdá se, Fonséko, že jsi vyrostl.“

„Vyrostl, bábo Ipolo.“

„Bábo – pořád mi připomínáš moje stáří.“

a –

Zrozpačitěl. Ne, bába Ipola nezestárla od té chvíle, kdy ji spatřil naposledy. Nezestárla, protože už ani více zestárnout nemohla ... „Všichni ti tak říkají,“ omlouval se.

„Nech, dobře je to tak. A co takhle: kdy se budeš ohlížet po nevěstě? Za chvíli z tebe bude muž. A to víš, čas nečeká.“

„Nemám čas, Ipolo. Opravdu nemám,“ ujistil ji rychle, když viděl v její tváři nesouhlas. „Nyní musím lovit, hodně lovit, a pak půjdu pomáhat bílému lékaři do Lambaréné,“ dodal.

„Vím o tom. Říkají to. A myslíš, že se něčemu naučíš?“

„Jistě. A prosím tě, bábo Ipolo, jak ... jak ... nic nevíš?“

„Maminka, myslíš? Jako Damié. Nu, bylo to ošklivé, ale netrpěla dlouho. Naposled myslila na tebe. Nestarala se, zda přivedeš pomoc. Starala se jenom, zda se ti nic nestalo. Na svůj škapulíř jsem jí musela přísahat, že nic. A uvěřila.“

Škapulíř. Kolik toho od Dambo Buangy slyšel o nemohoucnosti škapulířů! Kolik mu toho řekl Thonet, který nevěřil v duchy a kouzla. A tady bába Ipola hovoří znovu o svém škapulíři a jeho matka mu věřila jako všichni, které Ipola navštěvovala. Jak to vlastně s tím škapulířem je? Dodal si po dlouhém rozmyšlení odvahy. Bába Ipola mu jistě nezalže. A když sama matka v posledních okamžicích věřila ...

„Škapulíř, říkáš? Chtěl bych se tě na něco zeptat.“ Pak začal hovořit o všem, co se dověděl o kouzlech. Řekl jí rovněž kouzlo krokodýlího muže, pro něž si jeho, mladého Fonséky, vážili i tady v Gumbulu, hovořil o svých dlouholetých zkušenostech a o veliké porážce kouzelníka v Ponga-Ponga.

Poslouchala ho a víčka se jí chvěla. Pak zhluboka vydechla, protože Fonséka položil otázku: „Má tvůj škapulíř opravdu kouzelnou moc? Co je v něm, bábo Ipolo?“

Mohla mu říci, že neví. Neudělala to. Dlouze se na něho zahleděla a prohlásila: „Žil jsi mezi spravedlivými. Chceš pomáhat ubohým. Já to dělala celý život – a lidé se mi špatně odměnili. Tady se podívej, co je v tom škapulíři. To je to kouzlo.“

Otevřela stříbrnou krabičku a Fonséka se díval nechápavě na její obsah. Bylo v ní několik prstenců světlých vlasů, zřejmě bělošských. Bába Ipolo je vyňala. Na dně krabičky byla fotografie mladé Afričanky s hezkým bílým chlapcem na klíně.

„Ta žena, to jsem já a ten chlapec ... nu, ten chlapec, to bylo dítě, které jsem vychovala, když jsem sloužila u bělochů! Přestože byl bílý, byl jako můj. V téhle krabičce si schovával perličky a mušličky a všechny drobnosti, jež mají děti tak rády. Starala jsem se o něho, dokud neodjel do světa. Nikdy na mne nezapomněl. Vždycky mě dával v dopisech pozdravovat. Dospěl v mladého muže. Pak přišla první strašlivá válka v Evropě. Byla zlá a on musel bojovat. Dlouho jsme o něm nic nevěděli. Potom přišel telegram, že umírá v nemocnici, že má obě nohy uražené. Jeho maminka z leknutí zemřela. Jela jsem za ním do nemocnice. Zemřel mi v náručí. Těmahle rukama jsem ho houpala, když byl maličký. A těma rukama jsem mu pokládala hlavu na lůžko, když umřel. Ptal se po matce. Řekla jsem mu, že za chvíli přijde, že ještě něco vyřizuje. Nevěřil mi. Ale přesto mi dal krabičku, kterou si vzal s sebou do války. Měl v ní maminčiny vlasy. ‚Dej to mamince‘, řekl. Slíbila jsem mu to. Vložila jsem do krabičky náš společný obrázek a krabičku jsem si nechala. Neměla jsem ji přece komu dát. A to je všechno.“

Fonséka se díval rozšířenýma očima na Ipolu. Zdála se mu najednou hodně mladá. Pak si všiml, že pláče.

„Ipolo!“ zaprosil.

„To nic, to nic. To všechno přejde. A štěstí? Zase bude, hochu, zas. Bude to štěstí poznání veliké pravdy a víry. Víry v ty, které máme rádi, a víry ve spravedlnost. To všechno je pro mne v téhle malé krabičce. To byl můj škapulíř a to bylo moje kouzlo. V lásce a ve vzpomínkách, které škapulíř obsahoval. Nic víc.“

Tehdy dlouho seděl s Ipolou. A když odcházel, šel téměř po špičkách. Pociťoval k staré, moudré ženě obrovskou úctu.

Se svými kamarády se nesetkal, protože většina z nich pracovala v dřevařských táborech. Za stejně bídný plat, jako kdysi pracoval on.

Od té doby žil už přes tři neděle v loveckém táboře nedaleko rodné vesnice. Nikdy však neměl příležitost podívat se domů. Bylo příliš mnoho práce.

Ve chvíli, kdy se vesla jeho mladých společníků ponořila do kalné vody řeky, jejíž hladinu zvedly deště až k okrajům břehů, vzpomněl si na svou první dalekou cestu po lodi. Jak to tehdy bylo slavné! Tehdy ovšem vesloval pro pomoc a nyní jde pouze shánět mléko. A to už je jeho povolání.

„Nehýbej se!“

Fonséka byl dávno zvyklý na tyto šeptané rozkazy. Stál vedle Ludvíka Thoneta, který hleděl napjatě do stříbrného příšeří měsíční noci, jež pronikla matným světlem až klesni tůni. Byla to taková prostá lesní tůň, plná teplé vody, tůň, ke které chodí zvěř z okolí s oblibou pít. Však k ní také vedly cestičky se všech stran.

Večer co večer se tu u tůně odehrávaly tragédie zvířecího světa. Tady číhali dravci na důvěřivá bezbranná zvířata, sem si pardál vycházel téměř pravidelně na lov, tady čekal veliký had python, aby v příhodném okamžiku mohl uchvátit zaječí antilopu, tady se slézali šakalové a africké lišky a přepadávali lasičky a všechnu tu drobotinu, která potřebovala k životu vodu.

A tady také čekávali černí lovci z okolí, aby dostali své vyhlédnuté kusy zvěře, které obohacovaly rodinný stůl a které svými kůžemi, prodávanými bělochům, přispěly trochu ke zmírnění vesnické bídy afrického vnitrozemí.

Dnes čekalo u tůně několik lovců. V měsíčním jasu noci, kterou Afričané nazývají saána mpibi, což znamená stříbrná noc, měl být

zneškodněn strašlivý zabiják kraje, který ničil stáda a přepadával lidi. Byl to černý pardál, který se na levém břehu řeky stal téměř legendárním.

Vesničané a různí lovci ho pronásledovali po celé dny. Několikrát byl raněn, a vždycky se uzdravil. Pro lidi se tím stával však ještě nebezpečnějším. Až ho nakonec bílý lovec Thonet, Marfa gosi, vystopoval a našel tůň, kam pardál chodil pít.

Velikým množstvím kravského mléka ho nakonec přilákal, aby si v pravidelnou hodinu chodil k tůni na mléko, přichystané v kalebasu.

Pět lovců bylo skryto v křovinách tůně. Ludvík Thonet, Dambo Buanga, Fonséka a dva další. Všichni při tichém Thonetově rozkazu téměř strnuli. Thonet měl na tropické helmě připevněnu silnou elektrickou svítilnu.

Elektrická svítilna byla znamenitým pomocníkem afrických lovců. Vždycky, když se blížila zvěř, lovec ji stisknutím knoflíku rozžal a ostrý proud světla vyhlédnuté zvíře oslepil. Pak lovec klidně zamířil a bezpečně zvíře zasáhl. Tímto způsobem Fonséka viděl lovit Thoneta i Dambo Buangu mnohokrát a sám také často používal svítilny. Když se před několika měsíci vydala výprava na lov krokodýlů na řece Ikoí, zabili tímto způsobem za jedinou noc přes šedesát statných kusů. A když vesnice stulená na pravém břehu řeky Dolé volala bubny lokali o pomoc proti přebujnělým rodinám hrochů, kteří v noci vylézali z vody a ničili pracně vybudované zahrady a políčka, nařídil Thonet noční lov. Tehdy si asi dvacet lovců připjalo na hlavy svítilny. Někteří měli acetylenové, někteří jenom obyčejné petrolejové se silným odrazem v zrcadle. Dvanáct hrochů zastřelili za jedinou noc a úroda – nebo alespoň to, co z ní zbylo – byla zachráněna. Hroši se pak odstěhovali na jiné, vzdálené působiště.

Kalebas naplněný mlékem a postavený na druhé straně tůně byl jasně viditelný. Kolem tůně se shromažďovala všemožná zvěř, ale najednou zneklidněla. Malé opičky tui-tui začaly pronikavě vřeštět. Sovy zahoukaly. Nepřítel byl blízko. Mohl to být třeba obyčejný pardál nebo veliký had nebo krokodýl a mohl zabloudit z vedlejší bažiny. Ale bylo také možné, že to je černý zabiják pardál.

Fonséka ležel za křovím a napjatě pozoroval každé hnutí. Kolikrát už tak ležel v lese, na mýtinách nebo na planinách? Kolika loveckých

výprav a dobrodružství se zúčastnil? Kolik zvíře vlastnoručně ulovil? A kolik zajímavých věcí mu prales ukázal? Fonséka byl jedním z těch afrických mladíků, kteří se mohli pochlubit, že byl svědky opičího soudu a opičí války.

Ležel nyní nehybně za křovím tak, jako ležel nedávno v Gabunských horách, když za vedení Dambo Buangy a Thoneta pozoroval opičí soud. Tehdy se za jasné měsíční noci na veliké mýtině shromáždila celá opičí stáda. Řady opic, sedících na zemi, byly obličejem obráceny k několika opicím, které celému shromáždění předsedaly. Byli to nejstarší opičáci, vůdci stád a opicích rodů. A mezi opičím davem a jeho vůdci seděla opice, která vyrazela zuřivé skřeky. Jako by se obhajovala z nějakého nařčení. Pak promlouvali opičí řeči předsedající. Jeden za druhým. Osamocená opice se s nimi hádala. Zase hovořil některý ze starých opičáků. A potom, což bylo nejzajímavější, povstávaly některé opice ze stáda a v neartikulované opičí řeči jako by vyrazely své svědectví.

Osamocená opice se krčila, znovu se bránila, znovu byla skleslá. Pak nastalo ticho. A v té chvíli Dambo Fonsékovi zašeptal: „Opičí soud je u konce. Ted přijde rozsudek.“ Přišel. Nejstarší ze stáda vydal krátký rozkaz a přihlížející opice se v celých desítkách vrhaly na obžalovanou. Po několika minutách, když se hluk zápasících opic rozptýlil, nezbylo z obžalované a odsouzené opice kromě několika zkrvavených kousků kůže nic. Tehdy se všichni tři velmi opatrně odplížili, protože kdyby je byly opice zvětřily, mohlo by to s nimi dopadnout jako s odsouzenou opicí.

Jindy opět viděl opičí válku. Bylo to v lesích pod skalami u vesnice Pingo, kde měli zemědělci dobře ošetřované plantáže banánovníků. Opice mají rády banány a Afričané jsou nuceni svá pole za noci pečlivě hlídat. Jenomže mezi opicemi je veliká řevnivost. Hlavně mezi šimpanzi a paviány. Jsou to co do síly, bojovnosti a obratnosti rovnocenní soupeři. Šimpanzové, kteří žili na skalách, vydali se jedné noci na lup banánů. Na své výpravě narazili na stádo paviánů. Začal boj. Opice lámaly větve silnější než mužská paže, sbíraly kameny a navzájem se napadaly v pravidelném boji. Vedoucí stád stáli za bojovníky a dávali krátké štekavé rozkazy. Boj skončil nerozhodně, protože do něho zasáhly pušky Thonetových lovců a šípy i oštěpy

vesničanů. Mohli si to dovolit, protože jich bylo hodně. Jinak si však osamělý lovec rozmyslí, aby napadl stádo opic, protože ty, nedbajíce nebezpečí, dovedou také neopatrného lovce ubít.

Tohle Fonséka všechno věděl, viděl hodně a hodně se naučil. „Víš, mezi zvířaty je to jako mezi lidmi. Stále mají mezi sebou třenice, stále bojují o víc potravy a hájí to, co jim patří. Rozdíl je v tom, že my dovedeme hovořit a myslet,“ řekl mu tehdy Thonet. Nuže, nyní ležel Fonséka opět vedle Thoneta a napjatě pozoroval neklid mezi zvěří kolem tůně. Silnější nepřítel přicházel. Přišel. Plíživá, černá hmota se svítícíma žlutýma očima. Zvěř se rozprchla.

„Černý pardál,“ zašeptal Fonséka.

Pardál se pomalu šinul ke kalebasu s mlékem. Fonséka ho napjatě pozoroval. Pravou dlaní svíral pušku tak křečovitě, až ho bolela paže. Co bude nyní? A proč Tonii Marfa gosi nestřelí? Náhle ostrý kužel světla přesekl stříbrné šero. Dopadl přímo na pardála. Elektrická lampa na Thonetově helmě zazářila.

Pardál zvedl udiveně hlavu. Postavil se v celé své výši a potom přikrčil zadní nohy. Každý věděl, co to znamená ...

Skočí! Byl to opravdu kus, obrovský pardál s nádhernou černou srstí. Vzácnost. Krčil se, ale neskákal, protože byl příliš překvapen.

Fonséka spíše cítil, než viděl, jak Morfa gosi povstává a jak klidně přikládá pušku k líci. Sám byl vzrušen. Klekl na jedno koleno a přihrbil se. A pak ... pak ...

„Prásk!“

Rána z těžké kulovnice roztrhla ticho.

Pardál zakňučel a stočil se do klubička. Avšak najednou se ze svého bolestivého postoje rozmotal, téměř si sedl na zadek a pak ... skočil.

„Prásk!“

Druhá Thonetova kulka ho zastihla, když obrovským skokem letěl přes tůň. K třetí ráně se Thonet už nedostal, protože mu pardál celou váhou dopadl předními tlapami na prsa.

Thonet zavrával a upadl. Pustil pušku a ve chvíli, kdy dopadl pod pardálovou tíhou na záda, sevřel prsty pardálí hrdlo. Pak se rozpoutal strašlivý zápas. Thonetova helma odletěla stranou, elektrické světlo zhaslo. Lovci vyskočili. V klubku zápasících těl, zvířecího a lidského, nebylo možno použít střelné zbraně. Thonet byl neodvratně ztracen.

Fonséka se díval na nerovný boj se ztuhlými údy. Tonii, Tonii, jeho bájný Marfa gosi, jeho učitel, umíral. Dambo Buanga rozsvítil svítilnu. Pardálový dravé zuby byly téměř u Thonetovy tváře.

Fonséka už nespívá pušku. Drží v pravé ruce tesák a slyší sám sebe, jak podivným, téměř nelidským hlasem volá:

„Drž světlo!“

Pak přiskočil k zápasícím. Jeden z lovců mu spěchal na pomoc. Pardál ho zasáhl zadní nohou do stehna a vytrhl mu takový kus masa, že se ve světle elektrického kužele objevila kost. Lovec padl na zem a v tom okamžiku zasvítil nad hlavami zápasících Fonsékův těžký tesák. Rozpoltil pardálí lebku na dvě stejné polovice. Divoké zvířecí mručení přestalo. Proud teplé pardálí krve a tůň pardálího těla zakryly Thonetův mrtvolný obličej.

„Ten muž jako by už nežil.“

Kouzelník vesnice Ikoja bezradně krčil rameny. V táboře bylo ticho. Na rohoži ležel zkrvavený běloch a téměř ani nedýchal. Byl nahý. Přes tři hodiny se snažili kouzelník, Dambo Buanga, Fonséka a

jiní lovci dát ho trochu dohromady. Pardálí drápy udělaly strašlivé dílo.

Kouzelník s pomocí arniky, rozžhaveného drátu a kusadel červených mravenců zastavil krev. Dělal to tak, že červené mravence, které lovci nacytali ve velikém množství, přikládal k cévám a žilkám. Mravenci se vztekle zakusovali velikými kusadly do krvácejících ran a tak sešívali zmatenou spleť. Když se mravenec zakousl, kouzelník ho za hlavičku uštípl. Bylo to stejně jisté jako sešívání lékařskou chirurgickou jehlou. Zraněná místa byla téměř vykoupána v naložené arnice. Thonet trpěl strašlivými bolestmi, ale nevěděl o tom, protože byl v bezvědomí. Servané pruhy masa mu přikládali na původní místa a spojovali s tělem jak s pomocí mravenčích kusadel, tak velikými tenoučkými trny, namáčenými do banánové kořalky, a dokonce i obyčejnou jehlou a nití, které měl Thonet v zavazadlech. Tuto operaci provedl Dambo Buanga.

Strašlivá práce skončila, a když skončila, prohlásil kouzelník z Ikoja:

„Ten muž jako by už nežil.“

„Bude žít, kouzelníku,“ tvrdě řekl Dambo.

„Myslíš? Pak bude žít jako blázen. Děs nikdy neopustí jeho srdce a rozum se mu nevrátí.“

„Vrátí, kouzelníku,“ znovu odporuje Dambo a pak se rozhlíží po přítomných. Někteří byli smutní, někteří zoufalí a některým to bylo celkem jedno. Takový je už život v lese.

Fonséka si vzpomněl na své slabikování před několika dny.

„Pra-les je zá-lu-d-ný,“

Ano, prales je zá-ludný. Thonetovo umírání bylo důkazem. Když se zadíval na ubohou zkrvavenou lidskou trosku, kterou prales poznamenal znamením smrti, zamžily se mu oči. Chtělo se mu plakat. Chtěl mít při sobě matku, Sundiatu, někoho ... někoho ... bábu Ipolu. Ano! Bábu Ipolu s jejím škapulířem víry a lásky. Škapulíř víry v ty, které miluje. Škapulíř lásky a vzpomínání. Škapulíř, který uzdravoval nemocná srdce a choré mozky.

„Bába Ipolu,“ vyjekl a pak se dal do pláče.

Hleděli na něho udiveně. Takový statný mladík pláče. Vždyť je to hanba. Jenom Dambo Buanga ho pochopil. Nebyla to hanba, byla to

přemíra bolesti, která se ve Fonsékovi nashromáždila. Ty slzy mu nakonec dají sílu k jednání, protože Fonséka nikdy nebyl slaboch a nikdy jím nebude.

Dambo k němu přiskočil.

„Co jsi řekl?“

„Bába Ipola. Se svým škapulířem. Ta pomůže. A nejen ona. Sundiata a nakonec i Gbena a Matabana, Itéka, Pemba, celé Gumbulu a všichni lidé. Všichni pomohou. A nejen oni. Všichni veslaři z pobřežních vesnic u Ogové pomohou, dřevařské tábory, rybáři a bílý doktor v Lambaréné. Ten muž žije. Tonii Marfa gosi žije a bude žít, nebo nebudu žít ani já.“

Hovořil vášnivě. Znovu se mu před očima mihl okamžik, který prožíval před několika hodinami. Viděl, jak jeho tesák zajel do pardálí hlavy. Viděl Thonetovy oči, které se na něho vděčně podívaly, ještě než Thonet ztratil vědomí.

„Všichni pomůžeme!“ volal vášnivě. Už neplakal. Věděl, co udělá. Přišlo rozhodnutí. „Povede se to. Podle starých zvyků spálíme pardálí srdce, i když je to pověra.“

Řekl to tak samozřejmě, že se Dambo usmál.

„Spálíme,“ přisvědčil.

V okamžení navrstvili hromadu suchého klestí a Dambův ostrý nůž zajel do nádherné pardálí kožešiny až pod žebra. V několika okamžicích bylo srdce vyňato. Dambo udiveně zahvízdl. Obě Thonetovy kulky zasáhly zabijáka přímo do srdce. A přece strašlivá kočka měla čas a sílu zahubit ho.

„Měl tuhý život, jako všichni pardálové. Přál bych si, aby Marfa gosi měl život stejně tuhý.“ S těmi slovy hodil pardálí srdce do ohně.

„Klok ... klok-klopiklopi-klopitititi... klok ... klopo- titi... klok ... klokklokklok ... klopi...“

Vichřice klokotavých dřevěných úderů letí nad řekou. Oh, kolikrát se černošský telegraf lokali ozýval tímto způsobem! Kolikrát se lidé bydlicí na povodí řeky nebo v přilehlých vesnicích zaposlouchali do jeho zvuku! Kolikrát těžce pracující afričtí rolníci, kteří se dělali na svých políčkách ohnutí, záda vedle zad, když okopávali půdu železnými motykami a na mnoha místech kamennými motykami jako

před staletími a tisíciletími, slyšali telegrafní zprávy! Kolikrát se dovídali o neštěstích, úmrtích, radosti a různých přáních!

Ten telegraf, ta koktavá dřevěná a tvrdá řeč byla pro ně samozřejmostí jako pro Evropana hlas vycházející z rozhlasového přijímače. Byli na tuto řeč zvyklí a rozuměli jí.

Avšak dnes se volání černošských bubeníků zdálo jaksi odlišné a hodně naléhavé. Jak by ne? Vždyť zpráva je velice vzrušující.

„Klok ... klopititi... klokok ... klop ... klop ... klop ...“

Vesničtí tkalci, kováři, řezbáři, provazníci a ševci ustávají v práci a pozorně naslouchají. Rybáři, hlídající své sítě, vrše a udice, zvedají se se svých stoliček a naslouchají. Veslaři plující po řece přestávají veslovat, nechávají své čluny volně plout po rozvodněné hladině a naslouchají, dřevařští dělníci, rozsetí po dřevařských táborech, odkládají sekyry a pily a naslouchají, drobní zemědělci odkládají motyčky a naslouchají také. A s nimi naslouchají všichni, kteří žijí ve vesnicích. Staré ženy, starci a rádcové, mladíci i děti. I kouzelníci. Také ti.

„Klok ... klopitititi... klop ... klop ... kloptiti...“

A všichni, kteří naslouchají dřevěnému tlukotu, vzrušeně překládají:

„Tonii Marfa gosi... černý pardál... srdce bije ... Toni Marfa gosi... černý pardál... jede lodice ... lodice ... Fonséka ... Dambo Buanga ... Lambaréné ... Vesnice připravte veslaře ... připravte veslaře ... připravte veslaře ... pro víru i lásku ... pro život... Tonii Marfa gosi... Fonséka ... Dambo Buanga ... Ipola v Gumbulu ... vesnice na povodí... připravit veslaře ... Marfa gosi ... černý pardál... Fonséka... připravte veslaře ...“

Lidé vybíhají ze svých chat. Rolníci se spěšně vracejí ze svých polí a vstříc jim letí zvuk telegrafního bubnu z vlastní vesnice. Mladí mužové, nejosvědčenější veslaři, vybíhají z chat a běží ke kůlnám, kde jsou uschována dlouhá vesla. Vědí předem, co se od nich žádá. Po proudu řeky pluje lodice, kterou vysílení veslaři pohánějí přímo k letu. Na té lodici leží běloch Marfa gosi Tonii, který byl těžce raněn černým pardálem. Lodici vedou Dambo Buanga a Fonséka, tentýž Fonséka, o kterém běžela po řece zpráva už před více než dvěma lety. A v Gumbulu se má připravit moudrá stařena Ipola, která dovede zázračně

uzdravovat, aby ošetřovala bělocha. Veslaři z Gumbulu poženou lodici kupředu tak dlouho, dokud nepadnou, a pak je vystřídají jiní.

„Klok ... klopititititi... klopiti... klok ... klo ...“

Po hladině rozvodněné řeky opravdu letěla lodice. Na její přídi se houpaly tři velké železné zvonce. Ty měly svým zvukem odhánět zlé duchy, kteří přinášejí neštěstí. Také zvonce mají téměř všechny lodice v Gabunu, ale hlavně lodice na řece Ogové. Na přídi stál statný vysoký veslař, který vypadal spíše jako bojovník. Byl to Dambo Buanga. Stál na přídi, nořil své dlouhé veslo pod hladinu a notoval veslařskou píseň:

„Okokorobiko dané, ma munene dané ... Okokorobiko dané, ma munene dané ...“ A na každé slůvko „dané“, což v překladu značí „sílu“, noří znavení veslaři svá vesla do vody a loď se řítí nezadržitelně vpřed.

Pod stříškou širokého dopravního člunu leží na rýžové slámě a na rohožích Ludvík Thonet v bezvědomí. A vedle něho sedí Fonséka.

„Bábo Ipolo a vy všichni džu-džu a maminko, a pro lásku všech, kteří chtějí spravedlnost i pro nás černé, ať se Marfa gosi uzdraví! On byl spravedlivý

...“

Jednoduchá upřímná slova mladíka, v jehož mysli už dávno zakořenil smysl pro spravedlnost a dobro.

„Okokorobiko dané, ma munene dané ...“

Veslaři potápějí svá vesla, Dambo Buanga zpívá, zvonec na přídí zvučí a to všechno předbíhá telegrafická zpráva potíciích se bubeníků.

„Klok ... klopti... kloptiti... Marfa gosi... černý pardál ... připravte veslaře ... připravte veslaře.“

Thonet o tom všem neví vůbec nic. Je stále v bezvědomí. Umírá. Lodice téměř vylétla z jedné říční zátočiny. A tam na břehu stálo dvanáct statných mladých mužů, kteří naskákali do dlouhého člunu a připojili se k boku lodice Buangovy.

„Jsme veslaři z Katano. Přesedněte!“

Byl to rozkaz. Unavení veslaři z Thonetovy výpravy uvolňují svá místa. Přesedávají do člunu veslařů z vesnice Katano. Dvanáct zdatných veslařů bez jediného slova sedá na lavičky. Jeden z nich jde vystřídat Dambo Buangu.

„Odpočiň si. Já jsem vrchní veslář. A máme svoji píseň.“ A zatím, co unavení veslaři veslují na člunu k břehu, aby se stali na čas hosty lidí z vesnice Katano, svěží mužské paže zabraly veškerou silou. Loď téměř poskočila.

Slunce stálo vysoko na obloze, když se v záhybu řeky objevila Fonsékovi známá místa. Tam za spleť křovin se najednou objeví holý břeh, osázený jenom několika stromy, a tam, tam bude přístaviště Gumbulu. Vyšel na přídí lodí a dychtivě pozoroval blížící se cíl. Budou tam lidé z Gumbulu? Mají přece jenom k řece daleko. Bude tam bába Ipola? Pak se mu zatajil dech. Před křoviny vyplulo několik lodic. Plně obsazených. Na dvou jsou veslaři a jedna je natřena červenou válečnou barvou. Sundiatova lodice.

„Sundiatova lodice,“ vydechl.

Veslaři z Katano přidávají na tempu, cíl se rychle přibližuje.

„Fonsééééééékáááááááááááá dolííííííííííí!“

Válečná pocta pro Fonséku.

Fonséka cítí, jak se mu šíří hrud. Cosi teplého se mu rozlévá kolem srdce. Oči se mu zamžily. Vzpatoval se. Tam pod stříškou je Marfa gosi. Pro toho to všechno je. Umírá. Pro jeho lásku k černým lidem

jdou lidé pomáhat. A možná, že také trošičku kvůli němu – kvůli Fonsékovi.

„Atamá – zabrzdít!“ zní rozkaz vedoucího veslaře.

„Fonsééééééééékáááááááááááá dolíííííííííííííííí!“

Nové pozdravné ječení. Ale to se už neozývá z lodic. To se ozývá s břehu a Fonséka se zalyká štěstím. Na břehu jsou snad téměř všichni obyvatelé Gumbulu. Snad od těch nejstarších až po kojence, přivázané šátky na zádech matek.

A ti všichni stojí a volají bojový pozdrav statečnému chlapci, který vyrostl z jejich řad a který byl tak dobrý, že o něm už čtyřikrát hovořilo lokali.

Fonsékovi se točí hlava. Téměř zapomíná na bezvědomého bělocha.

„Vidím tě, slavný Sundiatio,“ zdraví po domorodém způsobu, když lodice zabrzdila svůj let.

Starý Sundiatio, který hleděl na Fonséku velice zkoumavě, se usmál. Pak řekl. „I já tebe vidím. Ať tvoje cesta je dobrá. A jedno mi pověz. Sloužíš bělochovi proto, aby ses měl dobře?“

„Proto, Sundiatio, abych se hodně naučil a pomáhal našim. Jednou prý přijde čas, kdy nás černé lidi už nebudou za právo a spravedlnost běloši zavírat do kamenných vesnic. Tys byl v kamenné vesnici proto, žes chtěl právo a spravedlnost. To se o tobě vždycky vyprávělo.“

„A bylo to pravdivé vyprávění, Fonséko. Kdo ti řekl, že dojdeme k spravedlnosti?“

„Doktor v Lambaréné a Tonii Marfa gosi, který na této lodi umírá,“ pevně řekl Fonséka.

„Potom jeď s pokojem a lidé z Gumbulu jsou s tebou. Ipolo, nasedni.“

Teprve nyní si Fonséka všiml, že za Sundiatou sedí bába Ipolo.

„Bábo Ipolo!“ vydechl.

„Ano, Fonséko. Jak bych mohla nepřijít! A víš, že jdu ráda?“

„Máš?“

„Mám. Mám škapulíř £ mám tě ráda za všechno to, cos udělal.“

Přisedla téměř mladicky do lodice, na které se znovu střídali veslaři. Tentokrát nastoupili lidé z Gumbulu. Byl mezi nimi rovněž

Fonsékův otec, který bude stát na přídi. A ten vysoký statný muž? Fonséka se na něho dívá a pak radostně volá: „Itéko!“

„Hej, Fonséko! Až potom. Teď se vesluje. Už jsi ulovil první krysu? I kdyby ne, tak tentokrát si zasloužíš tu největší maniokovou placku. A hodně medu, Fonséko. Hodně medu.“

Fonséka se rozhlíží po veslařích a pak se táže: „A Pemba?“

„Pemba je v táboře nad peřejemi. Ten mě vystřídá,“ říká věčně Itéka a chystá se k vysilující práci.

Fonséka zkameněl. Peřeje. Zapomněl na ně. Až budou Marfa gosiho přenášet několik kilometrů přes dřevařský tábor, zemře.

„Peřeje ... Itéko ... to bude s bělochem konec.“

„Nebude,“ ozval se náhle Fonsékův otec, který se se synem zatím vůbec nepřivítal. „Vidím tě, Fonséko. A pojedeme přes peřeje!“

„I já tě vidím a odpust'. Ale přes peřeje?“

„Přes peřeje. Je hodně vody. Bud dostaneme bělocha do Lambaréné, nebo tam nedojede nikdo z nás.“

Fonsékovi se chtělo zavýskat. Dostanou se do Lambaréné, protože je tady bába Ipola se svým škapulířem víry.

A bába Ipola zatím už seděla u bezvědomého Ludvíka Thoneta a obklady zmírňovala jeho bolest.

Lodice vyletěla vpřed a s ní ještě jedna lodice veslařů a dvě válečné lodice s bojovníky v plné zbroji jako čestná stráž. Poplují až na hranice území gumbulských Pahuinů.

Sundiata stál vzpřímen ve své lodici a mával náčelnickou holí na pozdrav. S břehu se ozvalo zavolání: „Fonséééééééééé— káááááááááá dolíííííííííí!“

A lodice letěly vpřed, jako by chtěly dohonit klepotavý dřevěný zvuk, který je dávno předešel.

„Klop ... klopiti ... klop ... klok ... klok ... Tonii Marfa gosi umírá ... černý pardál... srdce bije ... Marfa gosi... Fonséka ...“

Ve chvíli, kdy lodice letěly zpěněnou vodou peřejí, v jejímž hukotu se ztrácel zvuk lokali, stál na břehu v Lambaréné bílý lékař, který pozorně naslouchal vysílané zprávě. Stál, naslouchal, hleděl na řeku a usmíval se.

„Ovšem že ho zachráním, Fonséko. Dnes už je to jisté.“

Fonséka hledí na lékaře a radostně se usmívá. Občas se se zalíbením zadívá na svůj bělostný plášť a je na sebe velice hrdý. To, o čem dávno snil, stalo se skutkem. Je pomocníkem v lambarénské nemocnici. Dnes už nebylo v Lambaréné mladíků, kteří by se mu vyhýbali. To proto, že se Fonséka stal slavným a sláva má někdy větší hodnotu než peníze, je-li to sláva za činy, které vyrostly z dobrého srdce a poctivých myšlenek.

Fonséka si nikdy nemohl vzpomenout, jak se dostal s nemocným Thonetem do Lambaréné. Ví jenom, že před peřejemi se vyměnili znovu veslaři a mezi nimi byl i Pemba. Dva přátelé z dětství jeli opět stejnou cestou, aby zachránili lidský život.

Když spatřil lambarénské břehy, udolaly se mu mžitky před očima, asi takové jako tenkrát v táboře dřevařů, když měli po prvé tančit vlastní tanec. Jenomže tentokrát ty kruhy nemízely. Naopak. Byly stále větší a větší. Pak ztratil vědomí.

Trvalo to měsíc, než se uzdravil. Měl zánět mozkových blan. Lékař ho zachránil a bába Ipola. Však také její tvář byla první, kterou spatřil nad lůžkem. A první jeho slova byla: „Máš?“

„Mám, Fonséko, chceš se podívat na obrázek?“

„Maminka se také dívala?“

„Také, Fonséko.“

„Podívám se.“

Znovu otevřela svou stříbrnou krabičku. Fonséka zahlédl prstenec světlých vlasů a pod nimi obrázek. Mladou Ipolu a bělošského chlapce. Pak usnul. Zdálo se mu, že škapulíř ho uzdravuje. Když se znovu probudil, stál nad ním lékař.

„Žije?“ vydechl.

„Žije a bude žít. A ty taky. Budeš mým pomocníkem.“

A nyní mu lékař říká, že Thonet, kterého Fonséka jako učedník-ošetřovatel navštěvoval každý den, jistě bude zachráněn. To bylo to nejhezčí, co mu mohl lékař říci.

„Umím už číst, pane.“

„Vím, že se dobře učíš. A je toho třeba. Tvůj lid to potřebuje. Vy všichni to potřebujete. A jednou v této zemi nebude nevědomých. Nebude.“

Fonséka se zamyslel. Vzpomínal si na všechno, co mu řekla bába Ipola, vzpomínal si na Dambo Buangu, který opět odešel jako lovec do lesů.

„Pamatuj si, že naše věc je spravedlivá. Vyhrájeme a v naší zemi bude svoboda. A za tu vždycky bojuj, protože to je tvoje povinnost. Naučil jsem tě znát život a vím, že jsi poctivý. Jedno naše pořekadlo říká, že jedině ten bojovník je nezranitelný, jehož štít je namočen v poctivosti.“

A bába Ipola? Ta k němu hovořila opět jinak. Když odjížděla zpátky do Gumbulu, přitáhla ho k sobě a hovořila polohlasně, asi tak jako jeho maminka, když mu vyprávěla staré pohádky a zkazky. Asi tak, jako když spolu sedávali na nízké lavičce pod vysokými stromy za poradním prostranstvím a když hvězdy ozařovaly vodní hladiny Kraje dvojí oblohy. Asi tak jako když vyprávěla pohádky o Veselém Masimbovi, nebo opici tui-tui. Když byl maličký, vždycky prosil matku, aby si s ním šla sednout na Masimbovu lavičku. Vyrostl, ale Masimbova lavička, ke které ho přitahovaly vzpomínky na šťastná léta dětství, zůstala mu ve vzpomínkách stejně jako láska k pravdě a víra v ty, kteří ho měli rádi, zůstala mu v srdci. Pro tohle všechno se chtěl stát člověkem, který dovede pomáhat. Bába Ipola se svým škapulířem mu nahradila ztracené dětství už tím, že když se s ním loučila, hovořila tak polohlasně, jako by s ním seděla na Masimbově lavičce.

„... a nikdy, chlapče ... nikdy ... i když už budeš velikým bojovníkem, nezapomeň, že patříš k svému lidu, za jehož právo musíš bojovat. A budeš se svým lidem v dobách dobrých

zlých a nikdy ho neopustíš, protože opustíš-li svůj lid, zahyneš, neboť v tobě zahyne dobro, které ti vložili do srdce rodiče v tvém rodném kraji v Nsyé juele yulu ... v Kraji dvojí oblohy.“

Milým čtenářům knihy – dětem i dospělým!
Napište nám, jak se vám tato kniha líbila,
jak se vám líbil její obsah, obrázky a úprava.
Vaše připomínky jsou pro nás velmi cenné
i tenkrát, když nám napíšete, s čím jste ne-
byli spokojeni. Děkujeme vám! Naše adresa:
Státní nakladatelství dětské knihy, Staro-
pramenná 12, Praha-Smíchov.

KNIHY ODVAHY A DOBRODRUŽSTVÍ

Svazek 14

Ladislav M. Pařízek

KRAJ DVOJÍ OBLOHY

Ilustroval a obálku navrhl Miroslav Váša

Graficky upravila Gabriela Dubská

Vydalo jako svou 1036. publikaci Státní nakladatelství dětské knihy,
n. p., v Praze roku 1956

Odpovědná redaktorka Jitka Bodláková

Výtvarný redaktor Zdeněk Mlčoch

Z nové sazby písma Albion, s 21 obrázky v textu vytiskla rotačním ofsetem Svoboda, grafický závod, n. p. v Praze. Formát papíru 86 cm, 80 g. 11,44 AA (text 10,61, ilustr. 0,83), 11,49 VA, D-563025, HSV 38879/55/SV2.

Náklad 30.000 výtisků (15001–45000). Thematická skupina 14/3. 2. vydání.

Brožovaný výtisk Kčs 10,60.

56/VII-13

Cena 10,60 Kčs

14/3

L. M. P A Ř Í Z Ě K K R A J D V O J Í O B L O H Y